

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΥ

ΣΧΟΛΗ ΚΑΛΩΝ ΤΕΧΝΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΘΕΑΤΡΙΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ

«Δραματική Τέχνη και Παραστατικές Τέχνες στην Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση – MA in Drama and Performing Arts in Education and Lifelong Learning» (ΠΜΣ – ΔΡΑ.ΤΕ.Π.Τ.Ε.)

Το Θέατρο του Καταπιεσμένου μέσα από τη θεατρική ομάδα Krila.

Μια διαχρονική ματιά στην πορεία των πολύπλευρων δράσεών της.

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

Διαλιάτση Γεωργία- Ραφαέλα Α.Μ. 5052201401015

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ ΚΑΘΗΓΗΤΡΙΑ: ΆΛΚΗΣΤΙΣ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ

ΝΑΥΠΛΙΟ, 2016

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	5
ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	12
<ul style="list-style-type: none"> • Κεφάλαιο 1^ο: Το Θέατρο του Καταπιεσμένου του Augusto Boal – Theatre of the Oppressed .....12 • Κεφάλαιο 2^ο: Οι μορφές του Θεάτρου του Καταπιεσμένου.....16 • Κεφάλαιο 3^ο: Το θέατρο Forum – Forum Theatre.....26 • Κεφάλαιο 4^ο: Οι επιρροές στη διαμόρφωση της θεατρικής σκέψης του Augusto Boal.....30 	
ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ.....	33
<ul style="list-style-type: none"> • Κεφάλαιο 1^ο: Το βιογραφικό της θεατρικής ομάδας “Kriila” και των δράσεών της.....33 • Κεφάλαιο 2^ο: Ιδρυτικά στελέχη και μέλη της θεατρικής ομάδας “Kriila” .....34 • Κεφάλαιο 3^ο: Τα εργαστήρια και οι δράσεις της “Kriila” από το 2003 έως και σήμερα.....39 <ul style="list-style-type: none"> • 1^η δράση: “ Un bucato per la pace” : Ένα πλυντήριο για την ειρήνη.....39 	

✚ 2 ^η δράση: “ Memorie e Speranza” : Μνήμη και Ελπίδα.....	41
✚ 3 ^η δράση: “ Laboratorio di Teatro Dell’ Oppresso “: Εργαστήριο Θεάτρου του Καταπιεσμένου.....	44
✚ 4 ^η δράση: “ Week-end di Teatro Dell’ Oppresso “: Σαββατοκύριακο του Θεάτρου του Καταπιεσμένου.....	50
✚ 5 ^η δράση: “ Sei+, Mosaico di identità “: “ 6+, Το μωσαϊκό της ταυτότητας “.....	55
✚ 6 ^η δράση: “ Colpi di scena: l’ insicurezza sconfitta a teatro “: “ Ανατροπές: Η ήττα της ανασφάλειας στο θέατρο “.....	57
✚ 7 ^η δράση: “ Festival Teatro dell’ Oppresso “: “ Φεστιβάλ του Θεάτρου του Καταπιεσμένου “.....	62
✚ 8 ^η δράση: “ Pula Forum “: “ Τόπος Δημόσιας Συζήτησης στην Πούλα της Κροατίας “.....	67
✚ 9 ^η δράση: “ Hotel Europa “: “ Ξενοδοχείο της Ευρώπης “.....	76
✚ 10 ^η δράση: “ Madalenas “	79
✚ 11 ^η δράση: “ Laboratorio di Teatro dell’ Oppresso “: “ Εργαστήριο του Θεάτρου του Καταπιεσμένου “.....	84
ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ.....	89
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	98
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	100

Εξέτασε τον λογαριασμό

Εσύ είσαι αυτός που πρέπει να τον πληρώσεις

Τοποθέτησε το δάχτυλό σου και δείξε το κάθε αντικείμενο

Ρώτα: πώς βρέθηκε αυτό εδώ;

Πρέπει να αναλάβεις την αρχηγία.

Brecht, Praise of Learning, 1931/1992

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Στόχος της παρούσας έρευνας είναι να διερευνήσει λεπτομερώς και να αναδείξει την πολυσχιδή πορεία του θεατρικού οργανισμού 'Kriila'. Ένας καλλιτεχνικός και πολιτιστικός σύλλογος στην, γεμάτη ζωή και παλμό, Μπολόνια της Ιταλίας όπου τόσο τα μέλη του όσο και οι ιδρυτές του δραστηριοποιούνται και κινητοποιούνται εμπνευσμένα από τις αρχές και τα πιστεύω του μέγιστου καθοδηγητή τους, τον Augusto Boal. Μια θεατρική ομάδα με κοινό όραμα και στόχο τον έμπρακτο μετασχηματισμό της κοινωνίας, προσπαθεί να ενδυναμώσει τον άνθρωπο, αποδεσμευόντάς τον από τις καταπιέσεις που οι κοινωνικές νόρμες συνειδητά ή ασυνείδητα του επιβάλλουν. Με όπλο τις τεχνικές του Θεάτρου του Καταπιεσμένου και οδηγό τη φαντασία, το ένστικτο και τη δημιουργικότητα, ο θεατρικός όμιλος 'Kriila' χτίζει τον δικό του κώδικα επικοινωνίας και από το 2007 έως και σήμερα καταβάλλει δυναμικές προσπάθειες να διευρύνει το κοινωνικό θέατρο ως προσδοκώμενο της σύγχρονης εποχής. Μιας εποχής που επιθυμεί να μετασχηματίσει τον κόσμο του θεάματος σε κόσμο της δράσης με επίκεντρο τις μύχιες ανάγκες του ανθρώπου. Παράδειγμα για κάθε μικρό όνειρο που καταλήγει σε πραγματικότητα, η πορεία μέσα στο χρόνο του εν λόγω οργανισμού, μας θυμίζει πως κάθε κοινωνική αλλαγή και αποδέσμευση από δυσλειτουργικές παραδοχές ξεκινά και καταλήγει σε εμάς τους ίδιους.

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

«Σε εποχές που αμφισβητείται όσο ποτέ η παραδοσιακή μορφή του θεάτρου και προωθείται η αναδιαμόρφωση και ο επαναπροσδιορισμός του με ποικίλους τρόπους, αναμενόμενο είναι να ευδοκιμεί και η τάση μετατροπής του σε ένα ανοιχτό χώρο συνδιαλλαγής και διάδρασης. Η «έκρηξη» των τρόπων και των τόπων συνάντησης όλων των συστατικών του, καθώς και η τάση διάσπασης και αυτονόμησής τους δεν αφήνει ανεπηρέαστο κανένα από τα σύνθετα πεδία συνάντησης θεατή – παράστασης» (Salder,2010:84). «Η αμφίδρομη σχέση σκηνης πλατείας που αποτελούσε πάντοτε ένα *a rigo* γνώρισμα του θεάτρου με καθοριστική σημασία για τη φυσιογνωμία του, στα πλαίσια μετάβασης της σύγχρονης θεατρικής πράξης από το έργο στη διαδικασία και από την αναπαράσταση στην εμπειρία, έχει λάβει πολλές διαστάσεις άλλοτε προκαλώντας και άλλοτε υπερβαίνοντας τα συμβατικά της όρια» (Κοντογιάννη,2008:28).

«Το Θέατρο του Καταπιεσμένου είναι μια σειρά μεθόδων που εισήγαγε ήδη στη δεκαετία του '60 ο Βραζιλιάνος σκηνοθέτης Augusto Boal (1931-2009). Πρόκειται για ένα κοινωνικό εργαλείο περί της αναδιαμόρφωσης των σχέσεων εξουσίας»(Boal,1979:132-133).«Είναι η επανάσταση του θεάτρου. Στο ομώνυμο βιβλίο του "The theatre of the Oppressed" ("Teatro del Oprimido", 1974) ο Augusto Boal, επηρεασμένος από τον Αριστοτέλη, αναφέρει ότι αφού ο άνθρωπος είναι ον πολιτικό, τότε τα πάντα είναι πολιτικά. Κάθε πράξη και μη πράξη μας είναι πολιτική» (Boal,1979:133-134).

«Στο Θέατρο του Καταπιεσμένου, όλοι μπορούν να κάνουν θέατρο. Είναι ένα θέατρο στο οποίο πραγματοποιείται κοινωνική μεταμόρφωση και αναπροσδιορίζονται οι ρόλοι εξουσίας»(Boal,2001:27-28). «Ο θεατής γίνεται ηθοποιός, μετέχει και συμμετέχει. Από *spectator* γίνεται *spect-actor*. Επεμβαίνει, ρωτάει, παρεμβαίνει και αναλαμβάνει την *performance*. Το περιεχόμενο των δρώμενων αφορά σε κοινωνικές διενέξεις, καταπίεση, ανισότητες, αδικίες που αντικρίζουμε καθημερινά γύρω μας. Προβλήματα στα οποία μάθαμε να ζούμε χωρίς να διερωτηθούμε ποτέ πώς να τα λύσουμε» (Boal,1979:124).

Υπάρχουν διάφοροι μέθοδοι του Θγκ (όπως το Νομοθετικό Θέατρο, το Θέατρο Forum, Θέατρο της Εφημερίδας, το Θέατρο της Εικόνας, το Αόρατο Θέατρο κ.ά.) σε κάθε μία από τις οποίες τα μέσα για την επίτευξη του σκοπού είναι ποικίλα και διαφορετικά(Chutzman&Cohen-Cruz,1994:54-55). Η συμμετοχή είναι το προσδοκώμενο στο Θέατρο του Boal. Η διένεξη που θα προκληθεί από το κοινό και τη συμμετοχή του, είναι αυτή όπου θα αλλάξει και τη ροή του σεναρίου. Το πρόβλημα θα διαπραγματευτεί, η κρίση θα κορυφωθεί και σ' αυτό το σημείο θα προταθούν οι εν δυνάμει λύσεις. «Κι ενώ στο Κλασσικό Θέατρο έχουμε ηθική ανάπλαση των χαρακτήρων, στο Θέατρο του Καταπιεσμένου η ανάπλαση είναι κοινωνική» (Vygotsky,1978:64). Οι καθιερωμένοι λοιπόν κανόνες καταργούνται, το κοινό χειραφετείται σε μια νέα δυναμική που στοχεύει στην αλλαγή, στη συμμετοχικότητα και όχι στο σύνηθες ναρκισσευόμενο παιχνίδι των ηθοποιών επί σκηνής. Αυτό το είδος θεάτρου προτείνει ο Boal.

«Επηρεασμένος από την "Παιδαγωγία του Καταπιεσμένου" του Paulo Freire, ο Boal εξόριστος από τη χώρα του στην περίοδο της δικτατορίας, ανέπτυξε τις θεατρικές αυτές τεχνικές που ενθαρρύνουν τη δημιουργία μιας κοινωνίας πολιτών και μεταφέρουν παιδεία, έτσι όπως ποτέ δεν κάνει η επίσημη εκπαίδευση ενός κράτους. Διότι είναι φυσικά επικίνδυνο να μαθαίνουν τους "υποτελείς" να ρωτούν, να συμμετέχουν και να αντιλαμβάνονται τη χειραγώγηση» (Freire,2000:41).

«Το θέατρο είναι κι αυτό αντικατοπτρισμός της κοινωνίας. Η εξέλιξή του ακολούθησε τα βήματα της ιστορικής διαδρομής των κοινωνιών μας. Τα πλέγματα εξουσίας που δημιουργούνται στο χώρο του θεάτρου είναι προϊόντα των κοινωνιών μας. Και η σχέση ηθοποιού - θεατή είναι κι αυτή σμιλευμένη στο πλαίσιο των σχέσεων εξουσίας» (Saldama,2005:120). «Το Θέατρο του Καταπιεσμένου επιχειρεί να διαλύσει την παραδοσιακή μορφή του θεάτρου, να το αναδιαμορφώσει και να το κάνει κοινωνικό εργαλείο - έναν ανοιχτό χώρο συνδιαλλαγής και διάδρασης»(Faure&Lascar,2001:29).

«Ο ίδιος ο Boal όταν τελικά επέστρεψε στη γενέτειρά του, κι εκλέχτηκε στο δημοτικό συμβούλιο του Rio De Janeiro, χρησιμοποίησε το θέατρο για να αντιληφθεί ποιες ήταν οι ανάγκες και οι επιθυμίες των πολιτών σχετικά με την πόλη και της λειτουργίες της. Συνεργάστηκε με περιφερειακές θεατρικές ομάδες σε όλη την πόλη και με εργαλείο τις τεχνικές του Θεάτρου των Καταπιεσμένων

και βασιζόμενος στη συμμετοχή -συχνά ακούσια- των πολιτών κατάφερε να αποκρυσταλλώσει τα συμπεράσματα που έλαβε σε 13νομικές διατάξεις που αφορούσαν σε προβλήματα που αντιμετώπιζαν οι πολίτες. Η δημιουργικότητα κι η ενεργή συμμετοχή δημιούργησαν μια αλυσίδα απηγήσεων, επιδράσεων και αποτελεσμάτων» (Yassa,1997:20).

«Από τότε μέχρι σήμερα, η συνεισφορά του Βραζιλιάνου σκηνοθέτη έχει γίνει γόνιμο έδαφος για ηθοποιούς, ακτιβιστές, ακαδημαϊκούς, φοιτητές και ομάδες θεάτρου σε ολόκληρο τον κόσμο -από τις Η.Π.Α και τη Λατινική Αμερική μέχρι την Ευρώπη και την Ινδία - που επιχειρούν να ερεθίσουν ολοένα περισσότερους ανθρώπους να συμμετάσχουν στο μετασχηματισμό των συγκρούσεων και των αδικιών που βιώνουμε καθημερινά στους ιδιωτικούς και δημόσιους χώρους» (Boal,2001:53).

«Τα ξημερώματα του Σαββάτου 2 Μαΐου 2009(Pluto,1979,σ.42), ο Augusto Boal άφησε πίσω του μια κληρονομιά -θεωρίας και πρακτικής- σε χιλιάδες ανθρώπους που πιστεύουν σε κοινωνική δικαιοσύνη κι επιχειρούν να σπάσουν τα καλούπια των κυρίαρχων εξουσιαστικών θεσμών με κάτι παραπάνω από πέτρες» (Boal,2001:55).

Αν και τις περισσότερες φορές η άποψη πως η αλλαγή του κοινωνικού συστήματος δεν επιτυγχάνεται μονάχα με κριτική, μοιάζει μη αληθοφανής, πάραυτα εσωκλείει μια βαθιά, μεγάλη και αυθεντική αλήθεια.

Ο οργανισμός *Krila* είναι μια θεατρική ομάδα και ένας σπουδαίος πολιτιστικός σύλλογος, με έδρα την Μπολόνια της Ιταλίας. Γνωστή για τις κοινωνικές δράσεις και τις πολιτιστικές καινοτομίες της, στηρίζεται στη μέθοδο του Θεάτρου του Καταπιεσμένου (Θ.τ.Κ) καθώς στοχεύει στην προώθηση και στην ανάπτυξη αυτής της μεθόδου. Ο οργανισμός αυτός αξιοποιεί τη μέθοδο του Θεάτρου του Καταπιεσμένου ως εργαλείο για την ενδυνάμωση, την ενεργό συμμετοχή, την εκπαίδευση και την ανθρώπινη επικοινωνία μέσω καλλιτεχνικών διαδικασιών.

Ιδρύθηκε τυπικά το 2007 και άτυπα το 2003, αναπτύσσοντας μέσα στο πέρασμα των χρόνων ποικίλα έργα και δράσεις σε διάφορα κοινωνικά και εκπαιδευτικά περιβάλλοντα. Φημίζεται για τις συνεργασίες του με Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις, με συλλόγους, με τοπικές δημόσιες διοικήσεις, με

πανεπιστήμια και συγκεκριμένα το τμήμα Εκπαιδευτικής Επιστήμης της Μπολόνια (Department of Educational Science) και αποτελεί σημαντικό μέρος ενός διεθνούς δικτύου της μεθόδου του Θεάτρου του Καταπιεσμένου που γεννήθηκε υπό την καλλιτεχνική παραγωγή και διεύθυνση της Barbara Santos (Cto Rio de Janeiro and Kuringa Berlin).

Η Barbara Santos είναι βραζιλιάννα κοινωνιολόγος, ηθοποιός και εμπυχωτρία του Θεάτρου του Καταπιεσμένου (Kuringa). Διαθέτει μακρά εμπειρία με το ΘΤΚ και βαθιά γνώση της μεθοδολογίας του: θεωρία και πράξη. Εργάστηκε με τον ιδρυτή της μεθόδου Augusto Boal για πάνω από δύο δεκαετίες ως συντονίστρια του Centre of Theatre of the Oppressed στο Rio de Janeiro (1994 - 2008) και, διεθνώς, σε πολλά διαφορετικά πεδία και πλαίσια, στη Λατινική Αμερική, την Αφρική, τη Μέση Ανατολή και την Ευρώπη. Συμμετείχε στη σύλληψη πολλών τεχνικών του ΘΤΚ, όπως είναι το Νομοθετικό Θέατρο και η Αισθητική του Καταπιεσμένου. Επί του παρόντος, είναι η καλλιτεχνική διευθύντρια του διεθνούς δικτύου «Madalena» (γυναικείες ομάδες Θεάτρου του Καταπιεσμένου) και του «KURINGA – a space for Theatre of the Oppressed», διεθνούς κέντρου πιστοποίησης και εκπαίδευσης Θεάτρου του Καταπιεσμένου, στο Βερολίνο¹. Η τεχνική της Αισθητικής του Καταπιεσμένου αποτελεί τη βάση της εργασίας της με τις ομάδες ΘΤΚ για τον εντοπισμό των κεντρικών τους ερωτημάτων για την καλλιτεχνική επεξεργασία, τη διεύρυνση των καλλιτεχνικών μέσων έκφρασης και την ανάπτυξη της αισθητικής τους αντίληψης, ώστε η ισχύς των ιστοριών που λέγονται και η δύναμη της δραματουργίας τους να μετατρέπεται σε μια πραγματικά θεατρική (και πολιτική) αναπαράσταση, με την οποία οι ηθοποιοί και οι θεατές να μπορούν να ταυτιστούν και να αναγνωρίσουν τον εαυτό τους.

Ένας από τους κύριους τομείς της εργασίας αυτού του οργανισμού Krila ως είναι η εκπαίδευση, καθώς μέχρι στιγμής έχουν εργαστεί και συνεργαστεί με σχολεία Γυμνασίου και Λυκείου, όπως επίσης και με φοιτητές του τμήματος Επιστήμες της Εκπαίδευσης αφού κάποια μέλη του είναι ερευνητές και καθηγητές σε αυτό το πανεπιστήμιο. Επιπρόσθετα, τον τελευταίο χρόνο ένας

---

¹ Για την αναλυτικότερη παρουσίαση της παραπάνω Θεωρίας βλέπε Kuringa of the Oppressed- Profile. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο, <http://kuringa.org/en/qualification.html> (τελευταία πρόσβαση 07/01/2016).

από τους βασικούς στόχους του οργανισμού Krila είναι να εφαρμόσει τεχνικές του Θεάτρου του Καταπιεσμένου σε παιδιά Δημοτικής Εκπαίδευσης.

Αν ανατρέξει κανείς στο πολυσχιδές ιστορικό του εν λόγω οργανισμού και συγκεκριμένα στις χρονολογίες από το 2003 έως το 2007, θα ενημερωθεί για τα πρώτα του βήματα, τα οποία πραγματοποιήθηκαν με διαφορετική ονομασία. Το “ il camaleonte” ήταν μια πρώτη προσπάθεια των ιδρυτών της Krila και συγκεκριμένα των Alessandra Gigli, Alessandro Tolomelli και Alessandro Zanchettin, η πρώτη άτυπη ονομασία της Krila, με απώτερο σκοπό να προωθήσει στο ευρύ κοινό τόσο την μέθοδο του ΘTK όσο και την εσωτερική απελευθέρωση που επιτυγχάνεται μέσω αυτής². Οι δράσεις αυτού του οργανισμού που απαρτιζόταν αποκλειστικά από τους τρεις ιδρυτές της εν συνεχεία Krila, ήταν η αρχή και η γέννηση αυτού του σπουδαίου θεατρικού ομίλου όπου θα αναλύσω στην παρούσα εργασία. Η περιγραφή και η αξιολόγηση κάθε θεατρικής δράσης που θα λάβει μέρος σε αυτή την έρευνα ,στηρίζεται κατά κύριο λόγο στις προσωπικές συνεντεύξεις που έδωσαν οι ιδρυτές και τα μέλη της Krila, οι ερωτήσεις των οποίων παρατίθενται στο τελικό στάδιο της εργασίας.

Εξέχουσα θέση στην όλη πορεία του εν λόγω οργανισμού σήμερα, έχει η συμμετοχή του στο Διεθνές Πρόγραμμα “Madalenas”, το οποίο αξιοποιεί τεχνικές του Θεάτρου του Καταπιεσμένου ώστε να ερευνήσει λεπτομερώς την καταπίεση των γυναικών. Η ονομασία προέρχεται από το θρησκευτικό πρόσωπο της Μαγδαληνής (Magdalena) και υποδηλώνει μια προοδευτικότητα και μια επαναστατικότητα για τα δεδομένα εκείνης της εποχής. Η εργαστηριακή ενεργοποίησή του οργανισμού αυτού κινείται άλλωστε σε μόνιμο επίπεδο στην καταπίεση που υφίσταται το κάθε φύλο, ως χώρος της αισθητικής έρευνας και της δυνατότητας του προσδοκώμενου κοινωνικού μετασχηματισμού, όσον αφορά την καταπίεση που οι κοινωνικές νόρμες ασκούν στον μικρόκοσμο και μακρόκοσμο της Ιταλίας.

---

² Για την αναλυτικότερη παρουσίαση της παραπάνω Θεωρίας βλέπε Krila-teatro dell’ Oppresso- Il Teatro dell’ Oppresso . Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο, <http://www.teatrodellopresso.it/> (τελευταία πρόσβαση 01/01/2016).

Κύρια ασκούμενη τεχνική εκ μέρους τους είναι το **Θέατρο Φόρουμ** το οποίο εστιάζει σε ιστορίες που αναπαριστούν οι ηθοποιοί-συμμετέχοντες και που αναφέρονται σε μια έντονη στιγμή καταπίεσης. «Συνήθως είναι μια σύντομη σκηνή στην οποία ένας χαρακτήρας είναι καταπιεσμένος με κάποιιο τρόπο (για παράδειγμα, ένας άντρας κακομεταχειρίζεται μια γυναίκα ή ένας ιδιοκτήτης εργοστασίου κακομεταχειρίζεται έναν εργαζόμενο). Σε αυτή τη διαδικασία το κοινό έχει τη δυνατότητα να σταματήσει την απόδοση και να προτείνει μία λύση. Το κοινό τώρα ενθαρρύνεται όχι μόνο να φανταστεί την αλλαγή, αλλά να την ασκήσει στην πράξη και ως εκ τούτου να ενδυναμωθεί για να δημιουργήσει κοινωνική δράση» (Babbage,2004:75).

«Επομένως η λύση αυτή δίνεται εμπράκτως, δηλαδή ο θεατής μεταφέρεται στη σκηνή και παίρνει το ρόλο του καταπιεσμένου. Μέσω αυτής της διαδικασίας, ο συμμετέχων είναι σε θέση να υλοποιήσει και να αντιμετωπίσει τις προκλήσεις, για να επιτευχθεί η βελτίωση που αυτός/αυτή πρότεινε» (Chutzman&Cohen-Cruz,1994:37).

«Αυτή ήταν μια προσπάθεια από τον Boal να ανατρέψει τον παραδοσιακό διαχωρισμό ακροατηρίου/ηθοποιού και να φέρει τα μέλη του κοινού στην παράσταση, να συμμετέχουν στη δραματική δράση που παρακολουθούσαν» (Fleming,1995:29-30).

Συντομογραφίες: ΘΤΚ (Θέατρο του Καταπιεσμένου), Τ.Ο (Theatre of the Oppressed), ΜΚΟ (Μη Κυβερνητική Οργάνωση).

ΘΕΩΡΗΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1^ο

Το θέατρο του Καταπιεσμένου του Augusto Boal – Theatre of the Oppressed

«Ο Augusto Boal γεννήθηκε στη Βραζιλία και ανέπτυξε τις τεχνικές του Θεάτρου του Καταπιεσμένου δουλεύοντας πάνω από σαράντα χρόνια σε διάφορες χώρες» (Babbage,2004:61-64). «Ο Boal αρχίζει με την πεποίθηση ότι το θέατρο, όπως και η γλώσσα, είναι προσιτό για όλους αρκεί να διδαχτούν τη μέθοδο. Το ρόλο του δασκάλου αναλαμβάνει το Θέατρο του Καταπιεσμένου. Με μια σειρά από ασκήσεις, παιχνίδια, τεχνικές θεάτρου (με πιο συνηθισμένο το Θέατρο Forum) στοχεύει πρώτα στη συνειδητοποίηση του κοινωνικού ρεαλισμού και μετά στη δυνατότητα πραγμάτωσης οποιασδήποτε αλλαγής της. Όπως στην Εκπαίδευση του Καταπιεσμένου (Education of the Oppressed) του Paulo Freire έτσι και στο Θέατρο του Καταπιεσμένου, δεν έχει θέση ο παθητικός θεατής. Υπάρχει χρόνος για παρατήρηση και χρόνος για δράση» (Boal,2001:19).

«Το 1971, ο Boal αναγκάστηκε να φύγει από τη Βραζιλία για πολιτικούς λόγους και έζησε σε άλλες χώρες της Λατινικής Αμερικής απ' όπου και πάλι εξορίστηκε εξαιτίας των κυβερνήσεων αυτών των χωρών» (Boal,1992:19). «Μετά πήγε στην Πορτογαλία και αργότερα στη Γαλλία όπου παρέμεινε για δέκα χρόνια και ίδρυσε το Κέντρο Θεάτρου του Καταπιεσμένου» (Chutzman& Cohen-Cruz,1994:58). «Στις αρχές της δεκαετίας του 1980, ο Boal επισκέφθηκε πολλές φορές την πατρίδα του χάρη στην πιο φιλελεύθερη πολιτική κατάσταση, έως που εγκαταστάθηκε εκεί μόνιμα. Με πέντε άλλους, ίδρυσε το Κέντρο Θεάτρου του Καταπιεσμένου στο Rio de Janeiro» (Boal,1979:67). «Στη δεκαετία 1990 συνειδητοποίησε ότι ήταν επιτακτική ανάγκη να αναπτύξει την έρευνά του, να δημιουργηθούν νέες μορφές έκφρασης του Θεάτρου του Καταπιεσμένου και να σταθεροποιηθεί τούτο το θεσμό στη Βραζιλία» (Schroeter,2013:15). «Έτσι,

άρχισε να αναπτύσσει το Νομοθετικό Θέατρο, ένα είδος θεάτρου που δεν περιοριζόταν και εστιαζόταν σε πρόβες για το μέλλον αλλά αποτελούσε τη βάση για κοινωνικές αλλαγές. Απώτερος σκοπός η κοινωνική αναθεώρηση και ο κοινωνικός ανασχηματισμός» (Babbage,2004:81-82).

«Το 1992, ο Boal εκλέχτηκε μέλος της δημοτικής κυβέρνησης του Rio de Janeiro έχοντας ως πρόταση τη χρήση του Νομοθετικού Θεάτρου σαν μέσο για τον εκδημοκρατισμό της πολιτικής» (Boal,1992:51). «Στην προεκλογική του εκστρατεία, ο Boal αξιοποίησε το Θέατρο Φόρουμ για να επιδείξει τις ιδέες του με διάφορες ομάδες και σε διάφορα μέρη της πόλης. Μετά την εκλογή του άρχισε να δουλεύει με μια ομάδα νομοθετικών συμβούλων και πολιτιστικών φορέων. Το Νομοθετικό Θέατρο διδάσκει τις τεχνικές θεάτρου σε διάφορες κοινωνικές ομάδες, εργατικά σωματεία, συγκεντρώσεις κ.ά. Οι ομάδες δραματοποιούν διάφορα προβλήματα και εν συνεχεία αναλύοντας όλες τις παρεμβάσεις που λαμβάνουν χώρα σ' αυτά, σχεδιάζουν μια συγκεκριμένη δράση που δύναται να προσφέρει λύση στο κυρίαρχο πρόβλημα. Αρχικά η επαφή με τις διάφορες ομάδες γίνεται μέσω των «μεσολαβητών» (jokers) που ψάχνουν για καινούργιες επαφές και ανταποκρίνονται στα καλέσματα. Η αρχική τους δουλειά είναι να κάνουν θεατρικά εργαστήρια με τις ενδιαφερόμενες ομάδες» (Boal,1979:32).

«Τα μέλη της κάθε ομάδας αποφασίζουν τι θέλουν να γίνει γνωστό και ποιο θέμα θα δραματοποιήσουν. Συνθέτουν έτσι ένα Θέατρο Forum» (Boal,1979:78-80). «Η ομάδα παρουσιάζει την «παράσταση» σε διάφορα μέρη και τοποθεσίες (πλατείες, πάρκα), σε πολιτικές συγκεντρώσεις, συνελεύσεις εργατών, σωματείων κτλ. και στα κοινοτικά φεστιβάλ που οργανώνει φυσικά η ομάδα του Boal. Έτσι επιτυγχάνεται η επικοινωνία μέσω του θεάτρου και της διασκέδασης. Κάθε φορά που μια ομάδα παρουσιάζει μια «παράσταση», σημειώνονται οι παρεμβάσεις των θεατών-ηθοποιών» (Boal,1992:22). Συνήθως οι παρεμβάσεις αναλύονται από τους νομοθετικούς συμβούλους του Boal για να δουν αν έχουν τη δυνατότητα να γίνουν προτάσεις που θα αφορούν στην προετοιμασία ενός νέου νόμου ή αλλαγή ενός υπάρχοντος νόμου ή στη διεξαγωγή έρευνας για νόμους σχετικά με ένα συγκεκριμένο θέμα με στόχο την πληρέστερη ενημέρωση των ενδιαφερομένων, για τη λήψη νομοθετικών μέτρων ή για το σχεδιασμό πολιτικής δράσης.

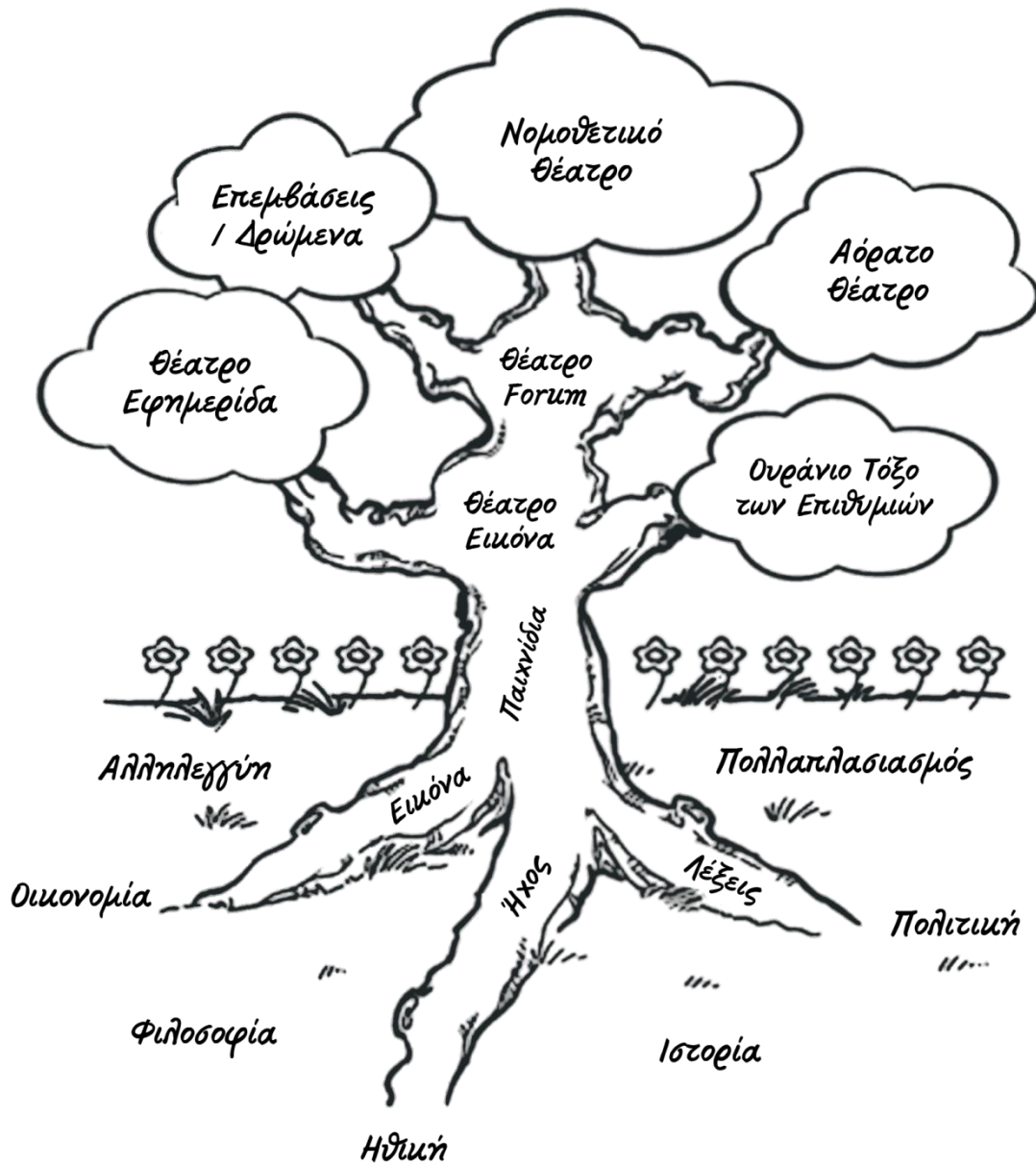
Η καλύτερη μεταφορά του Θ.τ.Κ είναι το **«Δέντρο του Καταπιεσμένου»**, όπως φαίνεται στην παρακάτω εικόνα, το οποίο εξηγεί την εξέλιξη του θεάτρου αυτού. Είναι μία αναπαράσταση της ανάπτυξης, της καρποφορίας και της επέκτασης όσων συμμετέχουν σε αυτό. Όλα τα μέρη του δέντρου, τρέφονται το ένα από το άλλο ώστε να δημιουργήσουν την ισχυρή δομή του Θ.τ.Κ. Σύμφωνα με αυτό, η θεωρία του Boal είναι θεμελιωμένη σε ένα έδαφος φιλοσοφίας, ηθικής, ιστορίας και πολιτικής. Τροφοδοτείται με ιδέες και βασίζεται σε εικόνες, λέξεις και ήχους.

Όταν συνδυάζονται, φτιάχνουν το πρώτο μέρος του κορμού, τα παιχνίδια. Όταν τα παιχνίδια πετύχουν το σκοπό τους, δηλαδή να χαλαρώσουν τους συμμετέχοντες, να ξυπνήσουν το σώμα και το μυαλό, το θεμέλιο έχει χτιστεί και το δέντρο μεγαλώνει. Εκεί συναντάμε τη πρώτη τεχνική, το *Θέατρο Εικόνα*, το οποίο επιτρέπει στους ανθρώπους να επικοινωνούν μεταξύ τους μέσω του χώρου και της εικόνας χωρίς να χρησιμοποιούν λόγια(Boal,2001:15).

Οι πρώτες διακλαδώσεις στο σημείο αυτό αφορούν δύο σημαντικές μεθόδους του Θ.τ.Κ, το *«Θέατρο Εφημερίδα»* και το *«Ουράνιο τόξο των Επιθυμιών»*. Όσο το δέντρο μεγαλώνει, εμφανίζεται η δεύτερη σημαντική τεχνική του Θ.τ.Κ, το *Θέατρο Φόρουμ*, η αναπαράσταση μίας σκηνής καταπίεσης, με επίκεντρο τον καταπιεζόμενο ο οποίος δεν μπορεί να αντιδράσει, είτε γιατί δεν ξέρει τον τρόπο είτε γιατί του έχουν στερήσει αυτό το δικαίωμα. Η τεχνική αυτή ενσωματώνεται στις δύο επόμενες διακλαδώσεις του δέντρου – μεθόδους του Θ.τ.Κ, το *«Αόρατο Θέατρο»* και το *«Νομοθετικό Θέατρο»*. Το πρώτο συμβαίνει σε χώρους όπου οι θεατές δεν γνωρίζουν ότι πρόκειται για μία παράσταση και το δεύτερο μέσα σε αίθουσες δικαστηρίου, προκειμένου να μετατρέψει τις νόμιμες επιθυμίες των πολιτών σε νόμους(Boal,2001:14).

Ο στόχος αυτού του μεταφορικού δέντρου είναι να φέρει στο προσκήνιο τα φρούτα, τους σπόρους και τα λουλούδια: αυτός είναι και ο επιθυμητός στόχος μας στο Θ.τ.Κ. (Boal,2001:13-21).

ΔΕΝΤΡΟ ΤΟΥ ΘΕΑΤΡΟΥ ΤΟΥ ΚΑΤΑΠΙΕΣΜΕΝΟΥ

Κεφάλαιο 2°

Οι μορφές του Θεάτρου του Καταπιεσμένου

«Το θέατρο του Καταπιεσμένου είναι ένα σύνολο θεατρικών προτάσεων του Augusto Boal που αναπτύχθηκαν στο δεύτερο μισό του 20^{ου} αιώνα και κυρίως στην ιδέα του διαλόγου και της αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο κοινό και τον ηθοποιό. Χρησιμοποιώντας τη σύγχρονη ορολογία της θεατρικής επιστήμης, θα λέγαμε ότι ο Boal θα μπορούσε να θεωρηθεί ο θεωρητικός θεμελιωτής και πρωτεργάτης της συνδημιουργικότητας τόσο στο θέατρο ενηλίκων όσο και στο θέατρο για παιδιά και νέους» (Mathez,2009:59).

«Το Θέατρο των Καταπιεσμένων προτείνεται σε διάφορες εκδοχές από τον δημιουργό του, όπως είναι η Ταυτόχρονη Δραματουργία, το Θέατρο-Εικόνα, το Αόρατο Θέατρο και το Θέατρο Forum» (Γέρου,1977:20). «Εντούτοις, υπάρχει διαρκής αλληλοεπικάλυψη και διάλογος ανάμεσα σε όλες αυτές τις μορφές, όπως επίσης και παραλλαγές τους. Η επιλογή κάποιας συγκεκριμένης μορφής εξαρτάται απλώς από τη συγκυρία εντός της οποίας παράγεται το έργο και από τον στόχο του θεατρικού δρώμενου» (Boal,1992:22). «Αυτές οι εκδοχές και οι συγκερασμοί τους, μάλιστα, απετέλεσαν το πλαίσιο για την ανάπτυξη νέων προτάσεων» (Babbage,2004:55-57).

ι. Ταυτόχρονη Δραματουργία

«Η ταυτόχρονη δραματουργία είναι μια τεχνική που χρησιμοποιείται για να προσδιοριστεί ένας τρόπος διάδρασης ανάμεσα σε ηθοποιό και κοινό. Πρόκειται για την τεχνική κατά την οποία, στη μέση ενός θεατρικού έργου, οι ηθοποιοί που βρίσκονται στη σκηνή διακόπτουν το έργο και ζητούν από το κοινό να τους προτείνει λύσεις για την κατάσταση στην οποία βρέθηκαν. Το κοινό προτείνει δια βοής τη λύση» (Babbage,2004:57).

Η διάδραση που σημειώνεται ανάμεσα στον ηθοποιό και το κοινό γεφυρώνει κάθε μεταξύ τους χάσμα, προάγοντας τον επίμονο διάλογο και ελαχιστοποιεί αν όχι καταργεί, τα όρια ανάμεσα στο κοινό και στους θεατές. Το κοινό ενδυναμώνεται και αποκτά πλέον να κατευθύνει την εξέλιξη της πλοκής. Εν συνεχεία, οι «καταπιεσμένοι» και συνεπώς οι παθητικοί δέκτες μετατρέπονται σε ενεργούς ακροατές και βασικούς παράγοντες της εξέλιξης ενός θεατρικού έργου.

«Ο Boal παραθέτει παραδείγματα για να καταστήσει σαφή την πρότασή του. Σε ένα από αυτά περιγράφεται η συγκρουσιακή κατάσταση στην οποία έχει περιέλθει μια γυναίκα. Ο σύζυγός της ζητά από την αγράμματη γυναίκα να φυλάξει μια δέσμη εγγράφων που εκείνος θεωρεί σημαντικά. Εκείνη υπακούει στην επιθυμία του συζύγου της. Έπειτα όμως από μια έντονη λογομαχία με τον σύζυγό της, η γυναίκα ζητά τη βοήθεια ενός γείτονα ώστε να μάθει το περιεχόμενο των εγγράφων. Αποκαλύπτεται πως πρόκειται για ερωτικές επιστολές που είχε λάβει ο σύζυγος από την ερωμένη του. Στο σημείο αυτού γίνεται προφανές ότι η απατημένη αναζητά τρόπους για να εκδικηθεί, αλλά το έργο διακόπτεται και οι ηθοποιοί ζητούν τη βοήθεια του κοινού για να δοθεί λύση. Οι θεατές καλούνται για δώσουν οδηγίες στους ηθοποιούς, οι οποίοι θα παρουσιάσουν μέσω αυτοσχεδιασμών την κατάληξη του έργου» (Boal,1979:132-33).

ii. Θέατρο Εικόνα

«Το Θέατρο Εικόνα αρχίζει από μια κατάσταση κίνησης για να καταλήξει σε ένα στατικό αποτέλεσμα. Οι συμμετέχοντες καλούνται να «διαπλάσουν» τόσο τα δικά τους σώματα όσο και εκείνα των άλλων σε εξατομικευμένες εκφάνσεις μιας συγκεκριμένης κατάστασης, ενός συναισθήματος ή μιας ιδέας. Στη συνέχεια πρέπει να κινηθούν ως ομάδα για να συνθέσουν τις ατομικές εικόνες που δημιούργησαν σε μια ενιαία εικόνα» (Boal,1979:134).

«Στο Θέατρο Εικόνα ο λόγος υποχωρεί έναντι της εικόνας. Η μορφή αυτή αποτελεί έκφραση της πίστης του Boal στο γεγονός ότι το σώμα αποτελεί το σημαντικότερο εργαλείο που έχει κανείς για να μεταμορφώσει τη φυσική αίσθηση σε γλώσσα κατανοητή και για να μετατρέψει τον χώρο της καθημερινότητας σε θεατρική αρένα, σε έναν αισθητικό χώρο» (Chutzman& Cohen-Cruz,1994:3). «Το σώμα εκλαμβάνεται(Γκόβας&Κακλαμάνη,2002:4) ως η πρώτη και πρωτεύουσα μέθοδος έκφρασης. Με τη χρήση του σώματος αντί του προφορικού λόγου, υπερπηδούνται οι φραγμοί που ορίζει ο ορθός λόγος, καταρρίπτονται συνεπώς τα δεσμά των «καταπιεσμένων» » (Γκόβας&Κακλαμάνη,2002:6).

«Το Θέατρο Εικόνα αποκτά και μια διαλογική/διαλεκτική διάσταση από τη δυνατότητα που παρέχεται στους θεατές της εικόνας να παρέμβουν, να πάρουν μέρος στη διάπλαση των σωμάτων και να εκφράσουν τη γνώμη τους στην

εικόνα που προκύπτει. Η διαδικασία αυτή τερματίζεται όταν οι συμμετέχοντες κρίνουν πως η τελική εικόνα εκφράζει την άποψη της ομάδας για το εξεταζόμενο ζήτημα»(Boal,2001:111).

«Στα πλαίσια της φιλοσοφίας του Boal για ένα θέατρο της αποδυνάστευσης, οι συμμετέχοντες μπορούν να επιδιώξουν επίσης να σχηματίσουν την «ιδανική εικόνα», μian εικόνα που θα παριστάνει την ανατροπή της καταπίεσης. Στη συνέχεια μπορεί να σχηματίσει κανείς την «εικόνα της μετάβασης» από την πραγματικότητα της καταπίεσης προς την ιδανική εικόνα» (Boal,2001:7).

«Ο Boal θεωρεί πως αυτή η μορφή θεάτρου ανήκει σε εκείνες που προσφέρουν μεγαλύτερη ευχαρίστηση στους συμμετέχοντες επειδή δεν προϋποθέτει ιδιαίτερες δεξιότητες και επειδή προσφέρει τη δυνατότητα να απεικονιστεί η σκέψη μέσω μιας συγκεκριμένης, απτής παράστασης, δίχως να απαιτείται η χρήση κάποιου γλωσσικού ιδιώματος» (Γκόβας,2001:20).

iii. Θέατρο Forum

«Μέσω της Ταυτόχρονης Δραματουργίας του Boal, οι συμμετέχοντες μπορούν να αντιληφθούν και να βιώσουν την επίτευξη των βελτιώσεων που προτείνουν(Chutzman&Cohen-Cruz,1994:4). Το Θέατρο Forum προέκυψε από την Ταυτόχρονη Δραματουργία όταν, σύμφωνα με τον Boal, ένα μέλος του κοινού απογοητεύτηκε τόσο πολύ από την αδυναμία του ηθοποιού να ακολουθήσει τις οδηγίες του, ώστε πήρε τη θέση του. Έτσι άρθηκε ο διαχωρισμός κοινού/ηθοποιού και δημιουργήθηκε μια νέα μορφή πολιτικού θεάτρου. Η ενεργοποίηση της ικανότητας για δράση του ανθρώπου ώστε να ξεπεράσει την καταπίεση ήταν πάντα βασικό ζητούμενο για τον Boal» (Boal,1979:100).

«Για να μπορέσει κανείς να ελέγξει τα εκφραστικά μέσα του θεάτρου πρέπει πρώτα να ελέγξει το ίδιο του το σώμα. Για να αποκτήσει εκφραστική ικανότητα πρέπει να το γνωρίσει. Μόνο τότε θα μπορέσει κανείς να αναπτύξει μορφές θεάτρου όπου κανείς θα απελευθερώνεται από τη κατάσταση του <θεατή> και θα γίνεται <acteur>» (Boal,1979:136).

«Ο Boal ανακάλυψε ότι με την ενεργό συμμετοχή αποκτούσαν εξουσία οι θεατές-ηθοποιοί (spect-actors), οι οποίοι εξελίχτηκαν σε κυρίαρχο στοιχείο του Θεάτρου Forum, όπως αυτό αναπτύχθηκε μεταγενέστερα. Το κοινό εκκαλείτο όχι

μόνο να φανταστεί την αλλαγή, αλλά και να την πραγματοποιήσει, να ελέγξει συλλογικά την προτεινόμενη λύση και, μέσω αυτής της διεργασίας, να επιζητήσει την κοινωνική χειραφέτησή του» (Ζώνιου,2003:6-7).

Το θέατρο Φόρουμ και η παράσταση που αυτό εκτυλίσσει, δεν πρέπει να τελειώνει ποτέ, μιας και ο στόχος του Θεάτρου του Καταπιεσμένου δεν είναι να κλείνει έναν κύκλο, να προκαλεί την κάθαρση και να ολοκληρώνει μια διαδικασία (Salder,2010:84). Αντίθετα πρέπει να παροτρύνει την αυτενέργεια, να ξεκινά μια διαδικασία, να ενθαρρύνει τη δημιουργικότητα των θεατών-ηθοποιών, που μεταμορφώνονται σε πρωταγωνιστές. Και γι' αυτούς ακριβώς τους λόγους πρέπει να δίνει το έναυσμα για μεταμορφώσεις που δεν θα περιορίζονται στο πλαίσιο του αισθητικού φαινομένου, αλλά θα μεταφέρονται και στην πραγματική ζωή (Woodson,2012:38).

«Ουσιώδες στοιχείο, όπως διαπιστώνεται, αποτελεί ο *διαλεκτικός* χαρακτήρας της παράστασης. Η λύση επιτυγχάνεται έπειτα από την εξέταση συγκρουόμενων επιχειρημάτων, με έναν τρόπο που θυμίζει τη σωματική μέθοδο αναζήτησης της αλήθειας. Συνεπώς, στο σημείο αυτό το Θέατρο των Καταπιεσμένων του Boal διαφοροποιείται ουσιωδώς από το Επικό Θέατρο του Brecht, το οποίο, επιμένει στον *διδασκτικό* χαρακτήρα του, εμμένοντας σε μονομερή ηθικά επιχειρήματα που προωθούνται από ηθοποιούς που δεν αντιδρούν στη στάση ή τις προτάσεις του κοινού» (Boal,1979:101). «Ο Boal διασαφηνίζει ότι η εν λόγω μέθοδος δεν ακολουθείται για να υποδειχθεί κάποια προτεινόμενη «ορθή» πορεία, αλλά για να ανακαλυφθούν όλες οι πιθανές κατάλληλες πορείες. Δεν θεωρείται το ίδιο το θέατρο επαναστατικό, εκλαμβάνεται εντούτοις ως δοκιμή για την εξέγερση. Η εφαρμογή του Θεάτρου Forum προξενεί μια δυσάρεστη αίσθηση ατέλειας που αποζητά την ολοκλήρωσή της στην πραγματική δράση» (Freire,2000:21).

iv. Θέατρο Εφημερίδα

«Πρόκειται για ένα σύστημα θεατρικών τεχνικών που επινοήθηκε ώστε να δοθεί στο κοινό ένας τρόπος για τη μεταμόρφωση των επίκαιρων ειδήσεων ή και κάθε μη δραματικού κειμένου σε θεατρικές σκηνές. Οι στρατηγικές είναι οι ακόλουθες» (Chutzman& Cohen-Cruz,1994:10).

α) «*Απλή Ανάγνωση*: διαβάζεται η είδηση αποδεσμευμένη από το συγκείμενο της εφημερίδας (έτσι μοιάζει ψευδής ή αμφιλεγόμενη).

- β) *Διασταυρωμένη Ανάγνωση*: δύο ειδήσεις διαβάζονται εναλλάξ, συμπληρώνοντας ή αναιρώντας η μία την άλλη και συνθέτοντας έτσι μια νέα διάσταση.
- γ) *Ρυθμική Ανάγνωση*: το άρθρο διαβάζεται ακολουθώντας έναν μουσικό ρυθμό, ο οποίος παρουσιάζεται ως κριτικό «φίλτρο» των ειδήσεων, αποκαλύπτοντας το πραγματικό περιεχόμενο που αρχικώς κρυβόταν στην εφημερίδα.
- δ) *Παράλληλη Δράση*: οι ηθοποιοί μιμούνται τις ενέργειες που παρουσιάζονται στις ειδήσεις. Ο θεατής ακούει τις ειδήσεις και βλέπει την οπτική συμπλήρωσή τους.
- ε) *Αυτοσχεδιασμός*: οι ειδήσεις παρουσιάζονται αυτοσχεδιαστικά επί σκηνής ώστε να εκμεταλλευτούμε όλες τις παραλλαγές και δυνατότητές τους.
- στ) *Ιστορικό*: πληροφορίες που αντλούνται από ιστορικά γεγονότα σε άλλες χώρες ή κοινωνικά συστήματα προστίθενται στις επίκαιρες ειδήσεις.
- ζ) *Ενδυνάμωση*: η είδηση διαβάζεται υπό τη συνοδεία μουσικής, προβολών κ.τ.λ.
- η) *Συγκεκριμενοποίηση του Αφηρημένου*: αφηρημένα περιεχόμενα ειδήσεων συγκεκριμενοποιούνται επί σκηνής, λ.χ. η πείνα, η ανεργία κ.τ.λ.
- θ) *Κείμενο εκτός Συγκειμένου*: ειδήσεις παρουσιάζονται εκτός του συγκεκριμένου στο οποίο είχαν αρχικώς δημοσιευτεί» (Boal,2001:23-25).

v. Αόρατο Θέατρο

«Πρόκειται για προετοιμασμένη παράσταση που παρουσιάζεται σε δημόσιο χώρο, σε ένα κοινό που δεν έχει ενημερωθεί σχετικώς. Έχει ως στόχο ένα συγκεκριμένο θέμα σχετικώς με την κοινωνική αδικία, όπως λ.χ. τον σεξισμό, τον ρατσισμό ή την προκατάληψη έναντι της τρίτης ηλικίας. Σκοπός της παράστασης είναι να προκληθεί μια λογομαχία και να διασαφηνιστεί το θέμα σε συνεργασία με εκείνους που το βιώνουν» (Ζώνιου,2003:7).

Βασισμένοι στο σενάριο, οι εμπλεκόμενοι ηθοποιοί, καλούν το κοινό να δράσει με κύριο εργαλείο τον αυτοσχεδιασμό (Woodson,2012:39). Εναλλασσόμενοι ρόλοι καταπιεστών και καταπιεσμένων δίνουν την αίσθηση πως ο οποιοσδήποτε, ακόμη και ο περαστικός, μπορεί να εμπλακεί σε κάθε θεατρική και να κατευθύνει αντιφατικά και δυναμικά τη συζήτηση. Σύμφωνα με τον

δημιουργό του, «το αόρατο θέατρο πρέπει να εκτονώνεται σε ένα τόπο με πολλούς ανθρώπους. Το σοκ αυτής της έκρηξης έχει συχνά μιαν επίδραση που διαρκεί καιρό» (Boal, 1979:168).

Όσο παράδοξο κι αν είναι το δρώμενο, οι θεατές και κατ' επέκταση δυνάμει ηθοποιοί, δεν πρέπει να καταλάβουν ότι αυτό που εκτυλίσσεται ενώπιόν τους είναι θεατρικό έργο είτε κατά την έναρξη είτε κατά τη λήξη του (Boal, 2001:106). «Σκοπός της μορφής αυτής θεάτρου είναι η ανάδειξη μιας άλλης οπτικής σε θέματα «κατά συνθήκη» μη συζητήσιμα μέσα από την αλληλεπίδραση ακόμα κι αν αυτή προκαλέσει έκπληξη, αμηχανία, εκνευρισμό, αποδοκιμασία και σύγκρουση. Τα πλούσια ερεθίσματα που προκαλούν την αυθόρμητη αντίδραση των «εν δυνάμει» πρωταγωνιστών είναι και το κλειδί για να αναδυθούν σκέψεις και συναισθήματα βαθιά κρυμμένα σε μια διεξοδική συζήτηση με απρόβλεπτη αρχή, εξέλιξη και τέλος» (Κοντογιάννη, 1999:13).

«Εξαιρετικό ενδιαφέρον δε παρουσιάζει και η πλευρά των ηθοποιών οι οποίοι σαν ακροβάτες χωρίς το προστατευτικό δίχτυ-την ασφάλεια της θεατρικής σύμβασης- προσπαθούν να διαχειρισθούν δυο πραγματικότητες: αυτή που κατασκευάζουν οι ίδιοι κι αυτή που ορίζεται από τον πραγματικό χώρο και χρόνο» (Babbage, 2004:81). «Ένα παράδειγμα για το Αόρατο Θέατρο που αναφέρει ο ίδιος ο Boal εμπλέκει «ηθοποιούς» που εμφανίζονται ως πελάτες σε ένα εστιατόριο. Ένας από τους ηθοποιούς αρχίζει να τραβά επάνω του την προσοχή παραγγέλλοντας φαγητό και δηλώνοντας στη συνέχεια πως αδυνατεί να πληρώσει τον λογαριασμό. Προκαλείται σύγκρουση και παρεμβαίνουν άλλοι ηθοποιοί για να υπερασπιστούν τον πρώτο ηθοποιό» (Σαπουτζή, 1998).

vi. Φωτορομάντζο

«Στο *φωτορομάντζο* παρουσιάζεται στους συμμετέχοντες η πλοκή κάποιου υλικού όπως εκείνα που παρουσιάζονται συνήθως στα περιοδικά, δίχως να αποκαλυφθεί η πηγή. Στη συνέχεια, οι συμμετέχοντες καλούνται να παρουσιάσουν την ιστορία. Στο Θέατρο Φωτορομάντζο οι σκηνές που παρουσιάζονται μεταφέρονται με παιγνιώδη τρόπο στην καθημερινότητα των συμμετεχόντων. Αυτό γίνεται πριν δουν οι συμμετέχοντες το φωτορομάντζο,

ειδάλλως θα εδραιωνόταν απλώς η παθητικότητά τους σε σχέση με τα δρώμενα. Έπειτα η ιστορία που παρουσιάστηκε συγκρίνεται με την πραγματική ιστορία όπως περιγράφεται στην πηγή. Τέλος, αναλύονται οι αποκλίσεις και οι διαφορές» (Boal,2001:65).

Η ιδεολογική ανάλυση που προκύπτει από το γεγονός και μόνο ότι οι συμμετέχοντες καλούνται να παρουσιάσουν μια προβληματική και αν και πολλές φορές προβλέψιμη κατάσταση ερμηνεύοντάς τη, είναι απaráμιλλης σημασίας. Ο Boal υποστηρίζει ότι, όταν η ιστορία παρουσιάζεται προηγουμένως από αυτούς που εν συνεχεία θα κληθούν να εστιάσουν στην αυθεντική της εκδοχή, αποποιούνται της αδράνειάς τους και σκέφτονται περισσότερο κριτικά (Freire,2000:41). «Έτσι, θα είναι πλέον προετοιμασμένοι για να αντιμετωπίσουν τα ιδεολογήματα που κρύβονται τόσο σε αυτές τις εικονογραφημένες ιστορίες όσο και σε άλλες μορφές πολιτιστικής και ιδεολογικής κυριαρχίας. Η τεχνική αυτή μπορεί επίσης να χρησιμοποιηθεί για να αναλυθούν τηλεοπτικά προγράμματα» (MacDonald&Rachel,2000:44).

vii. Ανατροπή της Καταπίεσης

Σε αυτή τη τεχνική, ο Boal ζητά από τους συμμετέχοντες να ανασύρει από τις αναμνήσεις του κάποια στιγμή που αισθάνθηκε ιδιαίτερα καταπιεσμένος, δεν αντέδρασε σ' αυτήν την καταπίεση και έδρασε ενάντια των επιθυμιών του (Babbage,2004:17). «Εξηγεί πως είναι απαραίτητο να επιλεγεί κάποιο συγκεκριμένο περιστατικό παρά κάποια αφηρημένη αίσθηση της καταπίεσης. Ο συμμετέχων περιγράφει το συμβάν, το οποίο στη συνέχεια ανασυγκροτεί και αναπαριστά μαζί με άλλους συμμετέχοντες που ο ίδιος επιλέγει» (Γκόβας&Κατσαρίδου&Μαυρέας,2012:10-12). Στη συνέχεια, επαναλαμβάνεται το ίδιο γεγονός, με τη διαφορά ότι όσο οι υπόλοιποι συμμετέχοντες υποδύονται το ρόλο του καταπιεστή, ο καταπιεσμένος καλείται να αντιδράσει και να επιβάλει τα θέλω του. Η σύγκρουση που προκύπτει, συμβάλλει στην τόνωση της αυτοπεποίθησης δίνοντας την ελπίδα πως όλοι μπορούμε να αντιδράσουμε σε ό,τι εκ πρώτης όψεως φαίνεται αδύνατο (MacDonald, S. & Rachel,2000:47).

viii. Θέατρο Μύθος

«Το Θέατρο Μύθος δεν είναι τίποτε πέρα από την ανακάλυψη της προφανούς αλήθειας που κρύβεται μέσα σε έναν μύθο όταν κανείς αφηγηθεί με τρόπο λογικό την ιστορία και αποκαλύψει την αληθινή της διάσταση. Λ.χ., σε έναν θρύλο σχετικά με τη λιμνοθάλασσα του Τσεκέν υποστηρίζεται πως η

λιμνοθάλασσα αποκτήθηκε μέσα από την «απώλεια» της μεγαλύτερης κόρης του ιδιοκτήτη, ενώ στην πραγματικότητα εκείνο που συνέβη ήταν ότι ο ιδιοκτήτης αγόρασε τη λιμνοθάλασσα. Λέγεται πως η κόρη θυσιάστηκε για χάρη των πολιτών και από αγάπη προς τον πατέρα της, ενώ στην πραγματικότητα πουλήθηκε από τον πατέρα για να αποκτήσει εκείνος την κερδοφόρο λίμνη» (Fleming,1995:33-35). Ο Boal επισημαίνει:

«Σημαντικό είναι να μη θεωρηθούν ανοησίες εξ αρχής οι δεισιδαιμονικές προκαταλήψεις αλλά να αποκαλυφτεί η καταγωγή και η κατάχρησή τους» (Boal,1979:89).

ix. Αναλυτικό Θέατρο

«Ένας από τους συμμετέχοντες αφηγείται κάποια ιστορία και οι ηθοποιοί την παρουσιάζουν αμέσως αυτοσχεδιάζοντας. Στη συνέχεια, κάθε χαρακτήρας αναλύεται ως προς τον κοινωνικό ρόλο του και οι συμμετέχοντες καλούνται να επιλέξουν ένα φυσικό αντικείμενο που θα συμβολίζει κάθε ρόλο. Το σύμβολο για τον πατριάρχη μπορεί να είναι για μια κοινότητα ένα πορτοφόλι, καθώς πρόκειται για το άτομο που κατέχει την οικονομική ισχύ. Αφού αναλυθούν οι χαρακτήρες, επιχειρείται εκ νέου να παρουσιαστεί η ιστορία, ετούτη τη φορά όμως αφαιρώντας αρχικώς ορισμένα σύμβολα από κάθε χαρακτήρα, ακολούθως και ορισμένους κοινωνικούς ρόλους. Επί παραδείγματι, η ιστορία θα είχε άλλη μορφή αν ο ληστής φορούσε τη στολή αστυνομικού και αν ο όμηρος είχε περίστροφο. Μέσω αυτής της μεθόδου, οι συμμετέχοντες αντιλαμβάνονται ότι οι ενέργειες των ανθρώπων δεν είναι ένα αποκλειστικό και πρωτόγονο αποτέλεσμα της ανθρώπινης ψυχολογίας. Μέσα από το υποκείμενο εκφράζεται και η κοινωνική θέση του» (Boal,2001,σ.67).

x. Τελετουργίες και μάσκες

«Αυτή η τεχνική επιχειρεί να αποκαλύψει την ιδεολογική υπερδομή μιας κοινωνίας μέσω τελετουργιών. Ως «τελετουργίες» θεωρούνται στην περίπτωση αυτή στερεότυπα σχήματα ανθρωπίνων σχέσεων· τα προσώπια συμπεριφοράς που επιβάλουν αυτά τα σχήματα στους συμμετέχοντες είναι ανάλογα με τους ρόλους που διαδραματίζουν στην κοινωνία. Για παράδειγμα: ένας άνθρωπος πηγαίνει στον ιερέα για να ομολογήσει τις αμαρτίες του. Παρά την ατομική ταυτότητα του ανθρώπου και του ιερέα (ενδέχεται να είναι ο ιερέας γαιοκτήμονας και ο άνθρωπος μισθωτής ή το αντίστροφο) το τυπικό της συμπεριφοράς θα παραμείνει το ίδιο» (Boal,2001,σ.66).

Ο ίδιος ο Boal επισημαίνει ότι αυτή η τεχνική κατατάσσεται στις πιο πλούσιες τεχνικές, καθώς ενέχει πολλές παραλλαγές, η εφαρμογή των οποίων εξαρτάται από τη δημιουργικότητα κάθε εμπυχωτή (Boal,2001:66). «Η ίδια τελετουργία, λ.χ., μπορεί να εξερευνηθεί από τους συμμετέχοντες μέσω της ανταλλαγής προσωπειών ή μπορεί να παρουσιαστεί από ανθρώπους με διαφορετική ταξική προέλευση» (Boal,1979:47).

xi. Νομοθετικό Θέατρο

«Όταν ο Boal ήταν Δημοτικός Σύμβουλος στο Rio de Janeiro, δημιούργησε ένα νέο είδος θεάτρου που το αποκάλεσε Νομοθετικό Θέατρο και που είχε ως σκοπό να δοθεί στους ψηφοφόρους του η ευκαιρία να εκφράσουν τη γνώμη τους. Το ζητούμενο ήταν να ανοίξει ένας διάλογος ανάμεσα στους πολίτες και τους θεσμικούς φορείς ώστε να προκύψει μια ροή εξουσίας ανάμεσα στις δύο ομάδες. Ο Boal αποκαλεί αυτό το είδος νομοθετικής διεργασίας «μεταβατική δημοκρατία», η οποία βρίσκεται ανάμεσα στην άμεση δημοκρατία (όπως αυτή εφαρμοζόταν στην αρχαία Ελλάδα) και την αντιπροσωπευτική δημοκρατία» (Boal,1998:19).

Η προκειμένη τεχνική ενέχει πολλές ομοιότητες με το Θέατρο Forum, με τη μόνη διαφορά ότι το εκάστοτε θέμα θα καθοριστεί και θα λυθεί από τη συζήτηση του προτεινόμενου νόμου. Οι θεατές-ηθοποιοί ωστόσο έχουν τη δυνατότητα να ανέβουν στο βήμα, εκφράζοντας τη γνώμη τους και να συμβάλλουν έτσι σε μια νέα νομοθεσία.(Boal,1998:27-30).

xii. Ουράνιο Τόξο της Επιθυμίας (Rainbow of Desire)

Πρόκειται κατ' ουσίαν για μια ομάδα τεχνικών που περιγράφονται εκτενώς στο ομώνυμο βιβλίο του Boal. Οι τεχνικές του Ουράνιου Τόξου έχουν τις ρίζες τους στο θέατρο Εικόνα και εστιάζουν στις μορφές της ψυχικής καταπίεσης που υπόκειται ο συμμετέχων. Απαραίτητη είναι η ύπαρξη ενός πρωταγωνιστή και ενός ανταγωνιστή. Τέλος, η τεχνική αυτή φημίζεται για την χρησιμότητα και την εφαρμογή της στο τομέα της ψυχοθεραπείας (Boal,Routledge,1995:54-55).

Κεφάλαιο 3^ο

Το θέατρο Forum – Forum Theatre

Στα πρώτα χρόνια του Θεάτρου-Φόρουμ, όταν το κεντρικό πρόβλημα έργου ήταν συγκεκριμένο, το πρότυπο έτεινε κατά γενικό κανόνα προς τον επιλεκτικό ρεαλισμό. Στη συνέχεια, όταν αυτή η μορφή Θεάτρου άρχισε να παίζεται σε πολλές χώρες και σε πολλές διαφορετικές κουλτούρες, στις πέντε ηπείρους του

κόσμου, εμφανίστηκαν πολλά άλλα σπιλ (Freire,2000:61). Πάραυτα, σημασία δεν έχει το σπιλ αλλά το Θέατρο-Φόρουμ να είναι καλό Θέατρο! Η παρουσίαση του προτύπου πρέπει να είναι από μόνη της μια πηγή αισθητικής απόλαυσης. Πριν από την έναρξη του μέρους 'Φόρουμ', δηλαδή της θεατρικής συζήτησης του προτεινόμενου θέματος, το θέαμα πρέπει να είναι ωραίο και καλοφτιαγμένο (Cohen-Cruz&Schutzman,2006:15).

«Υπάρχει μόνο ένας Πρωταγωνιστής -ο καταπιεζόμενος- που είναι ο απελπισμένος και αυτός που βρίσκεται σε αδιέξοδο. Αντίθετα, ο Ανταγωνιστής -Καταπιεστής- μπορεί να είναι πολλοί. Το ρόλο του ρυθμιστή της δράσης αναλαμβάνει ο «μεσολαβητής» (jocker). Σε μια παράσταση Forum συμπεριλαμβάνεται και η αντικατάσταση του Πρωταγωνιστή από το κοινό, που έτσι δεν μένουν θεατές, αλλά γίνονται spect-actors δηλαδή 'θεατές -ηθοποιοί'» (Boal,2001:102). Η υλοποίηση ενός προτύπου περνάει κατά προτίμηση μέσα από το Θέατρο-Εικόνα. Και πιο συγκεκριμένα από μια σειρά τεχνικές αυτού του θεατρικού είδους, οι οποίες καταλήγουν στην οικοδόμηση του τυπικού που σωματοποιεί το συγκεκριμένο θέμα. Είναι απαραίτητο οι θεατές-ηθοποιοί να βλέπουν τις καταπίεσεις και όχι απλώς να μαθαίνουν γι' αυτές-αυτό είναι θέατρο (Boal,1998:55)!

Απεναντίας, άλλα τυπικά δεν έχουν τίποτε το θεατρικό και δεν κινητοποιούν. Και ο κίνδυνος μιας φτωχής σκηνοθεσίας είναι ότι μπορεί να παρασύρει τους θεατές-ηθοποιούς σε λεκτικές μόνο συζητήσεις πάνω στις ενδεχόμενες λύσεις, αντί να έχουν μια θεατρική προσέγγιση. Το θέατρο Φόρουμ είναι πάντα δυνατό, όταν υπάρχουν εναλλακτικές. Στην αντίθετη περίπτωση, γίνεται μοιρολατρικό θέατρο (Saldama,2005:123).

«Όλοι μαζί «κάνουν πρόβα την αλλαγή». Η κοινωνία αντικατοπτρίζεται στα μικρότερα κύτταρά της. Τα σπουδαία ζητήματα άλλωστε και αυτά που χαρακτηρίζονται ως μεγάλα, είναι χαραγμένα στα πιο μικρά προσωπικά θέματα. Το Θέατρο του Καταπιεσμένου είναι θέατρο σε πρώτο πρόσωπο πληθυντικού αριθμού. Αρχίζει οπωσδήποτε με μια προσωπική ιστορία, αλλά αν αυτή δε γίνει κοινή, λέει ο Boal, δεν πετυχαίνει το στόχο της» (Cohen-Cruz&Schutzman,2006:42). «Σε μια ομάδα θεατών- ηθοποιών καθένας βλέπει το «κοινό» πρόβλημα και ενεργεί εκ μέρους και των άλλων» (Boal,1998:34-35).

Το σημαντικό στο Θέατρο Φόρουμ είναι να προκληθεί μια καλή συζήτηση από ό,τι να βρεθεί μια καλή λύση. Διότι αυτό που ωθεί τους θεατές να μπουν στο παιχνίδι είναι η συζήτηση, και όχι η λύση, που ίσως βρεθεί, ίσως όχι (Woodson,2012:40). Ακόμα κι αν βρεθεί η λύση, μπορεί να είναι καλή γι' αυτόν που την πρότεινε ή στις δεδομένες συνθήκες συζήτησης, όμως όχι απαραίτητα χρήσιμη ή εφαρμόσιμη για όλους τους συμμετέχοντες του Φόρουμ (Γέρου,1977:41).

Μεγάλη σημασία σε αυτό το θεατρικό είδος ενέχει ο ρόλος του μπαλαντέρ. Μπαλαντέρ είναι το όνομα που δίνουμε στον τελετάρχη του θεάματος-φόρουμ (Boal,2001:42). Ο καθένας έχει τη δική του προσωπικότητα και συμπεριφορά απέναντι στο κοινό. Υπάρχουν ωστόσο μερικοί απαρέγκλιτοι κανόνες που ρυθμίζουν αυτό το ρόλο (Boal,1992:76) :

1. Ο μπαλαντέρ πρέπει να αποφεύγει κάθε είδος χειραγώγησης ή επηρεασμού του θεατή. Δεν πρέπει να βγάζει συμπεράσματα που δεν είναι εμφανή. Πρέπει πάντα να θέτει τα συμπεράσματά του υπό αμφισβήτηση και η διατύπωσή τους να γίνεται με ερώτηση και όχι με κατάφαση (Boal,1992:77).
2. Ο μπαλαντέρ δεν αποφασίζει ποτέ από μόνος του. Διατυπώνει τους κανόνες του παιχνιδιού, αλλά αποδέχεται από την αρχή πως το κοινό, μπορεί να τους τροποποιήσει, αν αυτό κριθεί αναγκαίο κατά τη μελέτη προτεινόμενου θέματος (Boal,1992:77).
3. Ο μπαλαντέρ πρέπει διαρκώς να απευθύνει τις αμφιβολίες στο κοινό, ώστε να είναι αυτό που αποφασίζει. Είναι έτσι ή δεν είναι έτσι; Είναι σωστό ή λάθος; Και κυρίως σε σχέση με τις παρεμβάσεις των θεατών-ηθοποιών: συχνά ένας θα λέει 'ΣΤΟΠ', προτού ο προηγούμενος θεατής-ηθοποιός τελειώσει την παρέμβασή του. Ο μπαλαντέρ πρέπει να τον κάνει να περιμένει ώσπου ο πρώτος να τελειώσει τη δράση που προτείνει, αλλά επίσης πρέπει να μπορεί να αισθανθεί την επιθυμία του κοινού, το οποίο μπορεί να έχει καταλάβει την προτεινόμενη δράση και να θέλει να προχωρήσει παραπέρα (Boal,1992:78).

4. Ο μπαλαντέρ πρέπει να είναι προσεκτικός με όλες τις 'μαγικές' λύσεις. Μπορεί να διακόψει τη δράση ενός θεατή-πρωταγωνιστή, αν θεωρήσει αυτή τη μαγική δράση αδύνατη: μαγική με την έννοια του προϊόντος της φαντασίας. Δεν πρέπει όμως αυτός να αποφανθεί πως είναι μαγική, αλλά να ρωτήσει το κοινό. Μερικές φορές οι προτεινόμενες λύσεις βρίσκονται στον αντίποδα του μαγικού, είναι ανεπαρκείς. Σε αυτή την περίπτωση ο μπαλαντέρ πρέπει να παροτρύνει τους θεατές-ηθοποιούς να βρουν λύσεις πιο δραστικές. Η μαγική λύση ξεγελάει, όμως η ανεπαρκής λύση κάνει το κοινό παθητικό (Boal,1992:78).
5. Η στάση του σώματος του μπαλαντέρ είναι εξαιρετικά σημαντική. Μερικοί μπαλαντέρ μπαίνουν στον πειρασμό να ανακατεύουν με το κοινό, να καθίσουν μαζί με τους άλλους θεατές-ηθοποιούς. Κάτι τέτοιο μπορεί να λειτουργήσει ανασταλτικά. Κάποιοι άλλοι, με τον τρόπο που στέκονται, αφήνουν να διαφαίνονται οι αμφιβολίες τους, η αναποφασιστικότητά τους, ακόμη και η ατολμία τους. Όμως, ό,τι διαδραματίζεται πάνω στη σκηνή, δηλαδή όλες οι εικόνες που δημιουργεί το σώμα του μπαλαντέρ ή των ηθοποιών ή τα αντικείμενα είναι σημαντικές εικόνες. Αν ο μπαλαντέρ πάνω στη σκηνή είναι κουρασμένος ή μπερδεμένος, θα μεταδώσει μια εικόνα κουρασμένη ή μπερδεμένη στους θεατές. Αν, αντιθέτως, ο μπαλαντέρ δείχνει με το σώμα του μια στάση προσεκτική και δυναμική, αυτός ο δυναμισμός μεταδίδεται στους θεατές-ηθοποιούς. Ωστόσο δεν πρέπει να συγχύζεται ο δυναμισμός με την επιβολή στο κοινό (Boal,1992:78-79).

Κεφάλαιο 4^ο

Οι επιρροές στη διαμόρφωση της θεατρικής σκέψης του Augusto Boal

«Τα πρότυπα του Boal, ήταν ο Bertolt Brecht και ο Konstantin Stanislawski. Για το λόγο αυτό τον απασχολούσε η αλλαγή της πραγματικότητας μέσω του θεάτρου. Η εύρεση λύσης σε κοινωνικά προβλήματα, μέσω του εκδημοκρατισμού της πολιτικής μέσα από το θέατρο» (Russo,2003:56-57).

«Η αρχική ιδέα της άρσης της απόστασης ανάμεσα στο δίδυμο «σκηνικός χώρος – θεατής» πηγάζει από τον τρόπο που ο βραζιλιάνος Augusto Boal κατανόησε το έργο του Brecht, ιδίως μάλιστα τα λεγόμενα «Διδακτικά Έργα»

του. Στο σημείο αυτό η εμβληματική μορφή του Walter Benjamin θεωρείται πως διαδραμάτισε καταλυτικό ρόλο» (Russo,2003:76).

Ο βραζιλιάνος σκηνοθέτης και δραματουργός εφοδίασε μέσω του Θεάτρου του Καταπιεσμένου, όχι μόνο στη θεωρία αλλά και στην πράξη το τυπικό μέρος μιας παράστασης. (Gigli,Tolomelli,Zanchettin,2008:30). Επηρεασμένο από την Παιδαγωγική του Καταπιεσμένου του Paulo Freire σε συνδυασμό με την καλλιτεχνική εμπειρία που απέκτησε από τη Λατινική Αμερική, τη Βραζιλία αλλά και τον υπόλοιπο κόσμο, το θεατρικό σύστημα του Boal εξ' ολοκλήρου, με τα μέσα και τα εργαλεία που συνιστά, προσδίδει ένα μη συμβατικό αλλά καινοτόμο είδος θεάτρου με αισθητές διαφορές από το λαϊκό θέατρο (Babbage,2004:55). Οι άορατες μάσκες των θεατών-ηθοποιών, τους επιτρέπουν να επεξεργαστούν την πραγματικότητα και τον τρόπο με το οποίο έχουν επιλέξει συνειδητά ή ασυνείδητα να ζουν. «Έτσι, σύμφωνα με τις δικές του αντιλήψεις, ερμηνεύει και την πρόταση του Brecht, αρχίζοντας από το ζήτημα του κοινού που καλείται το θέατρο να οδηγήσει προς την κριτική σκέψη» (Gigli, Tolomelli, Zanchettin,2008:45).

Ενώ, όμως, η μπρεχτική δραματουργία που αντιτίθεται στο Θέατρο των Ψευδαισθήσεων, δείχνει να έχει επηρεάσει το Θέατρο του Καταπιεσμένου, αυτό δεν σημαίνει πως καταργεί κάθε ρεαλιστικό στοιχείο. Αντιθέτως, για τον Boal, δεν υφίσταται καν το ζήτημα επιλογής ανάμεσα στο ρεαλιστικό και φανταστικό στοιχείο παρόλο που κάνει χρήση και των δύο.(Babbage,2004:8).

«Από τότε που παρακολούθησα μαθήματα του Actor's Studio, με συναρπάζουν οι ηθοποιοί που πραγματικά ζουν τους χαρακτήρες τους – περισσότερο από ό, τι εκείνοι που υποκρίνονται πως το κάνουν. Το να βλέπεις έναν/μία ηθοποιό να μεταμορφώνεται, να δίνει ζωή στις μύχιες προσωπικότητές του/της, είναι υπέροχο. Είναι ο καλύτερος τρόπος για να κατανοήσει κανείς τον άνθρωπο: βλέποντας τον ηθοποιό όταν δημιουργεί» (Boal,2001:129).

Ο Paulo Freire λοιπόν, ως συντοπίτης του, γράφει το ,ύψιστης σημασίας για το θεατρικό χώρο, βιβλίο, *Pedagogy of the oppressed* (Freire,2000:31).

«Παρότι λευκός με οικονομική ευχέρεια υπήρξε υποστηρικτής της μαρξιστικής θεωρίας και για το λόγο αυτό όλο του το έργο απευθύνονταν στα κατώτερα λαϊκά στρώματα, δηλαδή τους φτωχούς και καταπιεσμένους ανθρώπους» (Babbage,2004:67).

«Επίσης το έργο του βασίζονταν στην μαιευτική τεχνική του Σωκράτη. Το Θέατρο του Καταπιεσμένου ασχολείται με αυτό που είμαστε και όχι με αυτό που κάνουμε. Με διαφορετικές τεχνικές και παιχνίδια λοιπόν προσπαθεί να μας βγάλει αυτό που ήδη έχουμε μέσα μας αλλά το αγνοούμε, ή το καταπιέζουμε. Χαρακτηριστικά έλεγε πως 'μέσα από τις απαντήσεις των ερωτήσεων μας ανακαλύπτουμε αυτό που ήδη ξέρουμε'» (Babbage,2004:51).

Το Θέατρο του Καταπιεσμένου δείχνει λοιπόν να έχει επηρεαστεί σημαντικά από τις σκέψεις του Paulo Freire, ο οποίος εν συνεχεία συγγράφει το θεμελιώδες έργο *'Η Παιδαγωγική των Καταπιεσμένων'* (Freire,2000:29). Εκεί διατυπώνει και γνωστοποιεί τη θεωρία του περί της ανθρώπινης υπάρξεως, η οποία στηρίζεται στον λόγο, στη δράση και στον αναστοχασμό. Η αλλαγή του κόσμου κατά τον Freire, εξαρτάται ως επί το πλείστον στον ανθρώπινο λόγο όταν συνδυάζεται με την πράξη και αυτό είναι αυθαίρετο δικαίωμα όλων (Freire,2000:88). «Αντλώντας ιδέες ο Boal από αυτές τις θέσεις και υιοθετώντας το αίτημα του Freire για αποδυνάστευση του ανθρώπου, πρότεινε ένα θέατρο συμμετοχής με στόχους την «εξέγερση» και την «αλλαγή». Το θέατρο αυτό το ονόμασε «Θέατρο του Καταπιεσμένου» μη κρύβοντας τον καταλυτικό ρόλο που διαδραμάτισε η γνωριμία του με τον Freire στην γέννηση και την ανάπτυξη του συγκεκριμένου είδους» (Freire, 2000:61).

Τόσο ο Paulo Freire όσο και ο Augusto Boal βρέθηκαν κατά τη δεκαετία του 70 εξόριστοι στην Ευρώπη, επηρεάζοντας την ευρωπαϊκή θεατρική παραγωγή. Τα εργαστήρια του Boal στη Σουηδία, τη Φιλανδία, την Πορτογαλία, την Ιταλία, τη Γαλλία και το Βέλγιο, άφησαν τα ίχνη του και στη σχολική θεατρική παραγωγή (Babbage, 2004:12).

ΠΡΑΚΤΙΚΟ ΜΕΡΟΣ

Κεφάλαιο 1^ο

Το βιογραφικό της θεατρικής ομάδας “Kрила” και των δράσεών της

Η **Kрила** είναι μια συλλογική ομάδα εκπαιδευτών, ηθοποιών, σκηνοθετών, ερευνητών και εκπαιδευτικών όλων των βαθμίδων που ασχολούνται με το Θέατρο του Καταπιεσμένου.

Με την πάροδο του χρόνου, η ομάδα κατάφερε να εδραιωθεί τόσο από τους ιδρυτές της όσο και από τους εν γένει συνταξιδιώτες της, οι οποίοι συναντήθηκαν κατά τη διάρκεια των τεχνικών κατάρτισης του ΘTK και οι οποίοι μοιράστηκαν εξ’ αρχής τις ιδέες για τον σχεδιασμό και την ανάπτυξη αυτής της

μεθόδου στα πλαίσια της κοινωνικής ζωής, της εκπαίδευσης και της έρευνας που εφαρμόζονται στις πρακτικές της ενεργού συμμετοχής. Με απώτερο σκοπό τη διεύρυνση και προώθηση της μεθόδου του Θεάτρου του Καταπιεσμένου, ο θεατρικός όμιλος “**Krila**” έχει επεκταθεί σημαντικά σε σχέση με τον αρχικό αριθμό των μελών της, έχοντας αποκτήσει μεγάλη πείρα στην οποία συμβάλλουν κατά πολύ και οι συνεργασίες με οργανώσεις και πανεπιστημιακά ιδρύματα της Μπολόνια (Curocci,2008,σ.33).

Η **Krila** σήμερα έχει εξελιχθεί ως ένα μωσαϊκό δεξιοτήτων που κυμαίνεται από την εκπαίδευση και τη διεθνή συνεργασία έως τα μέσα μαζικής ενημέρωσης και την έρευνα, και είναι σε θέση να επικοινωνήσει με πολλούς μοιζιδεάτες σε δημόσια και ιδιωτικά ιδρύματα, σχολεία, πανεπιστήμια, συλλόγους, εκπαιδευτικά ιδρύματα και άτομα με εξωσχολικές δραστηριότητες . Μια ιδιαιτερότητα άλλωστε αυτής της ομάδας, στην πραγματικότητα, είναι ακριβώς να ενθαρρύνει τον διάλογο και τη συζήτηση εν όψει της κοινωνικής συμμετοχής, μέσω της διάδρασης και της εμπλοκής³ .

Κεφάλαιο 2^ο

Ιδρυτικά στελέχη και μέλη της θεατρικής ομάδας “Krila”

Alessandro Tolomelli

Εκπαιδευτικός σε σχολεία και πανεπιστημιακά ιδρύματα. Το Διδακτορικό του έχει σχέση με την ποιότητα της εκπαίδευσης και πραγματοποιήθηκε στο Πανεπιστήμιο της Φλωρεντίας. Είναι Λέκτορας στο Τμήμα Επιστημών της Αγωγής του Πανεπιστημίου της Μπολόνια. Η θεατρική κατάρτισή του

³ Για την αναλυτικότερη παρουσίαση της παραπάνω Θεωρίας βλέπε Krila-teatro dell’ Oppresso- Il Teatro dell’ Oppresso . Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο, <http://www.teatrodelloppresso.it/> (τελευταία πρόσβαση 05/01/2016).

στηρίχθηκε κυρίως στα εργαστήρια di Tanino De Rosa, il Corso Triennale in TdO dell'Associazione Giolli di Livorno και έχει συμμετάσχει ως ηθοποιός σε διάφορες θεατρικές παραγωγές. Διεξάγει θεατρικά εργαστήρια για παιδιά και εφήβους. Επίσης, είναι ιδρυτικό μέλος της θεατρική ομάδας "Kрила".

Alessandro Zanchettin

Εκπαιδευτικός, Διαχειριστής της κοινωνικής διαμεσολάβησης και Εκπαιδευτής ενηλίκων. Μέντορας της τεχνικής του Θεάτρου του Καταπιεσμένου της "Kрила", συνέβαλε στην καθιέρωση θεατρικών μεθόδων στον τομέα της εκπαίδευσης. Είναι σύμβουλος για την εποπτεία σε σχολεία και σε κέντρα επαγγελματικής κατάρτισης. Διδάσκει μεθόδους και τεχνικές σε εργασιακές ομάδες, στο Πανεπιστήμιο της Μπολόνια, που είναι έδρα της Reggio Emilia. Ασχολείται επίσης με τη σχολική διαμεσολάβηση, τον πειραματισμό, την εκπαιδευτική καινοτομία και επικοινωνία καθώς επίσης και την παιδαγωγική σχέση και τις συγκρούσεις. Επίσης, είναι ιδρυτικό μέλος της θεατρική ομάδας "Kрила".

Alessandra Gigli

Παιδαγωγός, εκπαιδευτικός, σύμβουλος επικοινωνίας και μουσικοθεραπεύτρια με διδακτορικό στην παιδαγωγική. Εδώ και 15 χρόνια εμπυχώνει ομάδες με την μέθοδο T.O στον τομέα της εκπαίδευσης και κατάρτισης για την αντιμετώπιση προβλημάτων στην ενδοπροσωπική και διαπροσωπική επικοινωνία. Καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο της Μπολόνια, στο τμήμα Εκπαίδευσης, διεξάγει παιδαγωγικά σεμινάρια και εργαστήρια, στηριζόμενη στη μεθοδολογία της ομαδικής εργασίας.

Giulia Allegrini

Μετά την αποφοίτησή της στις Πολιτικές Επιστήμες και τη διατριβή της στο εξωτερικό, στο Κέντρο για την Διαχείριση Συγκρούσεων στο Εθνικό Πανεπιστήμιο της Ρουάντα, διερευνά το θέμα της διαμεσολάβησης για την επίλυση συγκρούσεων, παρακολουθώντας ένα εκπαιδευτικό πρόγραμμα που χρηματοδοτείται από την αυτόνομη επαρχία του Bolzano, επιτυγχάνοντας την πρόκριση “Ο/Η Μεσολαβητής της επαγγελματικής σύγκρουσης”. Εργάζεται ως συντονιστής και αρωγός των έργων του εν λόγω θεατρικού δικτύου για την πρόληψη των προβλημάτων των νέων και της ανάπτυξης της κοινότητας, ως εκπαιδευτής της δημιουργικής διαχείρισης των συγκρούσεων τόσο στον ιδιωτικό όσο και στον δημόσιο τομέα. Εργάζεται ήδη τέσσερα χρόνια ως ηθοποιός και εκπαιδευτής σε έργα του Θεάτρου του Καταπιεσμένου του Ομίλου “**Krila**”.

Manuela Ara

Ηθοποιός, κλόουν, διασκεδαστής, ακούραστος οργανωτής των κοινωνικών και πολιτιστικών εκδηλώσεων και ιδρυτικό μέλος διάφορων τοπικών πολιτιστικών συλλόγων της Μπολόνια. Η Manuela είναι επίσης μέλος της πολιτιστικής ένωσης “*Il Camaleonte nel rusco*” με την οποία η “**Krila**” συνεργάστηκε και πραγματοποίησε τα πρώτα της βήματα.

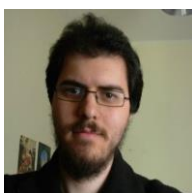
Silvia Demozzi

Πραγματοποιεί τη διδακτορική της έρευνα στο Τμήμα Επιστημών της Αγωγής, του Πανεπιστημίου της Μπολόνια. Έχει παρακολουθήσει σεμινάρια σχετικά με το Θέατρο του Καταπιεσμένου του Θεατρικού Ομίλου “Krila” και το παραδοσιακό θέατρο στο Tanino De Rosa. Συνεργάστηκε για πολλά χρόνια με τις δράσεις της “Krila” ως προπονητής και ως ηθοποιός, ιδίως μετά την εφαρμογή του Θεάτρου του Καταπιεσμένου στην εκπαίδευση.

Marta Ilardo

Πραγματοποιεί τη διδακτορική της έρευνα στον τομέα της Εκπαίδευσης που έχει ως τίτλο: **Η εκπαίδευση είναι σταδιακή. Παιδαγωγική του Θεάτρου του Καταπιεσμένου**. Η έρευνά της στηρίζεται στις δράσεις της “Krila” στα πλαίσια των πανεπιστημιακών υποχρεώσεών της και από το 2009 είναι μέλος του εν λόγω θεατρικού ομίλου ως ηθοποιός και συνεργάτης.

Fausto Rizzo Nervo

Αποφοίτησε από την Παιδαγωγική Σχολή της Μπολόνια, εργάστηκε ως εκπαιδευτικός στον ιδιωτικό τομέα και έχει συμμετάσχει σε εκπαιδευτικά σεμινάρια σχετικά με το Θέατρο του Καταπιεσμένου σε πρώτο επίπεδο και δεύτερο επίπεδο. Ως ηθοποιός, έχει λάβει μέρος σε αρκετές παραστάσεις Θεάτρου Forum . Συνεργάστηκε μέχρι στιγμής για σχεδόν τρία χρόνια με την ομάδα Krila .

Noemi Usai

Κάτοχος πτυχίου στις πολιτιστικές επιστήμες στη Σχολή Καλών Τεχνών του Πανεπιστημίου του Sassari και των Εθνο-ανθρωπολογικών και περιβαλλοντικών Επιστημών, πραγματοποιεί τη διατριβή της με τίτλο: *Κοινωνικό και αισθητικό δράμα. Ανθρωπολογική ανάλυση του Θεάτρου του Καταπιεσμένου*. Από το 2003 εργάζεται ως κοινωνικο-πολιτιστικός ερευνητής στη σχολή di Pace di Monte Sole. Έχει συμμετάσχει σε εκπαιδευτικά σεμινάρια για το θέατρο του πρώτου και δεύτερου επίπεδου του ΘΤΚ. Συμμετέχει ενεργά και δυναμικά πολλά χρόνια στις δράσεις του Ομίλου “Krila”.

Federica Viti

Κάτοχος πτυχίου στον τομέας της Εκπαίδευσης στο Πανεπιστήμιο της Μπολόνια. Ασχολείται τόσο με προγράμματα εκπαίδευσης και κατάρτισης για ενηλίκους όσο και με δραστηριότητες για παιδιά. Είναι μέλος του Ομίλου “Krila” από το 2004 και συμμετέχοντας ενεργά στις εκδηλώσεις του Forum Theatre⁴.

---

⁴ Για την αναλυτικότερη παρουσίαση της παραπάνω Θεωρίας βλέπε Krila-teatro dell’ Oppresso- Il Teatro dell’ Oppresso . Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο, <http://www.teatrodelloppresso.it/> (τελευταία πρόσβαση 01/01/2016).

Κεφάλαιο 3^ο

Τα εργαστήρια και οι δράσεις της “Kriia” από το 2003 έως και σήμερα

1^η δράση

Τίτλος: “*Un bucato per la pace*”: Ένα πλυντήριο για την ειρήνη

Διάρκεια: 20 ώρες, 5 συναντήσεις

Χρονολογία: 2003

Περιγραφή: Οι τρεις μελλοντικοί ιδρυτές της Krila, η Alessandra Gigli, ο Alessandro Tolomelli και ο Alessandro Zanchettin συναντιούνται για πρώτη φορά στο Πανεπιστήμιο της Μπολόνια, στον τομέα της εκπαίδευσης, με μοναδικό κοινό τους στοιχείο την κατάρτιση πάνω στη μέθοδο του Θεάτρου του Καταπιεσμένου του Augusto Boal. Καμιά επίσημη θεατρική ομάδα δεν έχει ακόμη συσταθεί, ωστόσο τίθενται οι βάσεις για τον σημερινό θεατρικό όμιλο Krila.

Η αφορμή για αυτό το εργαστήριο δίνεται μετά από μια συζήτηση των ιδίων με τους φοιτητές του τμήματος της Εκπαίδευσης στην Μπολόνια, όταν οι δεύτεροι αποφασίζουν να κρεμάσουν στα πλάγια του Πανεπιστημίου τους, την πολύχρωμη σημαία της ειρήνης. Οι κάτοικοι των γειτονικών σπιτιών διαμαρτύρονται πως μια τέτοια κίνηση αλλοιώνει την αισθητική της περιοχής και δίνουν την ευκαιρία στους φοιτητές να στοχαστούν πάνω στην γενικότερη έννοια της αισθητικής. Οι ίδιοι απαντούν πως ο καθένας έχει δικαίωμα να κρεμάει στον χώρο του ό, τι για τον ίδιο έχει νόημα και είναι αισθητικά ωραίο, ιδίως όταν μια τέτοια κίνηση εσωκλείει τέτοιου είδους ανθρωπιστικά μηνύματα, όπως η ειρήνη.

Ήταν η πρώτη δράση των ιδρυτών της Krila η οποία κινήθηκε μέσα στα πλαίσια του πανεπιστημίου, καθώς δεν υπήρχε κάποιος διαθέσιμος και οργανωμένος χώρος για θεατροπαιδαγωγικές δραστηριότητες. Ήταν με άλλα λόγια το προστάδιο της ίδρυσής της, το οποίο στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο σε παιχνίδια γνωριμίας της ομάδας, παιχνίδια χαλάρωσης, εμπιστοσύνης και επικοινωνίας. Το τελευταίο στάδιο στηριζόταν σε μία από τις βασικές τεχνικές του ΘτΚ, το *Forum Theatre*, όπου η πλειονότητα των φοιτητών ανέδειξε μέσα από την δραματοποίηση, την μεγάλη σημασία της αισθητικής και της υποκειμενικότητας που αυτή ενέχει.

Αξιολόγηση: Το εργαστήριο *“Un bucato per la pace”* συγκαταλέγεται στις σημαντικότερες δράσεις του εν λόγω θεατρικού ομίλου, καθώς ήταν η πρώτη κίνηση – το κίνητρο της απόφασης των τριών ιδρυτών της Krila να συνεχίσουν δυναμικά τα εργαστήριά τους και να θέσουν τις βάσεις της σημερινής θεατρικής ομάδας και των σημαντικών κοινωνικών έργων και προσφορών της.

Επιπλέον, οι τρεις αυτοί ομοϊδεάτες είχαν την ευκαιρία να έρθουν σε επαφή με την πρακτική εφαρμογή της μεθόδου (Θ.τ.Κ) και να συνειδητοποιήσουν τα πολλαπλά της οφέλη στο γεμάτο ζωή και παλμό κοινό τους. Οι συμμετέχοντες βοηθήθηκαν να οργανώσουν δημιουργικά και να εξωτερικεύσουν με πληρότητα τις προσωπικές τους εμπειρίες, τις ιδέες και τα συναισθήματά τους σε ποικίλες εκφραστικές μορφές και να αναπτύξουν προοδευτικά την απαραίτητη ευαισθησία απέναντι στα καλλιτεχνικά δημιουργήματα όπως και στην εκδήλωση του ωραίου στη φύση και στη ζωή. Τόσο οι φοιτητές όσο και οι εμπυχωτές ευαισθητοποιήθηκαν πάνω στα δικαιώματα των ανθρώπων και ενεργοποίησαν τις δημιουργικές δυνάμεις τους.

2^η δράση

Τίτλος: *“Memorie e Speranza”*: Μνήμη και Ελπίδα

Διάρκεια: 90 ώρες, 30 συναντήσεις

Χρονολογία: 2003

Περιγραφή: Το εργαστήριο που προηγήθηκε και η τεράστια απήχηση που αυτό είχε στο φοιτητικό κοινό, σε συνδυασμό με το αίτημα μιας Μη Κυβερνητικής Οργάνωσης εν ονόματι Volabo, δίνει το έναυσμα στους τρεις συνεργάτες να ενώσουν τις γνώσεις τους και να οργανώσουν το πρώτο τους θεατρικό εργαστήριο, στηριζόμενο στην μέθοδο του ΘτΚ. Η συγκεκριμένη ΜΚΟ ζητά από την ολοένα και περισσότερο διαδιδόμενη θεατρική τριάδα, τους Alessandra Gigli, Alessandro Tolomelli και Alessandro Zanchettin να οργανώσουν ένα θεατροπαιδαγωγικό εργαστήριο το οποίο θα δίνει την ευκαιρία στους νέους και στους ηλικιακά μεγαλύτερους, για ουσιαστική επικοινωνία. Οι

τρεις εμπυχωτές καλούν τον κόσμο να συμμετάσχει και να ανατρέψει το χάσμα που υπάρχει στη σκέψη και την επικοινωνία των διαφορετικά ηλικιακών ομάδων και να βελτιώσει τη σχέση τους. Τα εργαστήρια στηρίζονται σε ασκήσεις γνωριμίας της ομάδας, παιχνίδια χαλάρωσης, και κυρίως εμπιστοσύνης. Οι φοιτητές εισαγωγικά, δραματοποιούν ξανά το Forum Theatre του προηγούμενου εργαστηρίου ευαισθητοποιώντας το κοινό στις διαφωνίες που συχνά μπορούν να έχουν δυο ηλικιακά διαφορετικές ομάδες. Σημαντικό μέρος αυτού του εργαστηρίου είναι εστιασμένο στην τεχνική των εικόνων και στην ενεργοποίησή τους, κατά τη διάρκεια των οποίων οι συμμετέχοντες καλούνται να εκφράσουν με λεκτικό και με μη λεκτικό τρόπο τις ιδέες που έχουν ήδη διαμορφώσει σχετικά με τις κοινωνικές νόρμες και τους κοινωνικούς θεσμούς. Το τελικό στάδιο, το *Forum Theatre*, επιτρέπει σε μικρούς και μεγάλους να βιώσουν την υποκειμενικότητα της κάθε σκέψης αλλά συνάμα και του κοινού παρονομαστή που συνδέει κάθε ανθρώπινη ομάδα ανεξαρτήτως ηλικίας, μετασχηματίζοντας εκ των έσω τις προϋπάρχουσες ιδέες.

Αξιολόγηση: Το εργαστήριο “*Memorie e Speranza*” ανήκει στην πρώτη οργανωμένη προσπάθεια των μελλοντικών ιδρυτών της Kriila, να εφαρμόσουν πρακτικά τις υπάρχουσές τους γνώσεις σχετικά με το ΘΤΚ και να το καταστήσουν οικείο στην ευρύτερη κοινωνία. Η σημασία αυτού του εγχειρήματος έγκειται στο ότι οι σχέσεις και η επικοινωνία ανάμεσα σε δύο διαφορετικά ηλικιακές ομάδες επιτυγχάνουν να βελτιωθούν μέσω ενός καινούριου για τον κόσμο της Μπολόνια είδους θεάτρου, το Κοινωνικό Θέατρο. Οι συμμετέχοντες αφουγκράζονται μέσω αυτού, τις ανάγκες και τις σκέψεις κάθε ηλικίας και γίνονται περισσότερο δεκτικοί και λιγότερο απόλυτοι στο τρόπο με τον οποίο κάθε γενιά αναζητά τον δικό της τρόπο να εκφραστεί και να αφήσει το δικό της στίγμα στον εφήμερο χαρακτήρα της κοινωνίας. Επιπρόσθετα, μέσω

αυτού του εργαστηρίου οι τρεις συνεργάτες έρχονται σε επαφή και με άλλους ομοϊδεάτες οι οποίοι στην πορεία θα γίνουν μέλη της θεατρικής ομάδας "Krila".

 ALMA MATER STUDIORUM
 UNIVERSITÀ DEGLI STUDI DI BOLOGNA

12 giugno 2003 ore 18.30
 Cortile di via Zamboni 34

 FACOLTÀ
 SCIENZE DELLA FORMAZIONE

MEMORIE E SPERANZA

storie per una cultura di pace

I CORTILI DI FORMAZIONE PRIMARIA
 E DI SCIENZE DELL'EDUCAZIONE

programma

18.30 Presentazione	20.00 UN BUCATO PER LA PACE
19.00 STORIE "EDU-CANTI"	Performance
Intervista a Odette Righi	21.00 Intervento di Francesco Guccini

Ai partecipanti verrà offerto un piccolo rinfresco

Τίτλος: *“Laboratorio di Teatro dell’ Oppresso”*: Εργαστήριο Θεάτρου του Καταπιεσμένου

Διάρκεια: 20 ώρες, 10 συναντήσεις

Χρονολογία: 2004

Περιγραφή: Οι τρεις συνεργάτες έχοντας ήδη πραγματοποιήσει δύο δράσεις η πρώτη ως δική τους πρωτοβουλία και η δεύτερη ως αίτημα μιας ΜΚΟ, αποφασίζουν να ιδρύσουν μια μικρή θεατρική ομάδα εν ονόματι “ il Camaleonte”: Ο χαμαιλέοντας. Συνενώνοντας τις θεατροπαιδαγωγικές τους δυνάμεις και επιθυμώντας να εισάγουν επιπρόσθετο κοινό στο χώρο του ΘΤΚ, οργανώνουν ένα εργαστήριο προσκαλώντας τον κόσμο που ασχολείται με ομάδες, να γνωρίσει εις βάθος και εν συνεχεία να πειραματιστεί αυτενεργά με τη μέθοδο του Augusto Boal. Το εργαστήριο απευθύνεται σε μια ομάδα 15 έως 20 ατόμων και μέσα από τα ορθώς οργανωμένα και στοχευόμενα βήματα των εμπυχωτών, οι συμμετέχοντες ενθαρρύνονται να συνυπάρξουν σε έναν συνεχή διάλογο συνδυάζοντας διάφορα χαρακτηριστικά στοιχεία της ανθρώπινης δράσης: την επικοινωνία, την ευαισθητοποίηση του σώματος, τους πολλαπλούς κοινωνικούς ρόλους. Βασικός στόχος του εργαστηρίου είναι οι συμμετέχοντες να μην πάρουν οριστικές απαντήσεις για ό, τι στοχάζονται αλλά να μπουν στη διαδικασία μιας συνεχούς αναθεώρησης και επεξεργασίας όλων των νοητικών τους κεκτημένων.

Αξιολόγηση: Το εργαστήριο *“Laboratorio di Teatro dell’ Oppresso”* συγκαταλέγεται στα σημαντικότερα βήματα μιας νεοσύστατης μικρής θεατρικής ομάδας, η οποία φιλοδοξεί να εμπλουτίσει τις ήδη αποκτηθείσες γνώσεις πάνω

στη μέθοδο του ΘτΚ και να τις μεταλαμπαδεύσει βιωματικά σε εκείνους που είτε εργάζονται σε κοινωνικούς και εκπαιδευτικούς τομείς και αναζητούν αποτελεσματικούς τρόπους ρύθμισης των ομάδων είτε σε αυτούς που απλώς αναζητούν την συνάντηση με τον συνάνθρωπο. Κοινός παρανομαστής και των δύο κατηγοριών είναι η αναζήτηση του αντισυμβατικού στοιχείου η οποία οδηγεί στο προσδοκώμενο: την κοινωνική αλλαγή. Οι συμμετέχοντες έρχονται σε επαφή με ένα βιωματικό τρόπο απελευθέρωσης από τις υφιστάμενες καταπιέσεις των κοινωνικο-πολιτισμικών νορμών, οι οποίες στη συνέχεια κωλύουν τον διάλογο και την επικοινωνία. Το θέατρο λοιπόν γίνεται το λογικό μέσο του συνδυασμού των κρίσεων και των εντυπώσεων πάνω στο πως η ατομική συμπεριφορά επηρεάζει καταλυτικά τις σχέσεις που δημιουργούνται σε μια ομάδα. Οι αιτήσεις συμμετοχής ξεπερνούν το επιτρεπτό όριο, γεγονός που ενθαρρύνει την μικρή αυτή θεατρική ομάδα να συνεχίσει τις δράσεις της στο ευρύ κοινό.

La conduzione del laboratorio sarà affidata a:

Alessandro Tolomelli: pedagogista e Educatore Professionale. E' Dottorando di Ricerca in "Qualità della Formazione" presso l'Università di Firenze ed è inoltre Cultore della Materia, Pedagogia Generale, all'Università di Bologna. Ha una formazione teatrale sviluppata seguendo i ortuguese di Tanino De Rosa, il Corso Triennale in TdO dell'Associazioni Giolli di Livorno ed ha preso parte, come attore, a varie produzioni del Gruppo Libero Teatro. Conduce ortuguese teatrali rivolti a bambini e ortuguese.

Alessandra Gigli: pedagogista, educatore professionale, mediatore di comunità, operatore di musicoterapia, dottoranda di ricerca in pedagogia) Conduce da 15 anni gruppi in ambito educativo e di ortugues utilizzando le metodologie di TdO per affrontare temi come la gestione dei ortugues, le problematiche della comunicazione interpersonale e sociale. Lavora presso la Facoltà di Scienze della Formazione di Bologna conducendo seminari e ortuguese di Pedagogia e di metodologie del lavoro di gruppo.

Alessandro Zanchettin: pedagogista, operatore della mediazione di comunità, formatore. Da anni si occupa di TdO, contribuendo all'introduzione di alcune tecniche nella formazione di operatori in campo educativo. E' consulente per la ortuguese nella scuola dell'infanzia, elementare, media e in centri di formazione professionale.

E' docente per l'insegnamento di Metodologie e tecniche del lavoro di gruppo, Scienze della Formazione Primaria, Università degli Studi di Bologna, sede di Reggio Emilia. Si occupa, inoltre, di mediazione scolastica, sperimentazione e di innovazione didattica.

Via Usodimare, 12 - 40131 Bologna

Tel. 339-3076210

e-mail: lelampone@libero.it www.ilcamaleontenelrusco.org

Il Camaleonte nel Rusco

**Associazione Culturale
Affiliata ARCI**

presenta

LABORATORIO di TEATRO DELL'OPPRESSO

(percorso di base)

MARZO - GIUGNO 2004

Questo laboratorio è rivolto ad un gruppo di 15 - 20 partecipanti adulti, interessati alla conoscenza e all'utilizzo del Metodo del Teatro dell'Oppresso di Augusto Boal.

Il TdO è un Metodo di azione teatrale con una forte valenza formativa e sociale, perché si pone l'obiettivo di analizzare attraverso strumenti teatrali le oppressioni e le chiusure che hanno origine a livello socio-culturale, ma che poi influenzano i comportamenti individuali e i rapporti di gruppo. Il TdO rifiuta le tentazioni ideologiche e manipolatorie spingendo gli individui verso il dialogo e il confronto e, unendo vari elementi caratteristici dell'azione umana: la comunicazione, la consapevolezza corporea, i ruoli sociali, il gioco, tende alla finalità della "chiarificazione della domanda", più che dare delle risposte definitive.

Questo percorso si rivolge in particolar modo a chi, operando in ambito educativo e sociale, sia interessato ad incontrare una pratica assai utile nei contesti di gruppo, ma anche a quanti siano interessati, più in generale, ad un'opportunità di incontro con sé e con gli altri non convenzionale. Usare il TdO significa mettersi in gioco, prendere

posizione, sentirsi partecipi e contribuire alla ricerca di cambiamento sociale.

Periodo: Il laboratorio prevede 10 incontri settimanali di due ore ciascuno, da marzo a giugno 2004. Le date degli incontri sono:

mercoledì 31/03 - mercoledì 07/04 - mercoledì 21/04

mercoledì 28/04 - mercoledì 05/05 - mercoledì 12/05

mercoledì 19/05 - mercoledì 26/05 - mercoledì
09/06

Quartiere Navile

a cui va aggiunta la realizzazione di un saggio-spettacolo finale di Teatro Forum, in data da definirsi e aperto al pubblico su ortug dei partecipanti.

Tali date saranno passibili di modifiche.

Orario: ort 20 alle 22.

Luogo: Centro Civico Lame- Sala Blu, Via Marco Polo 53, Bologna

BUS 17 e 11/A

Incontro preliminare di presentazione:

Per gli interessati sarà organizzato un incontro preliminare di presentazione del laboratorio e di raccolta iscrizioni, presso la Sede ARCI, Via Saffi 69 - Bologna, il giorno mercoledì 24/03 alle ore 19,30.

Costi: Il laboratorio ha il costo complessivo di 100 € per persona, comprese le spese di assicurazione e la ortugue ARCI, da versare all'atto dell'iscrizione.

Per informazioni e iscrizioni:

Alessandro Tolomelli,

Telefono: 339-3076210, E-mail: tolo50@yahoo.it

Con il Patrocinio del

In collaborazione con

**IL GRUPPO LIBERO
TEATRO**

Si ringrazia per la collaborazione il

Comitato di Gestione del Centro Civico Lama – Bologna

4ª δράση

Τίτλος: *“Week-end di Teatro dell’ Oppresso”*: Σαββατοκύριακο του Θεάτρου του Καταπιεσμένου

Διάρκεια: 10ώρες, 2 συναντήσεις

Χρονολογία: 2007

Περιγραφή: Στο διάστημα 2005 έως 2006 πραγματοποιείται ανακατάταξη της θεατρικής ομάδας *“il Camaleonte”* καθώς ένα ιδρυτικό στέλεχος, η Alessandra Gigli αποχωρεί από την ομάδα λόγω σοβαρών οικογενειακών υποχρεώσεων. Ως jokers μένουν οι λοιποί της ομάδας, ο Alessandro Tolomelli και ο Alessandro Zanchettin. Αυτή η απώλεια αντισταθμίζεται το 2007, με την ένταξη επιπρόσθετων μελών οι οποίοι επιθυμούν να γνωρίσουν την μέθοδο του ΘτΚ και ο οργανισμός Krila ιδρύεται επίσημα. Η ονομασία αυτή προκύπτει από τα ιδρυτικά στελέχη χάρη στα οποία υπάρχει έως και σήμερα ο εν λόγω θεατρικός όμιλος. Η πρώτη κοινή συλλαβή των ονομάτων τους, Ale, από το **Alessandra Gigli**, ο **Alessandro Tolomelli** και ο **Alessandro Zanchettin** που σημαίνει φτερά στην αγγλική γλώσσα, τους δίνει την έμπνευση να ‘βαφτίσουν’ την ομάδα τους με το όνομα Krila που σημαίνει επίσης φτερά σε μια άλλη διάλεκτο, την κροατική. Βαθύτερος στόχος αυτής της κίνησης είναι να αναδείξει το πολυπολιτισμικό στοιχείο του θεάτρου. Το εργαστήριο απευθύνεται σε 15 έως 20 ενήλικα και φιλοπερίεργα άτομα τα οποία επιθυμούν να συνδιαλλαχθούν μεταξύ τους, να ανοιχτούν, να εκφραστούν και να συνειδητοποιήσουν την δύναμη που εσωκλείει ο καθένας. Αυτό ωστόσο που επιδιώκει να μεταλαμπαδεύσει το θεατροπαιδαγωγικό εργαστήριο, είναι ο τρόπος με τον οποίο δύνανται όλοι οι άνθρωποι ανεξαρτήτως ηλικίας, καταγωγής, φύλου και ιδεολογίας να συνενώσουν την έκαστη δύναμη με σκοπό να αλλάξουν την κοινωνική πραγματικότητα από τα ίδια κύτταρά της, τους πολίτες. Οι συμμετέχοντες μέσα από εικόνες αρχικά παγωμένες και στην πορεία εν δράση σε συνδυασμό με το Forum Theatre, έχουν την ευκαιρία να κοιτάξουν κατάματα την δύναμη της ψυχής τους και να αφουγκραστούν τον φαινομενικά διαφορετικό συνάνθρωπο.

Αξιολόγηση: Το διήμερο θεατροπαιδαγωγικό εργαστήριο με τίτλο *“Week-end di Teatro dell’ Oppresso”* ανήκει σαφώς στις σημαντικότερες δράσεις του οργανισμού καθώς πραγματοποιείται με το επίσημο όνομα Krila πάνω στο οποίο πραγματοποιείται η παρούσα έρευνα και είναι η αρχή για μια σειρά εκτεταμένων όσον αφορά τη θεματολογία, την κοινωνιολογία, τη δραματική τέχνη και φυσικά την ανθρωπολογία, δράσεών της. Η νέα και διευρυμένη πλέον ομάδα, είναι η πρώτη επίσημη συλλογική προσπάθεια που προωθεί την μέθοδο του Θεάτρου του Καταπιεσμένου στην πόλη της Μπολόνια. Κάθε συμμετέχων καλείται να τοποθετηθεί πολιτικά παρά την καθημερινή αποφυγή αυτής της πράξης αναλαμβάνοντας την ευθύνη που έχει ο καθείς ο οποίος απαρτίζει ένα ευρύ κοινωνικό σύλλογο. Η πολυσημία των ατομικών πράξεων και ο αναστοχασμός πάνω στην αμφίδρομη σχέση του μικρόκοσμου και του μακρόκοσμου, είναι η κατακλείδα αυτού του εργαστηρίου.

La conduzione del laboratorio sarà affidata a:

Alessandro Tolomelli: pedagogista e Educatore Professionale. E' Dottorando di Ricerca in "Qualità della Formazione" presso l'Università di Firenze ed è inoltre Cultore della Materia, *Pedagogia Generale*, all'Università di Bologna. Ha una formazione teatrale sviluppata seguendo i *ortuguese* di Tanino De Rosa, il Corso Triennale in TdO dell'Associazioni Giolli di Livorno ed ha preso parte, come attore, a varie produzioni del Gruppo Libero Teatro. Conduce *ortuguese* teatrali rivolti a bambini e *ortuguese*.

Alessandra Gigli: pedagogista, educatore professionale, mediatore di comunità, operatore di musicoterapia, dottoranda di ricerca in pedagogia) Conduce da 15 anni gruppi in ambito educativo e di *ortugues* utilizzando le metodologie di TdO per affrontare temi come la gestione dei *ortugue*, le problematiche della comunicazione interpersonale e sociale. Lavora presso la Facoltà di Scienze della Formazione di Bologna conducendo seminari e *ortuguese* di *Pedagogia* e di metodologie del lavoro di gruppo.

Alessandro Zanchettin: pedagogista, operatore della mediazione di comunità, formatore. Da anni si occupa di TdO, contribuendo all'introduzione di alcune tecniche nella formazione di operatori in campo

educativo. E' consulente per la ortuguese nella scuola dell'infanzia, elementare, media e in centri di formazione professionale.

E' docente per l'insegnamento di Metodologie e tecniche del lavoro di gruppo, Scienze della Formazione Primaria, Università degli Studi di Bologna, sede di Reggio Emilia. Si occupa, inoltre, di mediazione scolastica, sperimentazione e di innovazione didattica.

Alessandro Tolomelli,

Telefono: 339-3076210, E-mail: tolo50@yahoo.it

Il Camaleonte nel Rusco

Associazione Culturale
Affiliata ARCI

GRUPPO KRILA

presenta

WEEK-END di TEATRO DELL'OPPRESSO

(percorso di base)

7-8 luglio 2007

Questo laboratorio è rivolto ad un gruppo di 15 - 20 partecipanti adulti, interessati alla conoscenza e all'utilizzo del Metodo del Teatro dell'Oppresso di Augusto Boal.

Il TdO è un Metodo di azione teatrale con una forte valenza formativa e sociale, perché si pone l'obiettivo di analizzare attraverso strumenti teatrali le oppressioni e le chiusure che hanno origine a livello socio-culturale, ma che poi influenzano i comportamenti individuali e i rapporti di gruppo. Il TdO rifiuta le tentazioni ideologiche e manipolatorie spingendo gli individui verso il dialogo e il confronto e, unendo vari elementi caratteristici dell'azione umana: la comunicazione, la consapevolezza corporea, i ruoli sociali, il gioco, tende alla finalità della "chiarificazione della domanda", più che dare delle risposte definitive.

Questo percorso si rivolge in particolar modo a chi sia interessato ad incontrare una pratica assai utile nei contesti di gruppo, ma anche a quanti siano interessati, più in generale, ad un'opportunità di incontro con sé e con gli altri non convenzionale. Usare il TdO significa mettersi in gioco, prendere posizione, sentirsi partecipi e contribuire alla ricerca di cambiamento sociale.

Date, Orari e Luogo

7 e 8 luglio 2007 Week-end ortugues, con la seguente organizzazione oraria:

sabato e domenica: 10 - 13 laboratorio; 13 - 14,30 pausa pranzo; 14,30 - 19,30 laboratorio

ortugues Settimo Centro Anni Verdi, Via Lombardia 36-Bologna

Costi

Il laboratorio ha il costo complessivo di 50€ per partecipante, da versare all'atto dell'iscrizione.

Per partecipare è necessaria la ortugue ARCI; chi non ne è in possesso potrà farla durante il laboratorio al costo di 10€.

Per informazioni e iscrizioni:

Contattare Alessandro Tolomelli,

Telefono: 339-3076210, E-mail: tolo50@yahoo.it

5^η δράση

Τίτλος: *“Sei+, Mosaico di identità” : “6+, Το μωσαϊκό της ταυτότητας”*

Παράσταση: *Dumb scene. Tales of school : “Άλαλη σκηνή. Σχολικές ιστορίες”*

Διάρκεια: 3 ώρες, 10 συναντήσεις

Χρονολογία: Οκτώβριος 2007 έως Απρίλιο 2008 (7 μήνες)

Περιγραφή: Οι δράσεις της επίσημης πλέον θεατρικής ομάδας Krila αρχίζουν να διαδίδονται στον κόσμο της Μπολόνια και οι πρώτες τοπικές συνεργασίες βρίσκονται υπό εξέλιξη. Το συγκεκριμένο εργαστήριο χρηματοδοτείται από διάφορα εκπαιδευτικά ιδρύματα όπως το ίδρυμα del Monte που μεριμνά για δημιουργικές εξωσχολικές δραστηριότητες και από την επαγγελματική εκπαιδευτική σχολή Manfredi Tanari της Μπολόνια. Στόχος του εν λόγω εργαστηρίου είναι να αναδείξει την έλλειψη επικοινωνίας και την συχνά επιφανειακή σχέση που επικρατεί σε ένα ανομοιογενές σύνολο είτε αυτό αφορά το σύνολο γονείς-παιδιά είτε το σύνολο δάσκαλοι-μαθητές και τέλος δάσκαλοι-γονείς. Οι συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να συνδιαλλαχθούν πάνω στις δομές της προσωπικότητας και στα βιωματικά συμπλέγματα που επηρεάζουν την καθημερινή συμπεριφορά και αναγκάζουν τους ηλικιακά μεγαλύτερους να ασκούν πειθαρχία στους μικρότερους. Το εργαστήριο ακολουθεί τις ίδιες τεχνικές του ΘτΚ όσων προηγήθηκαν, με τη διαφορά ότι το τελικό στάδιο αυτού, οδηγεί και στοχεύει σε παράσταση. Η παράσταση πραγματοποιείται από 18 εφήβους, 10 γονείς, την ιδρυτική τριάδα των Krila και δύο νέα μέλη της, την Federica Viti και τον Jonathan Ferramola. Επιπλέον στόχος του συγκεκριμένου εργαστηρίου, είναι η ανάδειξη της διαπολιτισμικότητας που οφείλει να διαπερνά κάθε κοινωνική ομάδα που αναζητά και σέβεται το νέο και κατ' επέκταση το ανοίκειο. Γι' αυτόν το λόγο στην ομάδα των 18 μικρών ηθοποιών, συμμετέχουν και έφηβοι εκτός της ιταλικής καταγωγής. Η παράσταση διαρκεί περίπου 20

λεπτά και καταγράφεται από την Lorenza Ghinelli. Λίγες πρόβες προηγήθηκαν της παράστασης, οι οποίες συνέβαλαν στην αρτιότητα του αποτελέσματος.

Αξιολόγηση: Το θεατροπαιδαγωγικό εργαστήριο με τίτλο “ Sei+, Mosaico di identità ” ανήκει στις σημαντικότερες δράσεις της Krila καθώς πραγματοποιείται για πρώτη φορά στο εκπαιδευτικό σύστημα της Μπολόνια, ένας κοινωνικός και εκπαιδευτικός πειραματισμός. Μια θεατρική καινοτομία η οποία απαρτίζεται από πολίτες και προσφέρεται στους ίδιους τους πολίτες. Οι συμμετέχοντες εξωτερικεύουν τις απόκρυφες δυναμικές της επικοινωνίας και των ανθρώπινων σχέσεων και επιτυγχάνουν έστω και στιγμιαία να αποδεσμευτούν από τους ρόλους που η κάθε ηλικία επιβάλλει. Μαθαίνουν να συναισθάνονται τις ανάγκες και τις επιθυμίες κάθε κοινωνικού συνόλου, να μπαίνουν στην θέση του άλλου, να ακούν ενεργητικά και το κυριότερο, στοχάζονται πάνω στη διαιωνιζόμενη έννοια του χάσματος των γενεών. Οι συμμετέχοντες με εφόδιο την καθοδήγηση των εμπυχωτών και το ομαδοσυνεργατικό πνεύμα της ομάδας τους, κατορθώνουν να δραματοποιήσουν σε ευρύ κοινό ένα αρκετά καινοτόμο και ευαίσθητο θέμα ψυχοκοινωνικών διαστάσεων . Μικροί και μεγάλοι συνεργάζονται και έρχονται σε άμεση επαφή, δημιουργώντας με την δική τους έμπνευση και φαντασία τα απαιτούμενα για την παράστασή τους χειροποίητα αντικείμενα. Το κοινό της παράστασης ξεπερνά το προσδοκώμενο αριθμό, γεγονός που χαροποιεί ιδιαίτερα την θεατρική ομάδα της Krila. Μια μικρή παράσταση, μια μεγάλη σύμπραξη που προσεγγίζει με ιδιαίτερο τρόπο το συναισθηματικό κόσμο κάθε κοινωνικού συνόλου.

- ✓ Το βίντεο της παράστασης επισυνάπτεται στο τέλος της εργασίας σε Cd.

6^η δράση

Τίτλος: *“ Colpi di scena: l’insicurezza sconfitta a teatro ”: “ Ανατροπές: Η ήττα της ανασφάλειας στο θέατρο ”*

Διάρκεια: 20ώρες, 10 συναντήσεις

Χρονολογία: 2008

Περιγραφή: Τον Φλεβάρη του 2008 η θεατρική ομάδα της Krila αποφασίζει σε συνεργασία με την COSPE, τη Σχολή της Ειρήνης, της περιφέρειας Savena να ασχοληθεί με ένα επίκαιρο κοινωνικό θέμα που απασχολεί ένα μεγάλο μέρος του τοπικού κοινωνικού συνόλου. Μεταξύ του 2005 και του 2006 η COSPE πραγματοποιεί μια ποιοτική έρευνα σχετικά με την αντίληψη που έχουν οι κάτοικοι της Savena όσον αφορά την ανασφάλεια της περιοχής τους. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας τα οποία στηρίχτηκαν κατά κόρον σε συνεντεύξεις με τους κατοίκους της περιοχής, δείχνουν πως οι ίδιοι δεν αντιμετωπίζουν κάποιον πραγματικό κίνδυνο αλλά λόγω της μεγάλης προσέλευσης μεταναστών σε αυτή την περιοχή και της συνεπαγόμενης αστικής παρακμής κατά το δοκούν τους, αισθάνονται ανασφαλείς και απειλούμενοι. Η Krila μέσω του ΘτΚ φέρνει σε άμεση επαφή κατοίκους της περιοχής και μετανάστες και προσπαθεί να αναλύσει εις βάθος αυτήν την ανασφάλεια, να ανακαλύψει τις κύριες πηγές της ύπαρξής της και το κυριότερο να ανακατασκευάσει τους μηχανισμούς με τους οποίους παράγεται. Οι συμμετέχοντες έχουν την ευκαιρία να συνδιαλλαχθούν, να διαδραματίσουν τους φόβους τους και μέσω αυτής της δραματοποίησης να βρουν αυτενεργά τις δικές τους λύσεις. Το εν λόγω θεατρικό εργαστήριο βαθιά διαπολιτισμικό, μορφοποιημένο για ευκαιρίες συμμετοχής και άμεσης διαβούλευσης έρχεται να

υποθάψει την ανεπάρκεια των κοινωνικών δεσμών και να αντικρούσει κάθε μορφή ατομικισμού.

Αξιολόγηση: Η μεγάλη σημασία του θεατροπαιδαγωγικού εργαστηρίου “*Colpi di scena: l’insicurezza sconfitta a teatro*” έγκειται στο γεγονός ότι στηρίζεται σε μια προηγηθείσα κοινωνική έρευνα και αποτελεί συνέχειά της. Φωτίζει εκ νέου όλες τις πτυχές της κοινωνικής ανασφάλειας των κατοίκων μιας περιοχής, που επηρεάζονται από τις φυλετικές προκαταλήψεις, τις διακρίσεις και τη μισαλλοδοξία των αλλοδαπών. Βοηθά τους συμμετέχοντες να αντιληφθούν και να κατανοήσουν ότι κάθε κοινωνικό σύνολο αισθάνεται ανασφάλεια είτε αφορά τους γηγενείς κατοίκους της περιοχής είτε τους μετανάστες. Οι πρώτοι, στη θέα κάθε τι ανοίκειου και συνεπώς ξένου νιώθουν να απειλούνται και οι δεύτεροι, βλέποντας και βιώνοντας την καχυποψία, την επιφύλαξη και την πολλές φορές εχθρότητα των πρώτων, αισθάνονται πως κινδυνεύουν. Η ομάδα της Krila έρχεται να αναδείξει για ακόμη μια φορά την *πολυσημία* που χαρακτηρίζει κάθε κοινωνική ενέργεια, έννοια πολύ σημαντική και για το ΘTK του Augusto Boal, και κυρίως να παρέμβει στους μηχανισμούς που παρεμποδίζουν την ειρηνική συμβίωση μεταξύ των μελών μιας ανομοιογενούς κοινότητας. Κινητοποιεί τους κατοίκους να επεξεργαστούν εις βάθος την προβαλλόμενη τοπική κοινωνική ταυτότητα και να ανακατασκευάσουν τα χαρακτηριστικά της εκείνα που κλύουν και αμαυρώνουν την ανθρωπιστική τους ταυτότητα. Ο θεατρικός όμιλος της Krila αποδεικνύει ακόμη μια φορά πως έχει συσταθεί για την εξυγίανση κάθε κοινωνικού προβλήματος και για να επισημάνει στους πολίτες πως η ολιστική αντιμετώπιση αυτού επιτυγχάνεται μέσα από τους ίδιους. Η ευρεία κοινωνική προσφορά της μεθόδου του ΘTK είναι έκδηλη και σε αυτό το εργαστήριο.

7^η δράση

Τίτλος: “*Festival Teatro dell’ Oppresso*”: “ Φεστιβάλ του Θεάτρου του Καταπιεσμένου ”

Διάρκεια: 32ώρες, 3 ημερήσιες συναντήσεις

Χρονολογία: 2011

Περιγραφή: Έπειτα από μια εντυπωσιακή πορεία επτά χρόνων, το 2011 ο θεατρικός όμιλος Krila αποφασίζει να γιορτάσει την εξέλιξη και ευρέως απήχησή του διοργανώνοντας ένα μεγάλο φεστιβάλ στο οποίο παρευρίσκονται σημαντικοί εμπυχωτές και ομοϊδεάτες του Augusto Boal, όπως η Barbara Santos η οποία ήταν πρώτη που εφάρμοσε τη μέθοδο του ΘτΚ στην Ευρώπη. Η μεγάλη αυτή γιορτή ή αλλιώς το μεγάλο αυτό συνέδριο διαρκεί 3 μέρες από τις οποίες οι δύο τελευταίες πραγματοποιούνται στη Modena, μια γειτονική και εξίσου γραφική πόλη με την Μπολόνια. Όλοι οι εμπυχωτές της θεατρικής ομάδας Krila μαζί με την Barbara Santos και δύο βοηθούς της, συνεργάζονται τις πρωινές ώρες της 1^{ης} ημέρας και κάνουν πρόβες για τα απογευματινά Forum plays που έπονται. Ο χώρος δράσης τους είναι το τμήμα Επιστημών Εκπαίδευσης, στο πανεπιστήμιο της Μπολόνια και οι διοργανωτές συναποφασίζουν για τα θέματα τα οποία θα θίξουν στο μεγάλο αυτό συνέδριο και τον τρόπο με τον οποίο θα γνωστοποιήσουν τη μέθοδο του ΘτΚ στους συμμετέχοντες. Τις επόμενες δύο ημέρες, όλοι οι προαναφερόμενοι εμπυχωτές βρίσκονται στη Modena και δραματοποιούν εργαστήρια που έχουν επαναλάβει στο παρελθόν, με τη διαφορά ότι τώρα αφήνουν ανοιχτό το ενδεχόμενο να εμπλουτίσουν και να μετασχηματίσουν το εκάστοτε θέμα βάσει των αναγκών και των επιθυμιών των συμμετεχόντων. Τα θέματα τα οποία θίγονται είναι ως επί το πλείστον διαπολιτισμικού περιεχομένου και τονίζουν την αναγκαιότητα ενός πολιτισμικού πλουραλισμού και της διάρθρωσης των θεσμών που αυτός

επιφέρει. Οι συμμετέχοντες έρχονται σε επαφή με πολλές τεχνικές του ΘτΚ όπως το Θέατρο Forum, το Θέατρο Εικόνα και το Νομοθετικό Θέατρο βιώνοντας τον τρόπο συγκρότησης της προσωπικής και κοινωνικής ταυτότητας ενός υποκειμένου. Φυσικά δεν απουσιάζουν και τα βραδινά parties τα οποία εμπυχώνουν και ενδυναμώνουν τους συμμετέχοντες όσο και τους διοργανωτές. Οι διάφορων ηλικιών συμμετέχοντες ξεπερνούν για άλλη μια φορά τον προσδοκώμενο αριθμό, ενθαρρύνοντας σημαντικά το θεατρικό όμιλο Krila.

Αξιολόγηση: Το τριήμερο αυτό φεστιβάλ δίνει την ευκαιρία στο θεατρικό όμιλο Krila να διευρύνει τους ορίζοντές της και να μιήσει στον χώρο του κοινωνικού θεάτρου δύο κατ' ουσίαν είδη συμμετεχόντων. Εκείνον που επιθυμεί να εκπαιδευτεί πάνω στις τεχνικές του ΘτΚ εμπλουτίζοντας τις εκπαιδευτικές του δεινότητες είτε εκείνον που ως κοινωνικό ον παρειαίρεκεται και συνδιαλέγεται καθημερινά με ποικίλα κοινωνικά σύνολα και αναζητά πρακτικές λύσεις σε προσωπικά και κοινωνικά προβλήματα που προκύπτουν από την καθημερινή 'τριβή'. Κοινός παρονομαστής και στα δύο είδη, είναι η συνειδητοποίηση της αμφίδρομης σχέσης ανάμεσα στο ατομικό και γενικό-κοινωνικό γίνεσθαι. Διοργανωτές και συμμετέχοντες βρίσκονται σε συνεχή διάλογο, ενθαρρύνονται να εκφράσουν ελεύθερα τις απόψεις τους για την ετερότητα και τον αναγκαίο σεβασμό της και όλοι μαζί βγάδουν τα δικά τους συμπεράσματα που πάντα επιδέχονται αναθεώρησης, δεν καταλήγουν πουθενά αλλά ενισχύουν σημαντικά τον καθημερινό τους αγώνα. Σημαντική καθ' όλη τη διάρκεια του φεστιβάλ ήταν η παρουσία της Barbara Santos η οποία εξ αρχής συνεργάστηκε και στήριξε αυτή τη μικρή θεατρική ομάδα της Μπολόνια ώστε να συνεχίσει το έργο του τόσο φημισμένου θεατράνθρωπου του Augusto Boal, σε μια μικρή κοινωνία αλλά με κατοίκους μεγάλων αποθεμάτων ενέργειας και βαθιά αυθεντικών συναισθημάτων.

VENERDI' 30 SETTEMBRE	SABATO 1 OTTOBRE	DOMENICA 2 OTTOBRE
<p>Facoltà di Scienze dell'Educazione Università di Bologna Via Filippo Re, 6</p> <p>9.00 Saluti del Preside della Facoltà e del Direttore del Dipartimento. Introduzione ai lavori e presentazione del Festival Alessandro Tolomelli e Luciana Talamonti.</p> <p>9.30_13.00 Tavola rotonda sul Teatro dell'Oppresso e Educazione con Maria-grazia Contini, Alessandro Zanchettin, Silvia Demozzi, Barbara Santos.</p> <p>12.15_13.30 Presentazione Teatro Forum "Sulla scena dell'Educazione" realizzato dal laboratorio degli studenti della Facoltà e condotto da Giuseppe Pinto (Bergamo).</p> <p>14.30_16.00 Spettacolo di Teatro Forum su questioni di genere KRILLA (Bologna).</p> <p>16.15_18.45 Teatro Legislativo su sicurezza e degrado urbano - Gruppo Teatrindifesi (Modena).</p>	<p>Teatro Tempio (TeTe) di Modena. Viale dei Caduti in Guerra, 192</p> <p>9.00_11.00 spettacolo "Silenzi Tumul-tuosi" - gruppo Tangram (Parma).</p> <p>11.30_13.30 spettacolo - " Ci fai o ci sei? " - gruppo CONTatto (Reggio Emilia).</p> <p>18.00_20.00 Azione teatrale "Tracce d'umano" - gruppo Laboratorio Teatrale Albatros (Alba, Cuneo).</p> <p>21.00_23.00 Spettacolo "Strade" - gruppo Livres como o Vento (Milano-Torino).</p> <p>23.00_01.00 FESTA: PRIMO COMPLEANNO DEL TETE</p>	<p>Teatro Tempio (TeTe) e dintorni di Modena</p> <p>10.00_13.00 Incontro di scambio e confronto fra gruppi di TO sul senso che ogni gruppo dà al proprio lavoro.</p> <p>18.00_18.00 Presentazione del risultato del laboratorio "IL CORPO PENSA: DAL TEATRO IMMAGINE AL TEATRO FORUM" ai giardini pubblici di Modena.</p> <p>15.30_17.30 "Il lavoro MOBILITA l'uomo" gruppo Fandema (Milano).</p> <p>17.30_18.00 presentazione del prodotto del Laboratorio "Il Teatro dell'Oppresso incontra DanceAbility".</p> <p>18.00_20.00 spettacolo "Lavoro Pronta Cassa" - gruppo Teatro Precario (Bergamo).</p> <p>20.00 Presentazione del risultato del Laboratorio "Laboratorio nel Quartiere".</p>

8^η δράση

Τίτλος: “ *Pula Forum*”: “ Τόπος Δημόσιας Συζήτησης στην Πούλα της Κροατίας ”

Διάρκεια: 80ώρες, 8 συναντήσεις

Χρονολογία: 2012-2013

Περιγραφή: Το 2013 το Διεθνές Φεστιβάλ του Θεάτρου του Καταπιεσμένου φιλοξενείται στην Πούλα της Κροατίας και συγκεκριμένα στον χώρο Theatre Laginjina όπου πραγματοποιούνται οι μεγαλύτερες καλλιτεχνικές εκδηλώσεις του τόπου. Κατά τη διάρκεια 8 ημερών, από τις 20 έως τις 28 Ιουνίου, σημαντικοί εμπυχωτές του χώρου διοργανώνουν παραστάσεις, εργαστήρια και δημόσιες συζητήσεις για όσους ενδιαφέρονται να εμβαθύνουν στη μέθοδο του ΘΤΚ και στις ποικίλες τεχνικές που αυτό ενέχει.

Συγκεκριμένα, στην 1^η συνάντηση (20-21-22 Ιουνίου) διοργανώνεται ένα εργαστήριο με τίτλο “ Αόρατο θέατρο-Το θέατρο ως εργαλείο για να προκαλέσει ανοιχτή, δημόσια συζήτηση ”. Το εργαστήριο αυτό βασίζεται στη θεωρία και στην τεχνική του Boal και εμπλουτίζεται από μια ανάλυση του θεατρικού ομίλου Giolli στην Πάρμα της Ιταλίας, σχετικά με πολλά παραδείγματα των καλύτερων δράσεων του Αόρατου Θεάτρου στην Ευρώπη. Ένα μεγάλο μέρος του τριήμερου εργαστηρίου θα αφιερωθεί στην δημιουργία μιας απλής δράσης από την πλευρά των συμμετεχόντων. Η ομάδα θα εμπυχωθεί από τον Roberto Mazzini, ιδρυτής της θεατρικής ομάδας Giolli, ο οποίος θα προσπαθήσει να ενδυναμώσει τους συμμετέχοντες ώστε θαρραλέα και δυναμικά να τοποθετηθούν πολιτικά. Το θέμα θα προκύψει από τους ίδιους τους συμμετέχοντες, βάσει των αναγκών και επιθυμιών του.

Η 2^η συνάντηση που πραγματοποιείται στις 23,24 και 25 Ιουνίου, έχει τίτλο “ Η αυτοποίηση του Θεάτρου του Καταπιεσμένου ” και στοχεύει στην ανάδειξη

της μεγάλης σημασίας των παιχνιδιών και των ασκήσεων ως ουσιώδους μέρους της μεθόδου του ΘτΚ. Όπως υποστήριζε ο ίδιος ο Boal, τα παιχνίδια και η 'αυτοδημιουργία' που πραγματοποιείται μέσω αυτών οδηγεί στην αποκατάσταση του εαυτού. Εμπυχωτής της δράσης είναι η γερμανικής καταγωγής Birgit Fritz, η οποία στοχεύει στη δράση-αντανάκλαση-δράση σύμφωνα με τη θεωρία του Freire και στη δυναμική συμμετοχή όλου του σώματος των δρώντων.

Η 3^η συνάντηση πραγματοποιείται στις 26,27 και 28 Ιουνίου και ο τίτλος του εργαστηρίου είναι ο ακόλουθος: " Μην πιστεύετε ό, τι απλά νομίζετε " . Το εν λόγω εργαστήριο επικεντρώνεται στις δυσκολίες που αντιμετωπίζει η σύγχρονη εποχή είτε αφορά την έλλειψη επιχειρηματικού πνεύματος είτε την έλλειψη χρημάτων που καλύπτουν τις βασικές ανθρώπινες ανάγκες. Πρόκειται για έναν καταιγισμό ιδεών, για έναν ατέρμονο διάλογο σχετικά με τις συνέπειες του να ζούμε ξεπερνώντας τις δυνατότητές μας και την αντιμετώπιση της συνεπαγόμενης ανθρωπιστικής κρίσης. Την ομάδα εμπυχώνει ο πορτογαλικής καταγωγής joker και ακτιβιστής, José Soeiro, στοχεύοντας σε μια νέα προσέγγιση της πραγματικότητας μέσα από τον κριτικό φακό που προσφέρει η μέθοδος του ΘτΚ.

Εν συνεχεία ακολουθούν 2 εργαστήρια κατάρτισης και εκπαίδευσης των εμπυχωτών που εφαρμόζουν τις τεχνικές του ΘτΚ μέσα σε ένα ομαδοσυνεργατικό πνεύμα ανταλλαγής γνώσεων από τους ειδικούς του χώρου. Υπάρχουν ωστόσο άλλες 15 κενές θέσεις για όσους ενδιαφέρονται να γνωρίσουν και να εντάξουν στα εκπαιδευτικά τους μέσα αυτή την καινοτόμα μέθοδο.

Το *πρώτο* εργαστήριο πραγματοποιείται στις 22,23 και 24 Ιουνίου και έχει ως τίτλο " Ρίζες και Φτερά " . Πρόκειται για ένα συνεδριακό πρόγραμμα που συνδυάζει τη θεωρητική εμβάθυνση και την πρακτική εμπειρία σχετικά με τη μέθοδο του ΘτΚ. Οι συμμετέχοντες θα γνωρίσουν εις βάθος τις θεμελιώδεις αρχές της μεθόδου, θα κατανοήσουν τις απαιτήσεις και τις προκλήσεις της στιγμής καθώς ακόμη και τον τρόπο ανταπόκρισης προς αυτές. Το εν λόγω εργαστήριο διεγείρει τον προβληματισμό σχετικά με την πολυπλοκότητα της

λειτουργίας των τεχνικών του ΘΤΚ αναδεικνύοντας την σημασία της πολυμορφίας των απόψεων σε αυτό το είδος Κοινωνικού Θεάτρου. Εκπαιδευτής του σεμιναρίου είναι η Barbara Santos η οποία με τη δεκαετή εμπειρία που έχει πάνω στη μέθοδο του Boal καθώς συνεργάστηκε και εκπαιδεύτηκε μαζί του, εστιάζει στο έργο του διαμεσολαβητή και στη σπουδαιότητα του ρόλου που ο αυτός ασκεί.

Το δεύτερο εργαστήριο πραγματοποιείται στις 25,26,27 και 28 Ιουνίου με τίτλο “ Η Δραματουργία, η Μαιευτική Στάση του Διαμεσολαβητή και το Θέατρο Forum στο Θέατρο του Καταπιεσμένου ”. Οι συμμετέχοντες προσεγγίζουν μέσω της εφαρμογής του Forum Theatre τη δομή της δραματουργίας, το θεατρικό διάλογο και την αποτελεσματικότητα της συζήτησης μέσω συνεχών ερωτήσεων και συγκρίσεων. Εκπαιδευτής και αυτού του εργαστηρίου είναι η Barbara Santos η οποία μεταδίδει τις πολύτιμες θεωρητικές και πρακτικές γνώσεις της στο πολλά υποσχόμενο κοινό της.

Αξιολόγηση: Το μεγάλο αυτό συμπόσιο ανάμεσα σε θεατροπαιδαγωγούς, εμπυχωτές, εκπαιδευτές και εκπαιδευόμενους του ΘΤΚ από διάφορες χώρες της Ευρώπης, συγκαταλέγεται ομόφωνα στις σημαντικότερες δράσεις της θεατρικής ομάδας Krila. Σπουδαίες προσωπικότητες αυτού του χώρου, συνοδοιπόροι και ομοϊδεάτες του Augusto Boal όπως η Barbara Santos, ανταλλάζουν τις γνωστικές τους δυνάμεις, εμβαθύνουν στη μέθοδο του ΘΤΚ και το σημαντικότερο, αναζητούν συλλογικά νέες προοπτικές δράσεων αυτής της μεθόδου. Ένα χρόνο πριν την πραγματοποίηση του διεθνούς αυτού φεστιβάλ, το 2012, όλες οι συμμετέχουσες ομάδες ξεκίνησαν τις πρόβες τους για την τελική επιλογή και αναπαράσταση των πιο σημαντικών κατά το δοκούν τους, θεατρικών εργαστηρίων. Κάθε θεατρική ομάδα έχει την ευκαιρία να μεταλαμπαδεύσει την θεωρητική και πρακτική της εμπειρία και όλοι μαζί να στοχαστούν πάνω στην αισθητική, στη δομή, στις θεμελιώσεις αρχές, στην πολυμορφία των ρόλων και στην πολυσημία των νοημάτων του ΘΤΚ.

Pula Forum 2013 – workshop program (complete)

PULA FORUM 2013

18th MKFM

June 20th – 28th 2013

Istrian National Theatre

Laginjina 5, 52100 Pula, Croatia

mkfm@ink.hr

WORKSHOPS

4. Invisible-Theatre as a tool to provoke debate in public space

Date: 20 – 21- 22 June

Time: 14.00 – 19.00

The workshop is based on Boal's theory and technique, enriched by a Giolli analysis of several examples of the best Invisible-Theatre actions in Europe.

Part of the 3 days workshop will be dedicated to create some simple action.

Also some schemes will be provided in order to improve the effectiveness of the technique and to strength the political side of it.

The issue will be chosen by participants.

It is possible, if the group is enough strength and courageous, to make a real action in Pula.

We need from 15 to 25 people, understanding or English, or French, or Spanish,

The main language of the course will be chosen together with participants.

Participants are required to:

know Theatre of the Oppressed as a whole

read something about Invisible –Theatre to collect some text about the issue they would like to debate through Invisible-Theatre (text concerning data about the problem, analysis, stereotypes, common sense point of view...) try to apply what learnt in their own ortug.

Trainer: Roberto Mazzini by Giolli cooperative.

Roberto Mazzini, founder of Giolli in 1992, former primary school teacher, trained in several theatre styles like Third Theatre, Mime, Commedia dell'Arte, and also in no-violent training, ecological communication, bio-energetics and psychodrama.

Degree in psychology.

He leads Boal's method workshops, coordinates and supervises the Giolli projects and trains its workers.

He projected and coordinated several Giolli projects, wrote many articles and parts of books on T.O., collaborates with the international online magazine Under Pressure that collects articles from various groups doing T.O. all around the world. He created the European project Fratt (Fighting Racism Through Theatre).

2. The Autopoiesis of Theatre of the Oppressed

Date: 23 – 24 – 25 June

Time: 14.00 – 19.00

The games and exercises are an essential part of the arsenal of TO, they are part of what Augusto Boal used to call the 'rehabilitation of the self'. In this workshop we will explore them using the working principle of action – reflection – action, that Paulo Freire suggested and see what 'materials' will be generated and offered for 'codification' in plays.

Trainer: Birgit Fritz

Founder and former coordinator of TdU-Wien (www.tdu-wien.at)

Theatre activist and researcher

Likes to contextualize her work within dynamic peace work, somatic learning processes and transcultural theatre work

Author of InExActArt – A Handbook of Theatre of the Oppressed Practice (Ibidem, 2011)

www.inexactart.com

3. Do not believe everything you think

How to represent the crisis through Theatre of the Oppressed?

Date: 26 – 27 – 28 June

Time: 14.00 – 19.00

One of the difficulties we face nowadays is the apparently obvious explanations about what is happening to us. The origin of this crisis is supposedly the fact that “we lived beyond our possibilities”, the fact that “there is no money” or the “lack of entrepreneurship spirit”, among many other examples. Many of the representations that underlie the common-sense narratives are deeply instilled inside each of us. Sometimes, they result of an informed consent, but often they are based on a kind of ‘symbolic violence’, which we do not realize. In fact, can we believe everything we think?

The efficacy of oppression lies also on its opacity and invisibility. The way reality is presented by the oppressors is most of the times a means of oppression itself.

Art allows us to explore different representations of reality. How can we explore the possibility of an aesthetics of unveiling? How can we reveal theatrically the uncover mechanisms that underlie the crisis we are living in? How can we re-present reality through a critical lens, using image theatre, sound, newspaper theatre to reveal the mechanisms through which the crisis is a tool of oppression and inequality? How can Theatre of the Oppressed contribute to develop tools for citizens to understand the origins of domination and to get read of it?

Trainer: José Soeiro

José Soeiro is a Portuguese joker and activist, working with Theatre of the Oppressed since 2002 in different contexts and countries: associations, social movements, villages, schools, political activism. He was the responsible for the first Legislative Theatre project in Portugal, called *Estudantes por Empréstimo*, that started with his mandate in the Parliament in 2010. He is one of the responsables for the annual meeting *Óprima!* – a gathering of Theatre of the Oppressed and Activism that happened already in Lisbon and Braga. He is also a sociologist and researcher around the issues of work, youth, precarious jobs and social movements. His activism focuses on precarious workers, students, minority rights and anti-austerity mobilizations. He is coordinator of the Portuguese edition of

Transform! Magazine, and he was co-editor this year of a book called “Don’t believe everything you think. Myths of the common sense in the austerity age”.

Together modules:

The next workshops are part of the Together training process but are open to anyone interested. Only 15 places vacant.

1. Roots and Wings III* – Kuringa Praxis (Together module n.9)

Date: 22 – 23 – 24 June

Time: 14.00 – 19.00

“Roots and Wings” is a set of 3 theory seminars, which are aiming to combine the theoretical deepening with practical experiences. In Roots and Wings III we will concentrate on the Kuringa Praxis**, which is diverse and complex.

The praxis of the Kuringa in the Theatre of the Oppressed includes from the identification of the conflict and its aesthetical representation, until the discussion about the feasibility of strategies that enable the transformation of the staged reality. This praxis requires thorough knowledge of the fundamentals of the method, sensitivity to understand the demands and challenges of the moment and ability to respond to them by “re-inventing” the known.

The Kuringa steps on the stage and acts; leads workshops and theoretical and practical courses; organizes and coordinates community groups; facilitates aesthetic processes, artistic productions and theatrical dialogues; encourages analysis and the realization of concrete and continues social actions; and produces theoretical reflections on her/his practical experiences.

A Kuringa stimulates reflection with questions and provocative comparisons – questions that generate responses and provoke new questions; s/he encourages the expression and ensures space for diversity of opinions. Thereby a Kuringa helps people discover their potential, to express their ideas and emotions, to analyze their problems and to seek for their own alternatives.

This seminar aims to discuss the essential concepts underlying the Kuringa Praxis in the Theatre of the Oppressed method, to enable the understanding of the complexity of this function.

*Module 9 of KURINGA Theatre of the Oppressed Qualification Program.

**The original term created by Augusto Boal to nominate the facilitator of Theatre of the Oppressed is Kuringa. Usually people translate it into English as Joker. Internationally, Bárbara Santos uses K in the original Portuguese word: Kuringa.

Trainer: Bárbara Santos

2. Theatrical Laboratory*

(Dramaturgy – Maieutic Attitude of the Kuringa – Forum Session)

Date: 25 – 26 – 27 – 28 June

Time: 14.00 – 19.00

The Theatrical Laboratory aims to broaden and deepen understanding of the essential Kuringa attributes in the theatrical dialogue, structure of the Forum Theatre dramaturgy and effectiveness of the discussion while the Forum session. The Laboratory is done after the Forum Theatre and/or Legislative Theatre presentations with a group of experienced Theatre of the Oppressed practitioners.

The plays must be presented with subsequent Forum and/or Legislative sessions, with external audiences. In another place and time, the participants of the Laboratory along with some members and Kuringas of the theatre groups – that agreed to have their work analyzed – will meet to discuss the theatrical aspects of the productions, the Maieutic Attitude of the Kuringas and the effectiveness of the dialogue with the audience.

The main dramaturgic aspects – that challenges the development of each theatre play – which came out of the discussion will be treated in the Laboratory towards to produce and present practical proposals to overcome the identified difficulties.

*Module 10 of KURINGA Theatre of the Oppressed Qualification Program.

Trainer: Bárbara Santos

Bárbara has been the general coordinator of the Centre of Theatre of the Oppressed until 2008, before which she worked with Augusto Boal for almost two decades in several projects including Legislative Theatre and Aesthetic of the Oppressed. She has developed the Madalena Laboratory – Teatro das Oprimidas, an innovative aesthetic experience on the specificities of the oppressions faced by women.

Bárbara is the artistic director of KURINGA (Germany) and editor of METAXIS (Brazil).

FEES:

3 day workshop: 80 euro

4 day workshop: 100 euro

The performances and public presentations are FREE.

EARLY BIRD FEES:

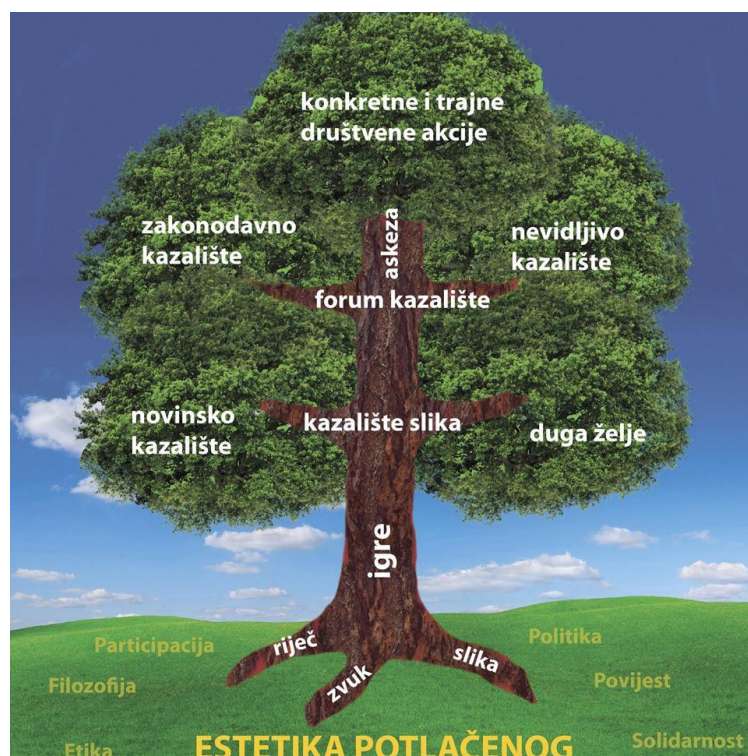
If you apply for our workshops before June 1st, prices are as follows:

3 day workshop: 70 euro

4 day workshop: 90 euro

The fees DO NOT include accommodation costs.

Contact us by e-mail: mkfm@ink.hr

9^η δράση

Τίτλος: “ *Hotel Europa* ”: “ Ξενοδοχείο της Ευρώπης ”

Διάρκεια: 100ώρες, 10 συναντήσεις

Χρονολογία: 2013-2014

Περιγραφή: Η κοινωνική πραγματικότητα και οι ταχύτατοι ρυθμοί με τους οποίους αυτή εξελίσσεται και κατ’ επέκταση διαμορφώνεται, δεν μπορεί να αφήσει ανεπηρέαστο ένα είδος Κοινωνικού Θεάτρου το οποίο εκμαιεύει τις λύσεις κοινωνικών προβλημάτων από τους ίδιους τους πολίτες. Με αφορμή την οικονομική κρίση που πλήττει ολοένα και περισσότερο τις χώρες της Ευρώπης, θεατρικοί όμιλοι, Ακτιβιστικές και Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις που δουλεύουν τη μέθοδο του ΘτΚ, αποφασίζουν να συνεργαστούν και διοργανώνουν ένα Θέατρο Forum το οποίο διαδραματίζεται σε πολλές ευρωπαϊκές πληττόμενες χώρες. Η *Krila* της Ιταλίας, σε συνεργασία με την *PallaPupas* της Ισπανίας, την *Active Inquiry* της Σκωτίας, την *Ink* των Βρυξελλών, την *Pas a Passo* της Γαλλίας, την *GTO LX* της Πορτογαλίας, την Ακτιβιστική Θεατρική Ομάδα του Θεάτρου του Καταπιεσμένου της Ελλάδας και φυσικά την *Kuringa* της Γερμανίας και την *Barbara Santos* διαδραματίζουν σε καθεμιά από τις παραπάνω χώρες την ευρωπαϊκή και οικονομική κρίση των επιχειρήσεων και

των τραπεζών μέσα από μια σατυρική και χιουμοριστική διάθεση. Η Ευρώπη παρομοιάζεται με ένα ξενοδοχείο, εξ' ου και ο τίτλος *'Hotel Europa'* αυτού του εργαστηρίου, το οποίο λόγω οικονομικών δυσκολιών πωλείται τελικά σε έναν οικονομικά ισχυρότερο ιδιώτη. Μέσα από μεταφορές και αλληγορικές έννοιες, προσεγγίζονται εις βάθος τα αίτια και οι δραματικές επιπτώσεις της κρίσης στην κοινωνική ζωή, κάνοντας τους συμμετέχοντες να στοχαστούν πάνω στην ατομική ευθύνη και στο ποσοστό που ο τρόπος ζωής, η νοοτροπία και οι αντιλήψεις του καθενός συνέβαλαν σε μια τέτοια δυσχερή κατάσταση. Η διάδραση ανάμεσα στους κορυφαίους εμπυχωτές του καλλιτεχνικού χώρου και τους ακροατές, προσθέτει στους δεύτερους το ρόλο του συμμετέχοντα και του ηθοποιού, γεγονός το οποίο ανήκει στους βαθύτερους στόχους της μεθόδου του ΘΤΚ.

Αξιολόγηση: Το θέατρο Forum με τίτλο *'Hotel Europa'* ανήκει στα μεγαλύτερα κοινωνικά έργα της μεθόδου του Θεάτρου του Καταπιεσμένου και κατ' επέκταση των θεατρικών ομίλων που την εφαρμόζουν. Ένα ευαίσθητο εγχείρημα οικονομικών και ψυχοκοινωνικών διαστάσεων, που εστιάζει στις απώλειες της ευημερίας, στην ώθηση μεγάλων τμημάτων του πληθυσμού στη φτώχεια και στην αυτόματη νέα διαστρωμάτωση που μια οικονομική κρίση επιφέρει αναπόφευκτα σε κάθε πληγείσα χώρα. Μια καινοτόμα κίνηση η οποία αποδεικνύει πως δεν χρειάζονται πολλές θεωρητικές και λεκτικές κατασκευές για να καταδείξεις ένα πρόβλημα τέτοιου βεληνεκούς. Ο πολίτης μετακινείται στο κέντρο των εξελίξεων, στοχάζεται, προβληματίζεται και αναζητά εκτενώς τη δική του ευθύνη απέναντι σε κάθε κοινωνική αλλαγή, διερωτώμενος πάνω στην αμφίδρομη σχέση πολίτη-κοινωνίας, δημαγωγίας-δήμου, εξουσίας-λαϊκής κυριαρχίας και οικονομικής-ανθρωπιστικής κρίσης. Η επιτυχία αυτού του εγχειρήματος έγκειται κατά κύριο λόγο στη συνεργασία μεταξύ όλων των συμμετεχουσών θεατρικών ομάδων, στις πρόβες που προηγήθηκαν από το 2013 καθώς επίσης και στη διάθεση και στη προθυμία του κοινού να καταστηθεί κοινωνός σε ένα συλλογικό και βαθύτατα ανθρωπιστικό συμπόσιο.

HOTEL EUROPA

**FORUMTHEATER
TOgether Project**

07.10., 20h **Tiyatrom (Alte Jakobstraße 12, 10969 Berlin)**

In Zeiten der ökonomischen Krise: wie können wir Solidarität und Gerechtigkeit in einer Gesellschaft aufbauen, die von Konsum, Wettbewerb und Ungerechtigkeiten geprägt ist? / In times of economic crisis: how can we build solidarity and justice within a social structure based on consumption, competition and injustice?

Eintritt frei, Spenden willkommen. (www.kuringa.org)

10^η δράση

Τίτλος: “*Madalenas*”

Παράσταση: ‘*Noi tutte*’ : ‘*Όλες μαζί*’, 25 Νοεμβρίου 2015

Διάρκεια: 60ώρες, 6 συναντήσεις

Χρονολογία: 2014

Περιγραφή: Το 2014 η θεατρική ομάδα Krila αποφασίζει να στηρίξει και να συμμετάσχει στο διεθνές πρόγραμμα *Madalenas*, το οποίο εστιάζει στην καταπίεση που υφίστανται αποκλειστικά και μόνο το σύνολο των γυναικών. Η προσέγγιση αυτή γίνεται μέσω της μεθόδου του ΘTK με κύριες τεχνικές το Θέατρο Forum και το Θέατρο Εικόνα. Το πρόγραμμα είναι ανοιχτό σε κάθε γυναίκα που έχει υποστεί στο παρελθόν ή υφίσταται στο παρόν μια καταπίεση λόγω του φύλου της ή σε εκείνη τη γυναίκα που είναι υπέρμαχος της ισότητας των δύο φύλων και έχει στόχο να ενδυναμώσει σημαντικά ένα μέρος του κοινωνικού συνόλου που προβάλλεται συχνά ως ασθενές αλλά κατ’ ουσίαν εσωκλείει ένα απύθμενο πηγάδι δύναμης. Κύριοι εμπυχωτές είναι οι Giulia Allegrini, η Silvia Demozzi, η Noemi Usai, η Federica Viti και η Marta Ilardo. Το εν λόγω εργαστήριο συγκεντρώνει 15 συμμετέχουσες διαφορετικής εθνικότητας και αναδεικνύει τις τυπικές και άτυπες διακρίσεις ανάμεσα στα δύο φύλα που χαρακτηρίζουν δυστυχώς ακόμα και τη σύγχρονη κοινωνία. Συνδιαλέγονται, εκφράζουν λεκτικά ή μη λεκτικά μέσω θεατρικών τεχνικών τις προσωπικές τους ιστορίες και αναζητούν συλλογικές λύσεις που χαρακτηρίζονται για την πρακτική και όχι εφήμερη και πολλές φορές παροδική υπόστασή τους. Σημαντικό μέρος αυτού του προγράμματος είναι η *street performance* κατά τη διάρκεια της οποίας η θεατρική ομάδα Krila αποφασίζει να μοιραστεί και να μεταλαμπαδεύσει δημόσια τους προβληματισμούς της σχετικά με την καταπίεση των γυναικών. Στη μικρή αυτή παράσταση που πραγματοποιήθηκε σε δύο κεντρικές πλατείες της Μπολόνια και συγκεκριμένα στην piazza Maggiore και

στην piazza 20 Settembre, οι 11 συμμετέχουσες επιτυγχάνουν να περάσουν το δικό τους ισχυρό μήνυμα υπέρ των καταπιεσμένων γυναικών με μη λεκτικό τρόπο δημιουργώντας το δικό τους ρυθμό και τη δική τους μουσική. Σε πρώτη φάση περπατούν όλες προς τυχαίες κατευθύνσεις και οι μισές από αυτές βγάζουν μια κραυγή καταπίεσης και πέφτουν κάτω σταδιακά η μία μετά την άλλη ενώ οι υπόλοιπες προσπερνώντας τις, περνούν από πάνω τους και δείχνουν να μην τις συμμερίζονται. Στη συνέχεια όσες είναι ήδη όρθιες αλλάζουν την αρχική στάση της αδιαφορίας τους, τραγουδούν και προσπαθούν να σηκώσουν αυτές που βρίσκονται στο δάπεδο αγκαλιάζοντας και κοιτάζοντάς τις τρυφερά στα μάτια. Αφού έχουν σηκωθεί πλέον όλες οι συμμετέχουσες, συνεχίζουν να περπατούν όπως στην αρχή προς όλες τις κατευθύνσεις μόνο που τώρα αντιστρέφουν τους ρόλους και όσες ήταν στο πρώτο στάδιο όρθιες, τώρα η μία μετά την άλλη φωνάζουν με ένταση τη λέξη 'εγώ' και καθώς πάνε να πέσουν κάτω οι υπόλοιπες τις σώζουν και τις κρατούν τρυφερά φωνάζοντας δυνατά τη φράση 'όλες μαζί'. Στο τέλος δίνουν το δικό τους ρυθμό στη φράση 'όλες μαζί' μελοποιώντας την, χορεύουν, χαμογελούν και κλείνουν την παράστασή τους απευθυνόμενες στο κοινό με τη λέξη 'εσύ' η οποία ουσιαστικά προσπαθεί να δημιουργήσει ένα δημόσιο προβληματισμό σχετικά με την ατομική στάση που ο καθένας υιοθετεί απέναντι στο φαινόμενο της καταπίεσης των γυναικών. Η παράσταση διαρκεί περίπου 20 λεπτά και κλείνει με τις επευφημίες και τη θετική αύρα που εκπέμπουν συλλήβδην τόσο οι συμμετέχουσες όσο και το ευρύ κοινό.

Αξιολόγηση: Η συμμετοχή του θεατρικού ομίλου Krila στο διεθνές πρόγραμμα *Madalenas* υπέρ των καταπιεσμένων γυναικών, αποδεικνύει την συνεχή αναζήτηση και ταύτισή του με κοινωνικά προβλήματα που ταλανίζουν μεγάλα ή μικρά μέρη του πληθυσμού. Φημισμένος για το ευρύ κοινωνικό έργο του και την παρέμβασή του σε κοινωνικά στερεότυπα και παρωχημένες αντιλήψεις αγωνίζεται μέσω αυτής της δράσης να ενδυναμώσει ένα φύλο, που συχνά παρουσιάζεται ως ασθενές μέσω της αυθαίρετης στέρησης της ελευθερίας του είτε αυτό προκύπτει στη δημόσια είτε στην ιδιωτική ζωή. Ως συμμετέχουσα τόσο στις συναντήσεις του εν λόγω προγράμματος όσο και στη street performance

είχα την ευκαιρία να έρθω σε άμεση επαφή με την θεατρική ομάδα Krila, να γνωρίσω και να συνδιαλλαχθώ ουσιαστικά με τα μέλη της αλλά το κυριότερο, να βιώσω την αμέριστη αγωνία της για την εξάλειψη κάθε νοοτροπίας που παρεμποδίζει το ευ ζην της κοινωνικής πραγματικότητας. Η καθημερινή επαφή μας τόσο στις πρόβες όσο και κατά τη διάρκεια της παράστασης μου επέτρεψε να κατανοήσω τη μεγάλη σημασία του ομαδοσυνεργατικού πνεύματος, της ελεύθερης έκφρασης των ιδεών και των συναισθημάτων της ομάδας και της πλούσιας ανταλλαγής γνώσεων, εμπειριών και ενεργειών. Κύριο μήνυμα αυτού του εργαστηρίου και της επερχόμενης παράστασης είναι πως η ουδετερότητα σε φαινόμενα ανθρώπινης καταπίεσης αυτόματα μετατρέπεται σε στάση και καθιστά συνένοχο όποιον την υιοθετεί. Τέλος, η street performance πραγματοποιείται στις 25 Νοέμβρη, ως μια κίνηση του οργανισμού να συμμετάσχει ενεργά στην παγκόσμια μέρα κατά της γυναικείας καταπίεσης.

LABORATORIO DI TEATRO DELLE OPPRESSE

Possono partecipare donne di tutte le età e provenienze, professioni e classi sociali. Non è necessaria esperienza in teatro né in nessun tipo d'arte

Il Laboratorio Maddalena è uno spazio per donne. Un'esperienza che ricerca lo studio delle oppressioni affrontate dalle donne, per creare misure effettive che contribuiscano a superare quelle oppressioni e per promuovere l'equità di genere.

Questo laboratorio sarà coordinato da Mariana Villani, regista/giollì del gruppo Magdalenas Puerto Madryn, membro della Rete Maddalene Internazionale
Organizza Luciana Talamonti giollì del gruppo Teatrindifesi di Modena

POSTI LIMITATI

Venerdì 13 a Domenica 15 giugno 2014
Nella "Casa-laboratorio dell'Asinara Associazione Kwa Dunia"
Via del Traglione 221 a Casaltone, frazione di Sorbolo (PR)
Costo: 100 euro (laboratorio, vitto e alloggio compresi) possibile riduzione.
Iscrizioni: lu_ta@teatrindifesi.org oppure 3386054666
è possibile farlo fino al 19 maggio

I risultati di quest'esperienza saranno condivisi, se le partecipanti lo desiderano e lo decidono, alla fine del Laboratorio la stessa domenica o in un altro momento.

teatrindifesi.org

Il Laboratorio si inquadra nel processo di moltiplicazione del Proyecto Madalena promosso da Barbara Santos e Alessandra Vannucci, membri del Centro di Teatro dell'Oppresso di Rio de Janeiro, Brasile. Il progetto si sta realizzando in diversi paesi del mondo.

11^η δράση

Τίτλος: “ *Laboratorio di Teatro dell’ Oppresso* ”: “ Εργαστήριο του Θεάτρου του Καταπιεσμένου ”

Διάρκεια: 36 ώρες, 12 συναντήσεις

Χρονολογία: 2014

Περιγραφή: Τον Οκτώβρη του 2014, η θεατρική ομάδα Krila με υπεύθυνο ένα ιδρυτικό στέλεχός της, τον Alessandro Tolomelli, οργανώνει ένα θεατροπαιδαγωγικό εργαστήριο το οποίο εφαρμόζει τις τεχνικές του ΘτΚ και απευθύνεται αποκλειστικά στο νεαρό κόσμο των φοιτητών. Ο αριθμός των συμμετεχόντων είναι 26 και ο στόχος του εργαστηρίου είναι να τους βοηθήσει να απαλλαγούν από τις ιδεολογικές χειραγωγήσεις και τις συνεπαγόμενες ταξικές διακρίσεις σε μια ηλικία που ακόμη ο άνθρωπος τελεί υπό διαμόρφωση. Μέσα από ασκήσεις γνωριμίας, εμπιστοσύνης, χαλάρωσης και τεχνικές όπως το Θέατρο εικόνα, το Αόρατο θέατρο και το Θέατρο Forum οι φοιτητές έχουν την ευκαιρία να συζητήσουν και να συμμετάσχουν σε έναν διαρκή διάλογο ο οποίος δεν παρέχει οριστικές απαντήσεις αλλά όσο τον δυνατόν καλύτερη διευκρίνιση του εκάστοτε θέματος. Όλες οι συναντήσεις απαιτούν συνδυασμό διαφόρων χαρακτηριστικών στοιχείων της ανθρώπινης δράσης όπως την επικοινωνία, την επίγνωση του σώματος, την ανάληψη ποικίλων κοινωνικών ρόλων και φυσικά το παιχνίδι. Το συγκεκριμένο εργαστήριο πραγματοποιείται σε συνεργασία με την Ένωση Φοιτητών ‘Studi Donati’ υπό την αιγίδα της Σχολής Ψυχολογίας και Παιδαγωγικών Επιστημών και με τη συμβολή του ‘Alma Mater Studiorum’ του Πανεπιστημίου της Μπολόνια. Το ΘτΚ γίνεται το μέσο ανάλυσης και εκτενούς επεξεργασίας της κοινωνικής πραγματικότητας ενόσω οι νεαροί συμμετέχοντες χτίζουν τον δικό τους κώδικα επικοινωνίας και το θεσμικό πλαίσιο μιας κοινωνίας που οι ίδιοι επιθυμούν και ονειρεύονται.

Αξιολόγηση: Το εν λόγω θεατρικό εργαστήρι και οι παιδαγωγικές, ψυχοκοινωνικές και πολιτικές διαστάσεις που αυτό ενείχε το κατατάσσει στις σημαντικότερες κοινωνικές δράσεις του. Ένα εργαστήριο ιδεών, συζητήσεων και κοινωνικών αποδεσμεύσεων σε συνδυασμό με ένα χώρο καινοτόμων προτάσεων και πρωτοβουλιών που αναδεικνύει την πραγματικότητα της περιθωριοποίησης, της δικαιοσύνης και της αλληλεγγύης. Ούσα συμμετέχουσα και σε αυτή τη δράση της Krila, είχα την ευκαιρία να βιώσω την κοινή κοινωνική ταυτότητα που χαρακτηρίζει μια ομάδα διαφορετικών εθνικοτήτων και τον έντονο παλμό της πολυσημίας κάθε ανθρώπινης σκέψης, πράξης, ενέργειας και συμπεριφοράς. Ένας ατέρμονος διάλογος πάνω στη δομή και στους θεσμούς της κοινωνίας και ένας συλλογικός προβληματισμός σχετικά με τον ρόλο που υιοθετεί κάθε μέλος της. Βασική κοινή διαπίστωση των συμμετεχόντων είναι πως δεν είναι πρόβλημα της Πολιτείας καθετί που δεν επιλύεται αλλά πρόβλημα της Κοινωνίας που δεν έχει μάθει να στέκεται αλληλέγγυα. Μια αισιόδοξη νότα δραστήριων πολιτών στη σύγχρονη τάση αποφυγής πολιτικών τοποθετήσεων.

*Associazione KRILA TdO Bologna
in collaborazione con il Centro Studi "G. Donati"
presenta*

LABORATORIO di TEATRO DELL'OPPRESSO

percorso di base per la conoscenza e l'utilizzo
del Metodo di Augusto Boal

Il Teatro dell'oppresso rifiuta le tentazioni ideologiche e manipolatorie spingendo gli individui verso il dialogo e il confronto e, più che dare delle risposte definitive, tende alla finalità della "chiarificazione della domanda", unendo vari elementi caratteristici dell'azione umana: la comunicazione, la consapevolezza corporea, i ruoli sociali, il gioco.

Usare il TdO significa mettersi in gioco, prendere posizione, sentirsi partecipi e contribuire alla ricerca di cambiamento sociale.

Il laboratorio è rivolto a studenti universitari (max 25 partecipanti).

Lezione di prova gratuita:

Giovedì 29 ottobre ore 20:45 in Via Zamboni 51 Bologna

Quota di 50 € per partecipante da versare all'atto dell'iscrizione (il contributo comprende la tessera ARCI, necessaria per l'assicurazione)

Info: krilatdo@gmail.com

OFFICINA I CARE

Le officine I care sono laboratori fatti di idee, discussione e impegno sociale, è uno spazio per proporre iniziative e far conoscere realtà di emarginazione, giustizia, solidarietà.

Gli incontri sono organizzati per giovani tra i 18 e 30 anni quasi ogni martedì, a cura dell'Associazione Studentesca Centro Studi "G. Donati" con il patrocinio della Scuola di Psicologia e Scienze della Formazione e con il contributo dell'Alma Mater Studiorum - Università di Bologna

DALLA PARTE DEGLI ULTIMI

Incontro-laboratorio di teatro dell'oppresso

martedì 20 ottobre, h 20:45
via Zamboni 51 Bologna

il Teatro dell'Oppresso è un metodo di azione teatrale con una forte valenza formativa e sociale perché si pone l'obiettivo di analizzare attraverso strumenti teatrali le oppressioni e le chiusure che hanno origine a livello socio-culturale, che poi influenzano i comportamenti individuali e i rapporti di gruppo

La conduzione dell'incontro e del laboratorio che seguirà sarà affidata ad Alessandro Tolomelli: Ricercatore e Docente di Pedagogia generale e sociale presso l'Università di Bologna e esperto di Teatro dell'Oppresso, attore e regista.

Info: officinaicare@gmail.com

www.centrostudidonati.org

 - Officina I care

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΧΟΛΙΑΣΜΟΣ

Η παρούσα έρευνα πραγματεύεται τη διαχρονική πορεία ενός θεατρικού ομίλου στην πόλη της Μπολόνια, ο οποίος εφαρμόζει και διοργανώνει δημόσιες-ανοιχτές εκδηλώσεις, σεμινάρια και εργαστήρια βασισμένα στη μέθοδο του Θεάτρου του Καταπιεσμένου. Η θεατρική ομάδα Krila σε άμεση συνεργασία με αντίστοιχες διεθνείς θεατρικές οργανώσεις όπως την Kuringa της Barbara Santos, γνωστοποιεί και προωθεί ήδη από τις αρχές της ίδρυσής της, τις τεχνικές του Κοινωνικού Θεάτρου καθώς συμμερίζεται τις αγωνίες του μέγιστου πατέρα της, του Augusto Boal.

«Η κατανόηση της σημασίας ενός φαινομένου εξαρτάται αναγκαστικά από τη δυνατότητα να γνωρίζουμε το πλαίσιο γύρω από αυτό. Τα πράγματα και τα γεγονότα συμβαίνουν ως μέρος μιας πραγματικότητας, η οποία επηρεάζει ή καθορίζει την εμφάνισή τους, αλλά ταυτόχρονα κι αυτά μπορούν να επηρεάσουν αυτή την πραγματικότητα. Το Θέατρο του Καταπιεσμένου είναι μια αισθητική μέθοδος που δημιουργήθηκε από τον βραζιλιάνο σκηνοθέτη και θεατρικό συγγραφέα Augusto Boal, η οποία στοχεύει στο μετασχηματισμό της πραγματικότητας» (Babbage,2004:31). Όπως φαίνεται από την προηγηθείσα ανάλυση, κάθε θεατρική δράση της Krila οργανώνεται με τέτοιο τρόπο ώστε να αναδεικνύεται πολυποίκιλα το κοινωνικό-ιστορικό πλαίσιο που δημιούργησε τον άνθρωπο και το έργο του, με στόχο την ενίσχυση του διαλόγου σχετικά με την έννοια αυτής της θεατρικής μεθόδου.

Οι άνθρωποι οφείλουν να τοποθετούνται πολιτικά σε κάθε δρώμενο της κοινωνίας τους αποκτώντας επίγνωση της κοινωνικής τους ταυτότητας και της άμεσης επιρροής τους στη διαμόρφωση της κοινωνικής πραγματικότητας. Κάθε θεατρική δράση του εν λόγω θεατρικού ομίλου, προσπαθεί να ενδυναμώσει τις κοινωνικές σχέσεις και τις επαφές ανάμεσα στους ανθρώπους, να επικοινωνήσει τις βαθύτερες τους ανάγκες για ουσιαστικό διάλογο και ελεύθερη σκέψη και να τους καταστήσει κοινωνούς σε μια ατέρμονη συνδιαλλαγή χωρίς τη συνήθη κατάληξη των οριστικών απαντήσεων. Οι εμπυχωτές της Krila διακρινόμενοι για την προσφορά του κοινωνικού τους έργου καταφέρνουν μέσω θεατρικών τεχνικών να ισχυροποιήσουν τους δεσμούς της κάθε φορά διαφορετικής ομάδας και να περάσουν στο κοινό τους το ύψιστο, κατά τις αρχές

τους, μήνυμα. Στον κόσμο που μας περιβάλλει και που εμείς πλαισιώνουμε, υπάρχει μια αμφίδρομη σχέση ανάμεσα στη μικρό- και μακρό- κοινωνία, φαινόμενο το οποίο μας προσδίδει ευθύνες. Τοποθετεί έτσι στο επίκεντρο του κόσμου τον άνθρωπο, τον πολίτη, τον εαυτό εκείνο που δεν αποποιείται κοινωνικών ευθυνών και που ενδόμυχα πιστεύει στο συλλογικό, αλληλέγγυο γίνεσθαι.

Μητέρα όλων των διεθνών οργανώσεων που ασχολούνται με τη μέθοδο του Θεάτρου του Καταπιεσμένου είναι ομολογουμένως η *Barbara Santos* και η έντονη, επί της παρούσης, δραστηριοποίησή της στο θεατρικό χώρο Kuringa της Γερμανίας. Ο εν λόγω οργανισμός ιδρύεται από μια γυναίκα που υπήρξε μαθήτρια του θεατράνθρωπου Augusto Boal, βίωσε τις διδαχές του και αποφασίζει να δημιουργήσει σε συνεργασία με άλλους ομοϊδεάτες ένα χώρο για την έρευνα, την παραγωγή και τα προσόντα που ενέχει το Θέατρο του Καταπιεσμένου, αφιερωμένο στο δημιουργικό πολλαπλασιασμό αυτής της μεθόδου. Αναπτύσσει προγράμματα που ασχολούνται με την κοινότητα για να ενισχύσει την άρθρωσή του - σε τοπικό, περιφερειακό και διεθνές - δίκτυο αλληλεγγύης με στόχο την οργάνωση και την ανταλλαγή των λαϊκών θεατρικών ομάδων. Προωθεί τη συζήτηση των θεμάτων ενδιαφέροντος των ομάδων αυτών και την αναζήτηση εναλλακτικών λύσεων για τη μεταμόρφωση της πραγματικότητας⁵. Φροντίζει να εξασφαλίζεται η προσβασιμότητα της κοινότητας στα έργα της και αφυπνίζει με τη σειρά της αντίστοιχες θεατρικές ομάδες σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες.

Ακολουθεί λοιπόν η δημιουργία κι άλλων ομοούσιων θεατρικών οργανώσεων με πρώτη την Krila της Ιταλίας. Συνεχίζει η Πορτογαλία με την ίδρυση του Θεατρικού οργανισμού GTO LX και η Κροατία με την INK & Pula – Forum Festival. Η Ισπανία και η Γαλλία εισβάλλουν αλυσιδωτά σ' αυτόν τον διεθνή πλέον θεατρικό ιστό, εμπλουτίζοντάς τον με τις θεατρικές οργανώσεις εν ονόματι Pallarupas και Pas a Passo αντίστοιχα. Τέλος, ο θεατρικός όμιλος Active Inquiry της Σκωτίας έρχεται να ισχυροποιήσει αυτή την αλυσιδωτή δραστηριοποίηση γύρω από τη μέθοδο του Θτκ και να αποτελέσει έναν από τους σημαντικότερους κρίκους της.

---

⁵ Για την αναλυτικότερη παρουσίαση της παραπάνω Θεωρίας βλέπε Kuringa of the Oppressed- Profile. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο, <http://kuringa.org/en/qualification.html> (τελευταία πρόσβαση 07/01/2016).

Μια από τις μοναδικές και σημαντικότερες δράσεις της κοινής συνεργασίας των παραπάνω θεατρικών οργανώσεων η οποία αναδεικνύει έντονα τη μεταξύ τους ανταλλαγή γνώσεων και την κατάρτιση που ανταλλάζουν αμφότεροι και η οποία αξίζει περαιτέρω σχολιασμού, είναι η δράση **TOgether**, η οποία έφτασε έως και τη χώρα μας εν έτη 2015. Το διεθνές δίκτυο **TOgether (TO: Theatre of The Oppressed)** επισκέπτεται διάφορες ευρωπαϊκές χώρες του Νότου που πλήττονται από την κοινωνικοοικονομική κρίση, περιλαμβάνει συζητήσεις, εργαστήρια και την τελική παράσταση με τίτλο *Hotel Europa* η οποία περιγράφηκε εκτενέστερα στα προηγούμενα κεφάλαια. Στο επίκεντρο της αναζήτησης της διεθνούς ομάδας εμπυχωτών, βρίσκεται η εξερεύνηση των ιδεολογιών και των αιτιών που βρίσκονται πίσω από την κοινωνικό-οικονομική κρίση και η αναζήτηση προτάσεων για την ευρωπαϊκή συνύπαρξη. Σε συνάφεια με το παραπάνω αποτελεί βούληση της ομάδας να συνεισφέρουν με την πολυετή διεθνή εμπειρία τους στην προσπάθεια κάθε πληγείσας κοινωνίας, να ανακάμψει με την προοπτική μιας δημοκρατικής, ενεργούς και συμμετοχικής πολιτεότητας με εργαλείο το θέατρο.

«Το θέατρο είναι ένα μέσο για να γνωρίσουμε καλύτερα την πραγματικότητα που βρίσκεται γύρω μας και μέσα μας. Και αυτό δύναται να γίνει μέσα από το δυναμικό καθρέφτη που μας προσφέρουν οι άλλοι με το βλέμμα τους. Με το θέατρο μπορούμε να ανακαλύψουμε και να εξωτερικεύσουμε τις αναπάντεχα διαφορετικές εν δυνάμει προσωπικότητες που εσωκλείουμε ως φυλακισμένες. Ένας ντροπαλός και λιγομίλητος άνθρωπος μπορεί να αποδειχτεί θρασύς και εύγλωτος και εκεί που φαίνεται να υπάρχει μόνο φόβος, υπάρχει μεγάλη πιθανότητα να εκδηλωθεί το θάρρος. Ένας άνθρωπος που δεν έχει υπάρξει ούτε θα ήθελε να υπάρξει βασανιστής, ανακαλύπτει τη σαδιστική ηδονή του βασανιστή, όταν τον υποδυθεί επί σκηνής, και κατανοεί τον τρόπο με τον οποίο λειτουργεί. Το θέατρο είναι χειροπιαστό και πολύ συγκεκριμένο. Ό, τι μαθαίνεις, το μαθαίνεις πράττοντας. Το βιώνεις. Δεν είναι από καθέδρας θεωρητική διάλεξη. Θέατρο μπορούν να κάνουν όλοι, γιατί είναι ένας τρόπος έμφυτης έκφρασης στον άνθρωπο. Αποτελεί εργαλείο όλων και όχι μόνο μιας κάστας προνομιούχου, των ηθοποιών. Αρκεί να κατεδαφίσουμε τον αόρατο τοίχο που υπάρχει μεταξύ της πλατείας και της σκηνής. Το θέατρο μπορεί να γίνει εργαλείο συλλογικής κοινωνικής απελευθέρωσης και να προσφέρει ένα χώρο πρόβας, όπου δοκιμάζονται έμπρακτα οι στρατηγικές της αποτίναξης της

καταπίεσης και της αδικίας, οι δυνατότητες απελευθέρωσης που έχει ο καθένας μέσα του και που ίσως δεν είχε φανταστεί ότι έχει και όπου νικιέται η «κουλτούρα της σιωπής» ». (Ζώνιου, 2003: 4-5).

Αυτά είναι μερικά από τα αξιώματα του Θγκ τα οποία είχα την ευκαιρία ως συμμετέχων ερευνητής να τα βιώσω και να τα αναδείξω μέσα από συνεντεύξεις με τα ιδρυτικά στελέχη της Krila, ως θεμέλιο κάθε θεατρικής δράσης που εξελίσσεται μέσω της μεθόδου του Θγκ. Τα μέλη αυτού του θεατρικού ομίλου δεν έχαναν την ευκαιρία να επισημάνουν το ρόλο του αυθόρμητου χαρακτήρα που ο καθένας ενέχει και που οι κοινωνικές νόρμες τον κρατούν σε αδράνεια.

Μία επιπρόσθετη βασική αρχή για την οποία χαρακτηρίζεται το περιεχόμενο όλων των δράσεων της θεατρικής ομάδας Krila στην οποία στηρίχθηκε κατά κόρον η έρευνά μου και το οποίο το θαύμασα εξ' αρχής, είναι η διατήρηση της παιδικότητας. Η ζωντάνια, ο αυθόρμητος και ανεξάρτητος χαρακτήρας όπως και η δυνατότητα επιλογής με κριτήρια προσωπικά, είναι τα βασικά συστατικά της παιδικότητας αλλά και οι θεμελιώδεις αρχές κάθε εργαστηρίου που περιγράφηκε εκτενώς στα προηγούμενα κεφάλαια. Οι εμπυχωτές της ομάδας επαρκώς καταρτισμένοι και μη επαναπαυόμενοι στο υπάρχον γνωστικό τους θησαυρό, σέβονται και προωθούν την παιγνιώδη διάθεση, καθώς γνωρίζουν καλά πως είναι η μητέρα του ενθουσιασμού, της περιέργειας, της αναζήτησης, της ανεξαρτησίας και της δημιουργικότητας. Κόντρα στην κοινωνία, στους θεσμούς της και στην κυριαρχία των στερεοτυπικών της ρόλων, η Krila δημιουργεί ένα εύφορο έδαφος συνεργασίας όπου όλοι γίνονται συγκοινωνούντα δοχεία και σταδιακά ανεξαρτητοποιούν τη σκέψη και τον εαυτό τους. Βαθιά της πεποίθηση είναι πως τα θετικά συναισθήματα είναι ο ούριος άνεμος που φουσκώνει τα πανιά της παιδικής ψυχής και πως αυτή οφείλει να ανιχνεύεται σε κάθε ενήλικα.

Δίνοντας λοιπόν πνοή σε καθετί που πηγάζει από παιδικές ή μη αναμνήσεις, η Krila ενυδατώνει τον αφυδατωμένο κοινωνικό ρόλο κάθε συμμετέχοντα και τον βοηθά να σταθεί αλληλέγγυα και κατάματα σε κάθε κοινωνικό ζήτημα.

Ο θεατρικός όμιλος Krila κατά τη διάρκεια της πολυετούς και πολυσχιδούς πορείας του, αναλαμβάνοντας κοινωνικές δράσεις από το 2003 έως και σήμερα, βρίσκεται σε μια καθημερινή, ατέρμονη και πολλές φορές ασυμβίβαστη αλληλεπίδραση με την κοινωνία και τις ανάγκες της. Αγωνίζεται να τις

αφουγκραστεί, τις σέβεται και καθιστά στο επίκεντρο κάθε διαπραγμάτευσης τον ίδιο τον πολίτη υπενθυμίζοντας του αδιάκοπα το ρόλο του ως μέλος ενός κοινωνικού συνόλου και τις αλυσιδωτές αντιδράσεις που μπορεί ως τέτοιος να επιφέρει.

Με αφορμή την ανάγκη των φοιτητών να διακοσμούν το χώρο τους όπως αυτοί επιθυμούν δίνοντας συγχρόνως το δικό τους νόημα στην έννοια της αισθητικής, το 2003 ο οργανισμός Krila ξεκινά τα πρώτα του βήματα στο χώρο του Θεάτρου και συγκεκριμένα στο Θέατρο του Καταπιεσμένου. Σε άμεση συνάρτηση με το κοινωνικό αίτημα μιας νέας ηλικιακά γενιάς, η Krila πρωτοστατεί στον χώρο της Ιταλίας, προσκαλώντας με τον καιρό ολοένα και περισσότερο κόσμο να αφηθεί στη μαγεία της στιγμής που το θεατρικό στοιχείο ενέχει, να συμμετάσχει και να σκεφτεί πάνω στον πολύσημο ρόλο της πολιτειότητας. Κάθε του άτυπη για αρχή, δράση έως το 2007 που πλέον έχει συσταθεί κανονικά ως οργανισμός με ιδρυτικά στελέχη και μέλη, βρίσκεται σε μια αδιάκοπη αλληλεπίδραση με διάφορες κοινωνικές ομάδες και συμβάλλει στην αυτόνομη λύτρωση του συμμετέχοντα από κάθε μορφή υφιστάμενης καταπίεσης.

Κάθε θεατρική δράση που πραγματοποιείται από τον εν λόγω θεατρικό όμιλο, τοποθετεί στο επίκεντρο κάθε συζήτησης και δραστηριότητας τον εκάστοτε συμμετέχοντα σε μία ατέρμονη συνδιαλλαγή με το κοινό και τους εμπυχωτές, σχετικά με την καταπίεση που άλλες φορές άμεσα και άλλες έμμεσα υφίσταται ως μέλος ενός κοινωνικού συνόλου. Στοχαστικά, καλά οργανωμένα αλλά και αυθόρμητα, μέσα σε ένα ευχάριστο κλίμα διαλόγου και ελεύθερης ανταλλαγής απόψεων, αναζητούνται συλλογικά οι βαθύτερες αιτίες κάθε υφιστάμενης καταπίεσης και αμφισβητούνται ποικίλα δομικά στοιχεία μιας κοινωνίας. Επίκεντρο κάθε πράξης είναι ο αναστοχασμός πάνω στις κοινωνικές νόρμες, στον καθωσπρεπισμό, στις υιοθετημένες στάσεις χωρίς κανένα ίχνος αυτόβουλης επεξεργασίας και φυσικά στην αμφίδρομη σχέση του μακρό- και μικρό- κοσμου.

Παρατηρώντας σχολαστικά τις προηγηθείσες περιγραφόμενες θεατρικές δράσεις της Krila θα προβούμε στο συμπέρασμα πως το θέατρο *Forum* φτάνει να είναι το καταληκτικό στάδιο κάθε περιγραφόμενης δράσης του εν λόγω οργανισμού, χωρίς κάτι τέτοιο να είναι τυχαίο. Η ουσία του Θεάτρου Φόρουμ είναι ότι οι ιδέες και η δράση ως παράγωγα της θεατρικής πράξης, δύνανται να

εμπλουτίσουν την καθημερινή ζωή με ποικίλες λύσεις και να μας ενδυναμώσουν στην αντιμετώπιση των εκάστοτε καταπιεστικών μας καταστάσεων. «Μπορεί δηλαδή το θέατρο να αποτελέσει έναν χώρο όπου ανακαλύπτεται ο τρόπος σκέψης των θυμάτων και των θυτών, έναν χώρο πρόβας της αλλαγής, όπου προβάρονται θεωρίες και ιδεολογίες στην πράξη, όπου αυτογνωσία, προσωπική και κοινωνική συνείδηση πραγματώνεται μέσω του πολλαπλού καθρέφτη που παρέχει το βλέμμα των άλλων» (Ζώνιου,2003:5). Ιδιαίτερης σημασίας ως ερευνητής, βρήκα το γεγονός πως οι θεατές βγαίνοντας κάθε φορά από τη θεατρική δράση ανακάλυπταν ότι καταρχήν το πρόβλημα, σε μια κοινωνία που θεωρείται κοινωνικά και ηθικά προηγμένη, όπως αυτή των πόλεων της Βόρειας κεντρικής Ιταλίας, «είναι υπαρκτό, είναι κοινό σε πολλά σπίτια, διαφορετικοί άνθρωποι το έχουν έρθει αντιμέτωποι με αυτό με τους πιο διαφορετικούς τρόπους, και ότι δεν αρκεί κανείς να εναντιωθεί θεωρητικά, γιατί στην πράξη, κάτω από τις δεδομένες και πολύ συγκεκριμένες συνθήκες με τον Καταπιεστή και την αντιπαράθεση μαζί του, είναι που παρουσιάζονται οι δυσκολίες» (Ζώνιου,2003:5). Στόχος άλλωστε των έμπειρων εμπυχωτών και της κύριας κατάρτισης που έλαβαν από την διεθνούς φήμης, Barbara Santos, είναι οι θεατές να γίνουν ηθοποιοί της στιγμής, να αποδεσμευτούν από τον παθητικό ρόλο του απλού ακροατή, να αναλάβουν δράση, να ανατρέψουν ό, τι προηγουμένως έχουν στοχαστεί και έχουν απορρίψει και τέλος να βιώσουν την πολυσημία κάθε πράξης.

Η έννοια της *πολυσημίας* κατέχει εξαρχής της διενέργειας της έρευνάς μου, πρωτεύοντα ρόλο, στόχο και προσδοκώμενο κάθε δράσης που περιγράφηκε στα προηγούμενα κεφάλαια. Η δυνατότητα των σημαινόντων να αντιστοιχούν σε πολλαπλά σημαινόμενα είναι η βάση όλης της φιλοσοφίας της θεατρικής ομάδας Krila. Η πληθώρα οπτικής θέασης των πραγμάτων και η υποκειμενικότητα που αυτή ενέχει φέρνει αντιμέτωπες τις έννοιες του υποκειμενικού και του αντικειμενικού στοιχείου και τον τρόπο με τον οποίο αυτές επεξεργάζονται με βάση την κάθε λογική. Στο τέλος κάθε εργαστηρίου άλλωστε ακολουθεί, με τις έμμεσες καθοδηγητικές παρεμβάσεις του εμπυχωτή, αναστοχασμός σχετικά την πολλαπλότητα των ρόλων που η κοινωνία μας προικίζει και την αλληλεξάρτηση του προσωπικού και του κοινωνικού γίνεσθαι.

Εν κατακλείδι, ως ερευνητής και συμμετέχων σε μία από τις σπουδαιότερες διεθνείς θεατρικές οργανώσεις της Krila, εν ονόματι Madalenas, θα ήθελα να

σχολιάσω την αξία του διαλόγου, της ελεύθερης ανταλλαγής απόψεων και της ιδεοθύελλας που ακολουθούσε πάντοτε μετά το πέρας κάθε θεατρικού εργαστηρίου.

Στο τελικό στάδιο κάθε δράσης, εμπυχωτές και συμμετέχοντες αφιέρωναν αρκετό χρόνο στην ανάλυση σημαντικών κατά τη γνώμη τους εννοιών, νοημάτων και μηνυμάτων που πρέσβευε κάθε θεατρική τεχνική και κάθε της στάδιο. Ένας από τους βασικότερους εμπυχωτές της Kriila και ιδρυτικό στέλεχος της, ο Alessandro Tolomelli, δεν παρέλειπε ποτέ να αναφερθεί στο Freire και να εκμαιεύσει από τους συμμετέχοντες τη θεωρία του. Έμμεσα και καθοδηγητικά τους οδηγούσε στο συμπέρασμα πως το να λες το σωστό λόγο-που είναι έργο, που είναι πράξη- σημαίνει να λες τον κόσμο, σημαίνει να αλλάζεις τον κόσμο. «Το να λες αυτόν το λόγο είναι προνόμιο και δικαίωμα του κάθε ανθρώπου και όχι να το λες για λογαριασμό κάποιου άλλου. Έτσι ο διάλογος, μια υπαρξιακή αναγκαιότητα και μια πράξη δημιουργίας, επιβάλλεται ως μέσο με το οποίο οι άνθρωποι αποκτούν νόημα ως άνθρωποι. Χωρίς διάλογο άλλωστε δεν μπορεί να υπάρξει επικοινωνία. Το να ορθώνεις εμπόδια στην επικοινωνία είναι σα να υποβιβάζεις τον άνθρωπο στην κατάσταση του «πράγματος» και αυτό είναι έργο των δυναστών και όχι των επαναστατών»(Ζώνιου,2003,σ.5).

«Σε αντίθεση, ο αντιδιάλογος ο οποίος επίσης περιγραφόταν σχολαστικά από όλο το θεατρικό κοινό, κατέληγε να θεωρείται όργανο της καταπίεσης που σκοπό έχει να μη σκέφτεται ο λαός. Η αντιδιαλογική δράση είναι ένα σύνδρομο της συγκεκριμένης κατάστασης καταπίεσης, όπου οι καταπιεστές είναι υποχρεωμένοι να πλησιάσουν τον λαό για να τον κρατήσουν παθητικό μέσω της υποταγής. Αυτό επιτυγχάνεται με τους απαραίτητους «μύθους», μια καλής οργανωμένης προπαγάνδας και συνθηματολογίας, με τα μαζικά μέσα «επικοινωνίας»»(Ζώνιου,2003,σ.6).

Συμπερασματικά, ο διάλογος συνιστά την αρχή κάθε *επαναστατικής* δράσης. «Η επανάσταση εμπεριέχει το διάλογο ως όργανο της απελευθέρωσης, γιατί: είναι αυτός που την κάνει να ξεχωρίζει από το στρατιωτικό πραξικόπημα, η ίδια της η νομιμότητα βρίσκεται στο διάλογο. Επίσης, είναι απαραίτητος γιατί ανταποκρίνεται σε μια βασική ανάγκη: οι άνθρωποι δεν μπορούν να είναι αληθινοί άνθρωποι αν δεν επικοινωνούν μεταξύ τους, αφού είναι κατεξοχήν κοινωνικά όντα» (Ζώνιου,2003,σ.5).

Σε μεγάλα άσπρα χαρτόνια κατά μήκος των συμμετεχόντων και των εμπυχωτών, καταγράφονταν συλλογικά και μέσα από συζητήσεις, οι βασικές προϋποθέσεις που πρέπει να τηρηθούν για να υπάρξει ένας βιώσιμος πρακτικά διάλογος, οι οποίες συντρόφευαν ψυχή τε και σώματι κάθε θεατρικό εργαστήριο της Krila. Οι καταληκτικές τους απόψεις είναι οι εξής:

- 1.ταπεινοφροσύνη (να συναισθάνομαι το δικό μου μερίδιο αμάθειας)
- 2.η ενδόμυχη πίστη και πεποίθηση πως κάθε άνθρωπος δύναται να δημιουργεί, με τον ίδιο φυσικό τρόπο που μιλά και επικοινωνεί
- 3.η πηγαία ανάγκη μου να γίνομαι όλο και πιο ανθρώπινος
- 4.ανοιχτό μυαλό και κριτική σκέψη σε κάθε μας βήμα που πραγματοποιούμε για να γνωρίσουμε οτιδήποτε φαινομενικά διαφορετικό
- 5.μύχια ανάγκη και τρόπος ζωής, η ενεργητική ακρόαση και η ατέρμονη συνδιαλλαγή ως μέρος της καθημερινότητάς μας

Μέσα από κάθε θεατρική δράση και κάθε θεατρικό εργαστήριο, μέσα από κάθε ηθοποιό της στιγμής και κάθε ρόλο, μέσα από κάθε φωνή αλλά και κάθε σιωπή, ο θεατρικός όμιλος Krila αναδεικνύει έντονα τη σημασία της βιωματικής μάθησης και της εμπειρίας που το θέατρο εσωκλείει. Επιδιώκει τη διανοητική και συναισθηματική κινητοποίηση του εκάστοτε συμμετέχοντα, στοχεύοντας στην απαρτίωση της νοητικής και συγκινησιακής διεργασίας. Κάθε τους δράση είναι με τέτοιο τρόπο οργανωμένη ώστε να δίνει την ευκαιρία στους θεατρικά εμπλεκόμενους να σκεφτούν τον τρόπο που αντιλαμβάνονται τη ζωή, να τον εκφράσουν, να επεξεργαστούν τις εμπειρίες τους, να καλλιεργήσουν την κριτική σκέψη, τη φαντασία και τη δημιουργικότητά τους.

Ζώντας σε μια τεχνολογικά προχωρημένη περίοδο, όπου οι κοινωνίες στο όνομα του ιμπεριαλισμού, μετατρέπουν - αν ήδη δε το έχουν κάνει- τους περισσότερους ανθρώπους σε αντικείμενα και τους ετοιμάζουν να προσαρμοστούν στη λογική του συστήματος αυτού, αντιλαμβανόμαστε εύκολα από όλα τα παραπάνω, τα πολλαπλά οφέλη που ο χώρος του Θεάτρου και

ειδικότερα το μεράκι των εμπυχωτών δύναται να προικίσει κάθε εμπλεκόμενο. Η συνεργασία, το ομαδικό πνεύμα, η εξοικείωση με την έννοια του διαφορετικού, η πολυσημία, η αλληλεπίδραση, η ενεργοποίηση και η πνευματική απελευθέρωση είναι μόνο λίγα από όλα εκείνα που απλόχερα, ασυμβίβαστα και αυτενεργά, μπορεί και οφείλει το Θέατρο να προσκομίσει σε όσους εμπλέκονται με αυτό.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

*Ελληνική

Γέρου, Θ. (1977). «Ο Πάουλο Φρέιρε και η Ελληνική Κοινωνική Πραγματικότητα». Στο *Paulo Freire, Η Αγωγή του καταπιεζόμενου*. Αθήνα: Ράππας

Γκόβας Ν., (επιμ.), (2001), Το θέατρο στην εκπαίδευση: μορφή τέχνης και εργαλείο μάθησης, 2^η Διεθνή Συνδιάσκεψη, *Δίκτυο Θέατρο στην εκπαίδευση*, 4(2),7-12.

Γκόβας, Ν., Κακλαμάνη, Φ. (επιμ.) (2002). Αναζητώντας τη θέση του θεάτρου στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, πρακτικά Διεθνούς Συνδιάσκεψης (β' εκδ.)(2000). Αθήνα: *Πανελλήνιο Δίκτυο για το Θέατρο στην Εκπαίδευση*, 5(2),10-21.

Γκόβας, Ν. (2002). «Για ένα νεανικό δημιουργικό θέατρο». Αθήνα: εκδ. Μεταίχμιο.

Γκόβας Ν., Κατσαρίδου, Μ., Μαυρέας, Δ. (2012). 7^η Διεθνή Συνδιάσκεψη **** *Θέατρο και Εκπαίδευση: δεσμοί αλληλεγγύης*, 12(3),7-13.

Ζώνιου, Χ. (2003). Το Θέατρο του Καταπιεσμένου. *Περιοδικό Εκπαίδευση & Θέατρο*,(4),3-6.

Κοντογιάννη, Ά. (1999). *Το αυτοσχέδιο θέατρο στο σχολείο*. Αθήνα: εκδ. Ελληνικά Γράμματα.

Κοντογιάννη, Ά. (2008). *Μαύρη αγελάδα- άσπρη αγελάδα. Δραματική τέχνη στην εκπαίδευση και διαπολιτισμικότητα*. Αθήνα: Τόπος.

*Ξενόγλωσση

Babbage, F. (2004). *Augusto Boal*. London: Routledge.

Boal, A. (1979). *Theater of the Oppressed*. London: Pluto.

Boal, A. (1992). *Games for Actors and Non-Actors*. London: Routledge.

Boal, A. (1995). *The Rainbow of Desire. The Boal Method of Theatre and Therapy*, London: Routledge.

Boal, A. (1998). *Legislative Theatre: Using Performance to Make Politics*. London: Routledge.

Boal, A. (2001). *Hamlet and the Baker's Son. My Life in Theatre and Politics*. London: Routledge.

Chutzman, M., & Cohen-Cruz, J. (1994). *Playing Boal*. London: Routledge.

Cohen-Cruz, M. & Schutzman, J. (Ed.) (2006). *A Boal Companion: Dialogues on Theatre and Cultural Politics*. New York: Routledge.

Faure, S., & Lascar, G. (2001). *Το θεατρικό παιχνίδι*. Αθήνα: Gutenberg.

Fleming, M. (1995). *Starting Drama Teaching*. London: David Fulton Publishers.

Freire, P. (2000). *Pedagogy of the Oppressed*. London: Continuum.

Gigli, A., Tolomelli, A., Zanchettin, A. (2008). *Il Teatro dell' Oppresso in Educazione*. Firenze: Curocci.

MacDonald, S. & Rachel, D. (2000). *Το Θέατρο του Καταπιεσμένου. Εκπαίδευση & Θέατρο*, (4)1, 42-49.

Mathez, J. (2009). *Konkreative Kinder- und Jugendmedien* (διδακτορική διατριβή). Ζυρίχη.

Russo, E. (2003). «*Brecht's use of Magistral and Socratic Dialogue as a Model for Progressive Education*», *New Theatre Quarterly* 75, 19, Cambridge.

Sadler K.(2010). *The Vermont Connection. Art As Activism and Education: Creating Venues for Student Involvement and Social Justice Education Utilizing Augusti Boal's Thetare of the Oppressed*,31(4),82-87.

- Saldana J. (2005) Youth Theatre Journal. *Theatre of the Oppressed with children: A field Experiment*, 19(2), 117-125.
- Sanders M. (2004). Journal for the Education of the Gifted. *Urban Odyssey: Theatre of the Oppressed and Talented Minority Youth*, 28(2), 218-241.
- Schroeter S. (2013) Canadian Journal Education. *'The way it works' doesn't: Theatre of the Oppressed as Critical Pedagogy and Counternarrative*, 36(4),10-24.
- Vygotsky, L. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological process*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Woodson E. (2012). Music and Arts in Action. *Theatre of the Oppressed: Empowering Homeless Women*, 4(1),38.
- Yassa, N. A. (1997). *A study of the effect of drama education on social interaction in high school students*. Thesis (M. Ed): Lakehead University.

***Διαδικτυακή**

Σαπουτζή, Ε. (1998). Α. Μπόαλ: Καταπίεση είναι όταν ένας από τους δυο συνομιλητές χάνει τη δύναμή του, και πρέπει μόνο να ακούει. Το Βήμα online. (<http://www.tovima.gr/culture/article/?aid=101365>).

Krila-teatro dell' Oppresso- Il Teatro dell' Oppresso . Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο, <http://www.teatrodelloppresso.it/> (τελευταία πρόσβαση 01/01/2016).
Kuringa of the Oppressed- Profile. Διαθέσιμο στον δικτυακό τόπο, <http://kuringa.org/en/qualification.html> (τελευταία πρόσβαση 07/01/2016).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

1. Πώς σας γεννήθηκε η ιδέα να ασχοληθείτε με το χώρο του θεάτρου;

2. Ποιο ήταν το έναυσμα της ίδρυσης της θεατρικής ομάδας της Krila;

3. Πώς προέκυψε το όνομα Krila;

4. Ποια ήταν τα πρώτα βήματα του θεατρικού ομίλου Krila; Ποιοι είναι οι ιδρυτές του και ποιος ο αριθμός των μελών του σήμερα;

5. Ποιες ήταν κατά τη γνώμη σας οι κοινές πεποιθήσεις, οι οποίες συνέβαλαν στην εδραίωση της εν λόγω θεατρικής ομάδας;

6. Νιώσατε ποτέ φόβο για την καινοτομία της Krila; Ποιο είναι το μέλλον της, κατά τη γνώμη σας;

7. Ποια ήταν τα αρχικά όνειρα και οι στόχοι της Krita; Ποια η εξέλιξή τους σήμερα;

8. Πώς θα περιγράφατε τη συνεργασία ανάμεσα στα μέλη της θεατρικής ομάδας και πώς τις συνεργασίες με εξωτερικούς φορείς; Ποια η συνεισφορά τους, κατά τη γνώμη σας;

9. Κατά τη γνώμη σας, ποιο είναι το κλειδί της εξέλιξης της Krita; Πώς καταφέρατε να επιτύχετε σε ένα τόσο καινοτόμο, για τα δεδομένα της Μπολόνια, εγχείρημα;

10. Πόσο σημαντικό είναι για σας το Κοινωνικό Θέατρο; Πιστεύετε πως αυτό το είδος θεάτρου μπορεί να συμβάλλει στην αλλαγή της ζωής και της κοινωνίας;

11. Ποια η σημασία για σας, του Θεάτρου του Καταπιεσμένου του Augusto Boal στις μέρες μας, όταν οι περισσότεροι άνθρωποι αισθάνονται συνειδητά ή ασυνείδητα καταπιεσμένοι;

12. Ποια τα μελλοντικά σας σχέδια;

- *Το παραπάνω ερωτηματολόγιο ανοιχτών ερωτήσεων μοιράστηκε στους ιδρυτές και σε ορισμένα μέλη της θεατρικής ομάδας Krila, πάνω στο οποίο στηρίχθηκε το πρακτικό μέρος της παρούσας εργασίας.*